

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJILLE KEINOJA PUUTTUA OPISKELUUN SOVELTUMATTOMUUTEEN

Uudistettu opas SORA-säädösten ja -määräysten
toimeenpanoon ammattikoulutuksessa

© Opetushallitus ja tekijät

Oppaat ja käsikirjat 2015:12

ISBN 978-952-13-6167-8 (pdf)

ISSN-L 1798-8950

ISSN 1798-8969 (verkkojulkaisu)

Taitto: Grano Oy, Joensuu

www.oph.fi/julkaisut

SISÄLTÖ

Lukijalle	5
A Yleinen osa	7
A.1 SORA-säädösten tavoitteet ja arvoperusta	7
A.2 SORA-säädökset sekä muut määräykset	10
A.2.1 Säädösmuutokset	10
A.2.2 Opetushallituksen määräykset opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ammatillisissa perustutkinnoissa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa (SORA-tutkinnoissa)	12
A.2.3 Säädösten ja määräysten soveltamisala	15
A.2.4 Säädösten ja määräysten voimaantulo	21
B Säädösten ja määräysten sisältö	22
B.1 Opiskelijaksi ottaminen	22
B.1.1 Tiedottaminen	22
B.1.1.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	23
B.1.1.2 Kysymyksiä ja vastauksia.....	25
B.1.2 Tiedonsaanti opiskelijaksi ottamisen yhteydessä	26
B.1.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	27
B.1.2.2 Kysymyksiä vastauksia	31
B.1.3 Tutkintokohtaiset terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset	32
B.1.3.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	33
B.1.3.2 Kysymyksiä ja vastauksia.....	36
B.2 Rikosrekisteriotteen pyytäminen opiskeluoikeuden arviointia varten ... 40	
B.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	41
B.2.2 Kysymyksiä ja vastauksia	45
B.3 Opiskeluoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen 47	
B.3.1 Opiskeluoikeuden peruuttamisen syistä	47
B.3.1.1 Opiskeluoikeuden peruuttamisen syiden huomioon ottaminen..	47
B.3.1.2 Kysymyksiä ja vastauksia.....	49
B.3.2 Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti ja yhteistyö.....	49
B.3.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	52
B.3.2.2 Kysymyksiä ja vastauksia.....	60
B.3.3 Opiskeluoikeuden palauttaminen.....	66
B.3.3.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät.....	66
B.3.3.2 Kysymyksiä ja vastauksia.....	69
B.4 Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin ja sen päätöksenteko 70	
B.4.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	70
B.4.2 Kysymyksiä ja vastauksia	72
B.5 Huumausainetestaus	74
B.5.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	75
B.5.2 Kysymyksiä ja vastauksia	82

B.6	Turvallinen opiskeluympäristö ja kurinpito	87
B.6.1	Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	88
B.6.2	Kysymyksiä ja vastauksia	95
B.7	Arkaluonteisten tietojen käsittely	96
B.7.1	Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät	96
B.7.2	Kysymyksiä ja vastauksia	99
	Lähteet	100
	Liitteet	102
Liite 1	Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998, muutettu 1032/2011, 799/2014 ja 329/2015) ja Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998, muutettu 1033/2011 ja 330/2015).....	102
Liite 1 a	Terveystilaa koskevat vaatimukset ammatillisissa perustutkinnoissa ..	103
Liite 1 b	Terveystilaa koskevat vaatimukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa	109
Liite 2	Ilmoitus Opintopolku-rekisteriin tehtävästä opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta	113
Liite 3:	Tiedonsiirtolomake Terveystilalle – opiskelija velvoitettu esittämään huumausainetestiä koskeva todistus.....	114

Lukijalle

SORA-säädökset ja -määräykset käsittelevät ammatillisessa koulutuksessa opiskeluun soveltumattomuuteen liittyviä ratkaisuja. Niiden keskeisenä tavoitteena on antaa tietoa ammatilliseen koulutukseen opiskelijaksi pyrkiville ja opiskelijoille, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä koulutuksen järjestäjille eri koulutusaloille sijoittuvien säädöksissä lueteltujen tutkintojen edellyttämistä terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista. Tavoitteena on myös antaa koulutuksen järjestäjille riittävästi perusteita opiskelijaksi ottamista koskevaa päätöksen tekoa varten sekä parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta.

Tämä opas on tarkoitettu oppaaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Alkuperäistä vuonna 2013 julkaistua opasta on tarkistettu ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämistä annettujen ja 1.8.2015 voimaan tulleiden säädösten ja määräysten mukaiseksi ja edistämään niiden toimeenpanoa koulutuksen järjestäjien toiminnassa. Oppaassa annetaan tietoa säädösten ja määräysten toteuttamisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa (myös näyttötutkintona suoritettavissa) sekä tutkintotavoitteisessa ammatillisessa lisäkoulutuksessa (ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa).

Oppaan alussa yleisessä osassa kuvataan SORA-säädösten ja määräysten tavoitteet ja arvoperusta, voimaantulo ja soveltamisala. Oppaan B-osa käsittelee tarkemmin säädösten ja määräysten sisältöä. Tämän osan kaikissa luvuissa on sama rakenne. Jokaisen luvun alussa esitetään aiheeseen liittyvät säädökset ja Opetushallituksen määräykset. Tämän jälkeen selvitetään koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän konkreettisia tehtäviä tai toimintaa säädösten ja määräysten toteuttamisessa. Luvun tieto-osuuden jälkeen on tiivistelmälaatikko, jossa asiat on koottu lyhyeksi kokonaisuudeksi. Luvun lopussa on käytännön kysymyksiä ja vastauksia luvussa käsitellyistä asioista ja aiheista. Opetushallitus huomauttaa, että säädösten ja määräysten soveltamista käsittelevät kysymykset ja vastaukset ovat vain suuntaa antavia, eikä niitä sellaisenaan voida käyttää jonkin yksittäisen tilanteen ratkaisussa.

Lukijan on syytä pitää mielessä, että suurin osa tässä oppaassa käsitellyistä asioista koskee valtioneuvoston asetuksissa (811 ja 812/1998, viimeksi muutettu 329 ja 330/2015) säädettyjen eri koulutusalojen tutkintoja, joita tässä oppaassa kutsutaan SORA-tutkinnoiksi. Tällaisia asioita ovat erityisesti opiskelijaksi hakijan ja opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvien todistusten pyytäminen (luku A 2), rikosrekisteriotteen pyytäminen (luku B 2) sekä opiskeluoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen (luku B 3). Huumausainetestaukseen liittyvät säädökset (luku B 5) sen sijaan koskevat kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja. Myös turvalliseen opiskeluympäristöön ja kurinpitoon liittyvät asiat (luku B 6) koskevat kaikkia opiskelijoita. Arkaluonteisten ja salassa pidettävien asioiden käsittelyä koskevat säädökset ja määräykset (luku B 7) tulee ottaa huomioon ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa.

Tässä oppaassa opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain mukaista oppilaitosten sijaintikuntien perusterveydenhuollon järjestämää toimintaa. Terveydenhuollon ensisijainen tehtävä on tukea opiskelijan terveyttä ja opiskelukykyä. SORA-lainsäädännössä ei oteta kantaa siihen, mikä terveydenhuollon toimija toteuttaa terveydenhuoltoon koskevat tehtävät. Terveydenhuollon tarkoituksenmukaisen kohdentamisen vuoksi on hyvä paikallisella tasolla sopia SORA-lainsäädännön edellyttämistä toimista. Opiskeluterveydenhuollolla on edellytykset vastata opiskelijoiden kokonaisvaltaisesta tuen ja hoidon

tarpeen arvioinnista sekä hoidosta koulutuksen järjestäjän moniammatillista yhteistyöverkostoa hyödyntäen. Mikäli oppilaitoksen sijaintikunnan opiskeluterveydenhuolto ei toteuta SORA-lainsäädännön edellyttämiä tehtäviä, voidaan ne toteuttaa muualla perusterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa tai yksityissektorilla.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 a §:n (1291/2013) mukaisia opiskeluhuollon palveluja. Opiskeluterveydenhuollon palvelut koskevat sekä nuorten että aikuisten ammatillista peruskoulutusta ja myös ammatillista lisäkoulutusta.

SORA-säädösten ja määräysten soveltamista ja toimeenpanoa käsitellään sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa oppaassa SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2. Tässä oppaassa siihen on viitattu useissa kohdissa. Opas löytyy seuraavasta linkistä
<http://stm.fi/julkaisu?pubid=10024/125752>

Tässä oppaassa käytetään yhdenmukaisuuden ja selkeyden vuoksi ilmaisua koulutuksen järjestäjä, kun tarkoitetaan koulutuksen tai tutkinnon järjestäjää. Tämä on perusteltua myös sen vuoksi, että opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja tutkintokohtaisiin terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksiin liittyvät säädökset ja määräykset koskevat näyttötutkinnoissa vain näyttötutkintoon hakeutumisen sekä valmistavan koulutuksen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamista, joista vastaa näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjä.

Alkuperäinen vuonna 2013 valmistunut opas valmisteltiin yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Seinäjoen koulutuskuntayhtymän Koulutuskeskus SEDU:n asiantuntijoiden ja ammattikoulutuksen keskeisiä sidosryhmiä edustavan ohjausryhmän asiantuntijoiden kanssa. Tämän oppaan tarkistuksesta on pääosin vastannut opetusneuvos Aira Rajamäki yhteistyössä Opetushallituksen asiantuntijoiden kanssa.

Opetushallitus toivoo, että tämä opas on hyödyksi sen käyttäjille ja toimii suuntaa antavana apuna SORA -lainsäädännön tavoitteiden toteuttamisessa.

Opas on julkaistu sähköisenä julkaisuna Opetushallituksen verkkosivuilla.

Sirkka-Liisa Kärki
Ammatillinen perus- ja aikuiskoulutus -yksikön päällikkö,
opetusneuvos

A Yleinen osa

A.1 SORA-säädösten tavoitteet ja arvoperusta

Tavoitteet

SORA-säädösten (ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen) tavoitteena on *parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta* ja lisätä koulutuksen ja tutkinnon järjestäjien mahdollisuutta puuttua opiskelijan soveltumattomuuteen ja häntä koskeviin turvallisuuskysymyksiin. Säädöksillä pyritään edistämään potilas- ja asiakasturvallisuutta, liikenteen turvallisuutta, alaikäisten turvallisuutta sekä opiskelijan itsensä ja opiskelu- ja työyhteisön turvallisuutta. Lisäksi on otettava huomioon, että opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia turvallisuutta ja kurinpitomenettelyä parantavia määräyksiä ja valvoa niiden noudattamista. Säädökset koskevat myös aikuiskoulutusta.

Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä soveltumattomuus- ja muissa ongelmatilanteissa siten, että käytetyt toimenpiteet ja menettelyt perustuvat lainsäädäntöön. Koulutuksen järjestäjillä on yhteiset ja ennalta sovitut pelisäännöt, joiden mukaan opiskelijoita kohdellaan mahdollisimman yhdenvertaisesti. Lisäksi säännöksissä on otettu huomioon se, ettei opiskelija jää mahdollisen opiskeluoikeuden peruuttamisen vuoksi ilman tulevaisuutta koskevia koulutusvaihtoehtoja, vaan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ohjata ja tukea opiskelijaa. Opiskeluun soveltumattomuutta koskevista koulutuksen järjestäjän päätöksistä on myös valitusmahdollisuus opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaan.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Lain mukaan opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa opiskeluyhteisössä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisena yhteistyönä. Nuorten ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeluhuoltoon kuuluu opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin lisättiin yhtä aikaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantulon kanssa opiskelijahuoltoa koskeva 16 a § (1291/2013).

Ammatillisessa lisäkoulutuksessa opiskelevia koskee opiskeluterveydenhuolto, mutta psykologi- ja kuraattoripalvelujen osalta koulutuksen järjestäjää veloitetaan tiedottamaan käytettävissä olevista opiskeluhuollon palveluista. Oppilaitoksen sekä opiskeluhuollon henkilöstöllä on myös velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluita ja etuuksia. Opiskeluterveydenhuolto on maksutonta lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja.

Arvolähtökohdat

Opiskeluun soveltumattomuuden tilanteissa tehdään ratkaisuja, jotka koskevat opiskelijaa yksilönä. Kyseessä on opiskelijan asemaan ja tilanteeseen liittyvä julkisen vallan käyttö ja päätöksenteko. Ratkaisuja tehtäessä on kuitenkin syytä ottaa huomioon, että joissakin

tilanteissa opiskelijan toiminta voi vaikuttaa laajasti, jopa kohtalokkaasti, asiakkaiden, potilaiden, alaikäisten ja liikenteen turvallisuuteen. Koulutuksen järjestäjien sekä muiden asiaan liittyvien toimijoiden onkin tunnettava vastuunsa, kun he tekevät opiskelijoiksi hakijoita, opiskelijoita ja heidän elämäänsä koskevia ratkaisuja. On tärkeää, että koulutuksen järjestäjät toimivat omissa ratkaisuisaan SORA-säädöksiin liittyvien arvolähtökohtien mukaan.

Säädöksiä valmisteltaessa keskeisiä arvolähtökohtia ovat olleet esteettömyys, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, vastuullisuus, ennaltaehkäisevyys sekä yhteistoiminnallisuus. Päätoivotteena on *turvallisuus* sekä opiskelussa että työelämässä.

Esteettömyyttä tulee korostaa erityisesti silloin, kun hakija otetaan opiskelijaksi, sillä opiskelijaksi hakeutuvan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei yleensä saa estää opiskelijaksi ottamista. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, jonka terveydentila tai toimintakyky on sellainen, että hän ei kykene opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen silloin, kun opintoihin sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Lisäksi edellytetään, etteivät opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset täyty eikä esteiden yksilöllinen poistaminen onnistu kohtuullisin opiskeluhuollon tai muiden tukitoimien avulla.

Suomen perustuslain mukaan *ihmiset ovat yhdenvertaisia* eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Kaikkien koulutukseen hakeutuvien *sivistykselliset oikeudet* on turvattava niin, että ihmiset saavat kykujensä ja erityisten tarpeittensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Vastaava periaate sisältyy Suomen allekirjoittamaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Perustuslakivaliokunnan mukaan alaikäisen suojaamiseen liittyvät painavat perusteet puoltavat kuitenkin melko pitkällekin meneviä rajoituksia, jotka koskevat opiskeluoikeutta tietyillä koulutusaloilla ja tutkinnoissa.

Opiskelijaksi ottamisen tai työssäoppimiseen osallistumisen rajoittaminen terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvien seikkojen perusteella on julkisen vallan käyttöä. Tämän vuoksi on tärkeää varmistua siitä, että yksilöitä kohdellaan *yhdenvertaisesti*. Eri koulutuksen järjestäjien tulisikin toimia mahdollisimman yhdenmukaisesti, kun kyse on esimerkiksi siitä, millaisissa tilanteissa ja missä opiskelun vaiheessa opiskelijoilta pyydetään terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä selvityksiä.

Opiskelijan oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua varmistetaan sillä, että menettelyt perustuvat lainsäädäntöön ja niistä johdettuihin koulutuksen järjestäjän työjärjestykseen tai muihin sisäisiin määräyksiin ja toimintaohjeisiin. Lisäksi opiskelijalla on muutoksenhakuoikeus oikeuksiaan koskeviin päätöksiin.

SORA-säädösten soveltamisessa ovat keskeisiä *ennaltaehkäisevät toimenpiteet, asioista tiedottaminen, yhteistyö eri toimijoiden välillä sekä opiskelijan ohjaus*. Yhteistyöllä varmistetaan, että ratkaisut perustuvat monipuoliseen asiantuntemukseen. Opiskeluun liittyvät soveltumattomuus- ja turvallisuuskysymykset tulee ratkaista *yksilöllisesti* esimerkiksi niin, että opiskelija ohjataan muuhun soveltuvaan koulutukseen. Tällaisilla toimenpiteillä *pyritään ehkäisemään* myös opiskelijaksi hakijoiden ja opiskelijoiden *syrjäytymistä*.

SORA-säädöksiä sovellettaessa koulutuksen järjestäjän on syytä varmistaa, että seuraavat **arvot ja periaatteet toteutuvat:**

- *turvallisuus* (asiakkaan, potilaan, alaikäisen, liikenteen, opiskelijan itsensä sekä opiskelu- ja työyhteisön turvallisuus) sekä turvattomuutta aiheuttavien tilanteiden ennaltaehkäisy
- *esteettömyys*, oikeus opiskella on ensisijaista (terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä puute harkitaan yksilöllisesti opiskelijaksi ottamisen yhteydessä ja asiaa tarkastellaan sen mukaan, suoriutuuko opiskelijaksi hakeutuva opintojen käytännön tehtävistä ja työssäoppimisesta, kun otetaan huomioon alaikäisen, potilaan, asiakkaan ja liikenteen turvallisuus)
- *yhdenvertaisuus, tasa-arvoisuus* (kohtelussa ja asioita ratkaistaessa)
- *opiskelijan oikeusturva* (koulutuksen järjestäjän vastuullisuus päätöksenteossa, päätösten perustelut, dokumentointi ja muutoksenhaku)
- *yhteistoinnallisuus ja monipuolinen asiantuntemus* (yhteistyö perusopetuksen, opinto-ohjauksen, vanhempien/huoltajien, muiden koulutuksen järjestäjien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa)
- *asioista tiedottaminen, ongelmien ennaltaehkäisy*
- *opiskelijan ohjaus ja tukeminen.*

A.2 SORA-säädökset sekä muut määräykset

A.2.1 Säädosmuutokset

Ajantasainen lainsäädäntö löytyy osoitteesta www.finlex.fi.

Tässä oppaassa käsiteltävät uudet säännökset sisältyvät seuraaviin säädöksiin:

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, muutettu L 787/2014)
- Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998, muutettu L 1291/2013 ja 788/2014)
- Rikosrekisterilaki (L 770/1993)
- Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta (L 956/2011)
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (VNA 811/1998, muutettu 1032/2011, 799/2014 ja 329/2015)
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (VNA 812/1998, muutettu 1033/2011 ja 320/2015)
- Valtioneuvoston asetus ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtais-
tamisesta (VNA 794/2015).

Ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain keskeiset SORA-säännökset koskevat opiskelijaksi ottamisen perusteita, esteettömyyttä ja opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, opiskelijaksi ottamiseen liittyvää tiedonsaantia, opiskeluoikeuden peruuttamista, opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvää tiedonsaantia, opiskeluoikeuden palauttamista, huu-
mausainetestausta, kurinpitoa, menettelyä opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitoasiassa, arkaluonteisten tietojen käsittelyä, julkisuutta ja tietojensaantioikeutta sekä muutoksenhakua.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa edellä mainitut säännökset ovat 11 §:n viittaussäännöksessä (opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös). Opetushallituksen valtuudesta antaa määräys opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista 27 a §:n mukaisesti säädetään ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 13 a §:ssä, koulutuksesta tiedottamisesta 14 a §:ssä sekä terveydentilavaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä tiedottamisesta opiskelijaksi pyrkiville 27 a §:ssä.

Rikosrekisterilain 6 §:n muutos mahdollistaa, että opiskelija voi pyytää itseään koskevan otteen rikosrekisteristä ja näin todistaa, ettei hänellä ole estettä toimia opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa silloin, kun tehtäviin kuuluu olennaisesti työskentelyä alaikäisten parissa.

Opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaa koskevassa laissa (956/2011) säädetään lautakunnan tehtävistä ja muutoksenhakuasteena toimimisesta, kun kyse on opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamista koskevista asioista.

Valtioneuvoston asetuksissa (811/1998, 16 §, muutettu 1032/2011, 799/2014 ja 329/2015); 812/1998, 8 §, muutettu 1033/2011 ja 320/2015) säädetään niistä ammatillisista perustutkinnoista (myös näyttötutkintona suoritettavista) sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista, joihin sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia 32, 32 a §:n ja opiskeluoikeu-

keuden palauttamista koskevia 32 b §:n säännöksiä (liite 1, taulukko 1). Jäljempänä tässä oppaassa edellä mainituista tutkinnoista käytetään ilmaisua SORA-tutkinnot.

Valtioneuvoston asetuksessa ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta (794/2015) säädetään muun muassa näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen henkilökohtaistamisesta sekä ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin sisältyy erityisopetusta (20 §) ja erityisiä opetusjärjestelyjä (21 §) ja koskevia säännöksiä, joiden perusteella on voidaan tehdä yksilöllisiä ratkaisuja opiskelijaksi hakijan tai opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn mukaan. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Tämä edellyttää, että opiskelijalle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (4/2013, 22 §) mukaan koulutuksen järjestäjä voi käyttää harkintaan perustuvaa valintaa opiskelijaksi ottamisessa opiskelijan henkilöön liittyvien syiden perusteella. Tällaisia syitä (23 §) ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt sekä koulutodistusten puuttuminen tai todistuksen vertailuvaikeudet.

Myös muiden hallinnonalojen lainsäädännössä on säännöksiä, jotka tulee ottaa huomioon SORA-tutkinnoissa erityisesti silloin, kun tarkastellaan tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia ja opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyviä asioita. Muun muassa seuraavat säädökset tulee ottaa soveltuvin osin huomioon:

- Laki laivaväen lääkärintarkistuksista (1171/2010)
- Ilmailulaki (1194/2009, 119 §)
- Ilmailumääräys ANS M1-4
- Ajokorttilaki (386/2011)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ajoterveydestä (1181/2011)
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)
- Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994)
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010, 23 §)
- Valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta
- Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautien raskaudenaikaisesta seulonnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n muuttamisesta (698/2015).

Säädösmuutokset **tarkentavat turvallisen opiskeluympäristön** luomisen edellytyksiä seuraavasti:

Kaikki tutkinnot eri koulutusaloilla

- Kaikissa tutkinnoissa eri koulutusaloilla voidaan opiskelija velvoittaa esittämään huumausainetestausta koskeva todistus, kun laissa (630/1998, 32 a §) säädetyt edellytykset testaukselle täyttyvät. Testauksesta on säädetty niin, että se vastaa yksityisyydensuojasta työelämässä annettua lakia.
- Kurinpitoa, opiskelijoiden suojelua ja oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön (630/1998, muutettu 951/2013, 28, 35, 35 a, 35 b, 35 c, 35 d, 35 e, 35 f ja 35 g §) koskevat säännökset otettava huomioon.
- Julkisuutta ja tietojensaantioikeutta koskevat säännökset otettava huomioon.

SORA-tutkinnot (liite 1)

- Opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä on tarkennettu (opiskelijaksi hakijan terveyden ja toimintakyvyn osalta sekä aikaisemman opiskeluoikeuden peruuttamisen osalta).
- Opiskeluoikeuden peruuttaminen on tiettyjen edellytysten täytyessä (630/1998, 32 §) mahdollistettu valtioneuvoston asetuksissa (811/1998 ja 812/1998, muutettu 329/2015 ja 330/2015) määrättyjen koulutusalojen tutkinnoissa (SORA-tutkinnot), kun niiden opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisen, potilaan, asiakkaan tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia.
 - Opiskelija voidaan määrätä tutkimuksiin, joissa selvitetään hänen terveydentilansa ja toimintakykynsä.
 - Opiskelijan tulee esittää koulutuksen järjestäjälle tämän pyynnöstä rikosrekisteriotteensa opintojen alettua, jos opiskelijan opintoihin tai työssäoppimisjaksoon sisältyy olennaisesti alaikäisen parissa työskentelyä.
- Koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen ja viranomaisten keskinäistä tiedonsaantia opiskelijaa koskevista salassa pidettävistä ja arkaluonteisista asioista on täsmennetty.

A.2.2 Opetushallituksen määräykset opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ammatillisissa perustutkinnoissa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa (SORA-tutkinnoissa)

Ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettujen säädösten (L 630/1998, 13 § (muutettu 787/2014 13 a §); L 631/1998, 13 § (muutettu 799/2014, 11 §:n kohta 3 viittaussäännös ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 a §:n 4 mom:ssa) mukaan Opetushallituksella on valtuutus antaa määräyksiä opiskelijaa ja hänen opintoja koskevista terveydentilan vaatimuksista 32 §:ssä tarkoitetuissa opinnoissa.

Opetushallitus on uudistanut 1.8.2015 alkaen määräykset opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimuksista ammatillisissa perustutkinnoissa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa seuraavasti:

- Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisissa perustutkinnoissa (Määräys 27/011/2015).
 - Opetushallitus on antanut määräyksen opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ammatillisissa perustutkinnoissa. Määräykseen sisältyy opiskelijaksi hakijan ja opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisessa peruskoulutuksessa ja näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen sekä ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaisessa sekä terveydentilavaatimusten kuvaukset ammatillisissa perustutkinnoissa koulutusaloittain ja tutkinnoittain.

- Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa (Määräys 28/011/2015).
 - Opetushallitus on antanut määräyksen opiskelijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa. Määräykseen sisältyy opiskelijaksi hakijan ja opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen sekä ammattitaidon hankkimisessa henkilökohtaistamisessa sekä terveydentilavaatimusten kuvaukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa koulutusaloittain ja tutkinnoittain.

Opetushallitus on hyödyntänyt edellä mainituissa määräyksissä mahdollisimman tarkoin vuosina 2009 - 2010 uudistettujen ammatillisten perustutkintojen perusteisiin Työterveyslaitoksen asiantuntijoiden kanssa laadittuja opiskelijan terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimusten kuvauksia.

SORA-säädöksiä ja määräyksiä koskevat keskeiset asiat ovat seuraavat:

- Tiedotus
 - Koulutuksen järjestäjä antaa opiskelijaksi hakijoille ja opiskelijoille riittävästi tietoa opintoihin liittyvistä terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista, opinto-ohjauksesta sekä opiskeluhuollon tuki- ja ohjausjärjestelmistä.
- Tutkintokohtaiset terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset
 - Tutkintokohtaiset terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset (liite 1 a ja liite 1 b) on määrätty valtioneuvoston asetuksissa säädetyillä koulutusaloilla ammatillisissa perustutkinnoissa sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa (SORA-tutkinnot).
- Opinto-ohjaus
 - Opinto-ohjauksen tavoitteena on muun muassa ohjata opiskelijaksi hakijaa ja opiskelijaa valintojen tekemisessä, poistaa tai vähentää opiskelijan terveydentilasta ja toimintakyvyn puutteista aiheutuvia opiskelun esteitä ja tarjota erilaisia joustavia ja yksilöllisiä mahdollisuuksia suorittaa tutkinto.
- Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma
 - Henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon terveydentila, toimintakyky, yksilölliset voimavarat ja mahdollinen erityisen tuen tai apuvälineiden tarve.
- Henkilökohtaistaminen
 - Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa otetaan tiedottamiseen, ohjaukseen ja tukeen, opiskeluvaihtoehtoja parantaviin opintoihin, erityiseen tukeen sekä terveydentilavaatimuksiin liittyvät asiat huomioon näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutuksen hakeutumisen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa.
- Ammatillinen erityisopetus
 - Erityisopetuksen tavoitteena on saavuttaa mahdollisimman esteetön ammatillinen koulutus ja edellytykset koulutuksen jälkeiseen työllistymiseen.
- Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö
 - Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö on tärkeää. Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa alaikäisen huoltajalle opiskelijan terveyteen ja toimintakykyyn liittyvistä asioista sekä kurinpitoasioista sekä järjestää alaikäisen huoltajalle mahdollisuuden tulla kuulluksi. Alaikäisen opiskelijan huoltajaa on kuultava ennen opiskeluvoimavarojen peruuttamista, määräaikaista oppilaitoksesta erottamista tai määräaikaista tai opintojen loppuajaksi määrättyä asuntolasta erottamista.
- Koulutuksen järjestäjän toiminta työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen aikana
 - Koulutuksen järjestäjällä on tiedon haltijana oikeus antaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia tietoja työpaikalle siellä järjestettävästä koulutuksesta vastaavalle henkilölle salassapitosäädösten tätä estämättä. Näin voidaan varmistaa työpaikan henkilöstön ja asiakkaiden sekä opiskelijan omaa turvallisuutta.

A.2.3 Säädösten ja määräysten soveltamisala

Tässä oppaassa käsitellään ja ohjataan erityisesti SORA-säädösten ja määräysten soveltamista toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa (myös näyttötutkintona suoritettavassa) sekä ammatillisessa lisäkoulutuksessa suoritettavissa ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa. Osa säädöksistä ja määräyksistä koskee kaikkia tutkintoja ja osa vain asetuksissa säädettyjä SORA-tutkintoja.

Kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja koskevat säädökset ja määräykset

Esteettömyys korostuu opiskelijaksi ottamisessa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n mukaan opiskelijaksi hakijan terveydentilaan liittyvät opiskelun esteet eivät voi yleisesti estää opiskelijaksi ottamista. Tämän vuoksi koulutuksen järjestäjä ei kaikilla koulutusaloilla ja kaikissa tutkinnoissa voi pyytää terveydentilaa koskevia tietoja, esimerkiksi lääkärintodistuksia opiskelijaksi hakijalta. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin tiedottaa opiskelijaksi hakijalle opintoihin liittyvistä edellytyksistä ja siinä yhteydessä esimerkiksi tutkintoa ja sen työelämää koskevista tyypillisistä terveydentila-asioista. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeiden yhteydessä tai muussa hakutiedotuksessa, ja se koskee myös muita kuin SORA-tutkintoja. Kuitenkin vain SORA-tutkintojen osalta on määrätty terveydentilavaatimusten kuvaukset koulutusaloittain ja tutkinnoittain Opetushallituksen määräyksissä.

Esteettömyyden edistämiseksi Opetushallitus on julkaisut vuonna 2014 oppaan toisen asteen opintoja tarjoaville koulutuksen järjestäjille ja kaikille esteettömyysajattelusta ja joustavien opintopolkujen rakentamisesta kiinnostuneille. Opas löytyy seuraavasta linkistä http://www.oph.fi/julkaisut/2014/esteettomasti_toisen_asteen_opintoihin

Huumausainetestaukseen liittyvät säännökset koskevat kaikkien koulutusalojen perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja, mikäli ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetty huumausainetestaukseen velvoittamista koskevat edellytykset toteutuvat (taulukko 2). Edellisestä poiketen, jos kyseessä on oppisopimuskoulutus, huumausainetestauksessa toimitaan samoin kuin työsopimussuhteessa yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004) säädetään.

Vain tiettyjä tutkintoja koskevat säädökset ja määräykset

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää terveydentilaa koskevia tietoja tai todistuksia opiskelijaksi hakijalta, jos kyseessä on opiskelijaksi hakeminen johonkin SORA-tutkintoon (taulukko 1 ja liite 1). Näissä tutkinnoissa myös opiskelijalta voidaan pyytää opiskeluoikeuden arviointia varten laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkäriin) kirjallinen lausunto, jos on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttumista opiskelun kuluessa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä mahdollisesti järjestettävistä pääsy- tai soveltuvuuskokeista. Sivistysvaliokunta piti lain valmistelun yhteydessä tärkeänä valintaprosessin kehittämistä siten, että sen aikana voidaan varmistaa henkilön alalle soveltuvuutta erityisesti SORA-tutkintoihin haettaessa riippumatta siitä, miten tutkinto suoritetaan.

Myös rikosrekisteriotteen esittämiseen liittyvät säännökset opintojen jo alettua koskevat vain SORA-tutkintoja ja vain silloin, kun opiskelijan opintoihin tai käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävään koulutukseen sisältyy *olennaisesti* alaikäisten parissa työskentelyä ja kun opiskelijan opinnot ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen.

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseenkin liittyvät säännökset koskevat vain SORA-tutkintoja.

Edellä mainittuja säädöksiä ja määräyksiä sovelletaan myös silloin, kun on kyse SORA-tutkintojen yksittäisten tutkinnon osien liittamisestä pakollisena tai valinnaisena tutkinnon osana johonkin muuhun tutkintoon, joka ei ole asetusten mukainen SORA-tutkinto, esimerkiksi tilanteessa, jolloin sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon hoidon ja huolenpidon tutkinnon osa liitetään valinnaisena tutkinnon osana kauneudenhoitoalan perustutkintoon.

Taulukko 1. Koulutusalat ja tutkinnot, joiden tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset on määrätty Opetushallituksen määräyksissä.

Koulutusalat ja ammatilliset perustutkinnot (VNA 811/1998, muutettu 1032/2011, 799/2014, 329/2015, 16 §)	Koulutusalat ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnot (VNA 812/1998, muutettu 1033/2011, 330/2015, 8 §)
<p>HUMANISTINEN JA KASVATUSALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • lapsi- ja perhetyön perustutkinto • nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto • viittomakielisen ohjauksen perustutkinto 	<p>HUMANISTINEN JA KASVATUSALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto • lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto • koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto
<p>TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • lentokoneasennuksen perustutkinto • lennonjohdon perustutkinto • logistiikan perustutkinto (kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapaalvelujen osaamisala) • rakennusalan perustutkinto (maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala) • merenkulkualan perustutkinto • turvallisuusalan perustutkinto 	<p>TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto • linja-autonkuljettajan ammattitutkinto • puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto • yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto • maarakennusalan ammattitutkinto • ympäristöhuollon ammattitutkinto (jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala) • vartijan ammattitutkinto • liikenneopettajan erikoisammattitutkinto • turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto
<p>LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • metsäalan perustutkinto (metsäkoneenkuljetuksen osaamisala) 	<p>LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto
<p>SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • sosiaali- ja terveysalan perustutkinto • hammastekniikan perustutkinto • lääkealan perustutkinto • liikunnanohjauksen perustutkinto 	<p>SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA</p> <ul style="list-style-type: none"> • perhepäivähoidon ammattitutkinto • jalkohoidon ammattitutkinto • kipsausalan ammattitutkinto • obduktiopreparaattorin ammattitutkinto • hierojan ammattitutkinto • päihdetyön ammattitutkinto • kehitysvamma-alan ammattitutkinto • liikunnan ammattitutkinto • valmentajan ammattitutkinto • kipsimestarin erikoisammattitutkinto • psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto • kehitysvamma-alan erikoisammattitutkinto • näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto • puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto • työvalmennuksen erikoisammattitutkinto • vanhustyön erikoisammattitutkinto • hierojan erikoisammattitutkinto • valmentajan erikoisammattitutkinto

SORA-säädösten ja määräysten soveltaminen näyttötutkinnoissa

Tutkintokohtaiset terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimukset tulee ottaa SORA-tutkinnoissa huomioon näyttötutkintoon hakeutumisen sekä siihen valmistavan koulutuksen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa. Tutkintotilaisuuksissa toimitaan arvioinnissa tutkinnon perusteiden mukaisesti. Mikäli tutkinnon suorittaja hakeutuu suoraan tutkintotilaisuuteen ilman näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta, valmistavan koulutuksen järjestäjän on otettava hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisessa huomioon, että tutkinnon suorittajalla on edellytykset selviytyä tutkintotilaisuudesta vähintään tutkinnon perusteissa määrätyn tyydyttävän tason (T1) osaamisen mukaisesti ammatillisissa perustutkinnoissa.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa edellytetään tutkinnon osan tutkintotilaisuudessa tutkinnon perusteiden mukaista hyväksytyä osaamisen tasoa. Koulutuksen ja tutkinnon järjestäjän on syytä tuoda tämä asia esille myös työpaikkaohjaajien, -kouluttajien ja -arvioiden koulutuksessa. Arvioijakoulutuksessa on syytä kiinnittää huomiota myös tutkintojen perusteissa määrättyihin alakohtaisiin ammattieettisiin ja turvallisuusvaatimuksiin.

Tekniikan ja liikenteen alan, luonnonvara- ja ympäristöalan, sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan sekä humanistisen ja kasvatustieteiden alan SORA-tutkintoja säätelevät tietyin osin myös alakohtaiset erityissäädökset, jotka tulee ottaa huomioon koulutusta järjestettäessä.

SORA-säädösten ja määräysten soveltaminen työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamassa ammatillisessa koulutuksessa

Työvoimakoulutuksesta säädetään laissa julkisesta työvoimasta ja yrityspalvelusta (916/2012). Lakiin sisältyy SORA-säännösten osalta viittaussäännökset ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998). Edellä mainittuja lakeja koskevia viittaussäännöksiä sovelletaan muun muassa opiskelijavalintaan (3 §) ja opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin (4 §). Viimeksi mainitun säännöksen mukaan työvoimakoulutukseen sovelletaan muun muassa säännöksiä opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvästä tiedonsaannista ja opiskeluoikeuden palauttamisesta, kurinpidosta ja kurinpitomenettelyn suhteesta syytteen vireilläoloon, menettelystä opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa sekä kurinpitoasiassa, häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistamisesta ja huumausainetestauksesta.

SORA-säädösten ja määräysten soveltaminen ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavissa koulutuksissa

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös tutkintoon johtamatonta valmentavaa koulutusta: ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA). Myös näissä koulutuksissa on mahdollista määrätä opiskelija huumausainetestaukseen, kun tietyt laissa säädetyt edellytykset opiskelijan testaukselle täyttyvät. Myös opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen pyytäminen voi tulla kysymykseen silloin, kun jossakin edellä mainitussa koulutuksessa suoritetaan jokin SORA-tutkinnon osa. Vastaavasti rikosrekisteriotteen pyytäminen voi tulla kysymykseen silloin, kun valmentavassa koulutuksessa suoritetaan jostakin SORA-tutkinnosta tutkinnon osa, jonka opintoihin tai käytännön tehtäviin liittyy olennaisesti alaikäisen kanssa toimimista (ks. tarkemmin luku B 2).

SORA-säädösten ja määräysten soveltaminen oppisopimuskoulutuksessa

Oppisopimuskoulutuksessa SORA-säännöksiä ei oppisopimuksen luonteen vuoksi voida pääsääntöisesti soveltaa, koska oppisopimus on määräaikainen työsuhde ja oppisopimus syntyy opiskelijan, työnantajan ja koulutuksen järjestäjän sopimuksella. Oppisopimuskoulutuksessa ei tehdä erillistä opiskelijaksi ottamista koskevaa päätöstä, joten oppisopimukseen ei voida soveltaa opiskelijaksi hakijan terveydentilaa eikä opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevia säännöksiä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 17 §:n 3 momentin mukaan oppisopimukseen ei sovelleta 27 §:n 2 momenttia, jossa on säädetty terveydentilaa koskevista edellytyksistä opiskelijaksi ottamisen yhteydessä. Kyseinen säännös on kumottu SORA-säännösten voimaantulon yhteydessä ja hakijan terveydentilaa koskevista vaatimuksista säädetään nykyisin 27 a §:ssä. Käytännössä on kuitenkin tärkeää tiedottaa opiskelijalle ennen oppisopimuksen tekemistä tutkintokohdaisista terveydentilaa ja toimintakykyä koskevista vaatimuksista samalla tavalla kuin oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa tai ammatillisessa lisäkoulutuksessa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa soveltamisalan ulkopuolelle on nimenomaisella säännöksellä suljettu kurinpitoa koskevat säännökset. Oppisopimus voidaan päättää kesken sopimuskauden työsopimuslain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti joko purkamalla tai irtisanomalla työsuhde. Työsuhteen irtisanomisen tai purkamisen perusteena voi tulla kysymykseen myös sellainen syy, mikä oikeuttaisi opiskeluoikeuden peruuttamiseen.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa säädetään muun muassa työntekijälle ja virkamiehelle tehtävistä testeistä ja tarkastuksista. Oppisopimuskoulutuksena järjestetyssä koulutuksessa huumausainetestaukseen sovelletaan yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain säännöksiä (759/2004). Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisessä annettua lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön. Rikosrekisteriotteen pyytämiseksi oppisopimuskoulutuksena järjestettävässä koulutuksessa sovelletaan lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002, 3 §), jolloin työnantajalla on oikeus ja velvollisuus selvittää työntekijän rikostausta. Edellä mainitut asiat koskevat soveltuvien osin myös yrittäjälle järjestettävää oppisopimuskoulutusta.

Taulukko 2. Yhteenveto SORA-säädösten ja -määräysten soveltamiskohteista.

Asia *	Kaikkien koulutusalojen tutkinnot	SORA-tutkintoihin kuuluvat ammatilliset perustutkinnot	SORA-tutkintoihin kuuluvat ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	Erityistä
Tiedotus SORA-tutkintojen tutkintokohtaisista terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista		x	x	Terveydentila ja toimintakyky voivat estää opiskelijaksi ottamisen.
Tiedotus ja ohjaus opintoja ja koulutusta koskevista yleisistä edellytyksistä	x	x	x	Terveydentila ei estä opiskelijavalintaa. Opiskelijaksi hakijalle tulee antaa opintoja ja koulutusta koskevaa tietoa ja ohjausta, jonka perusteella hän voi itse pohtia, onko hänellä edellytyksiä suorittaa tutkinto.
Terveydentila- ja toimintakykytietojen pyytäminen opiskelijaksi hakijalta on mahdollista (SORA-tutkinnot)		x	x	Terveydentilavaatimuksista on tiedotettava opiskelijaksi hakemisen vaiheessa. Arvioitava mahdollisuudet poistaa opiskelun este kohtuullisin toimin. Koskee myös näyttötutkintoon hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamista.
Terveydentila- ja toimintakykytietojen pyytäminen opiskeluoikeuden peruuttamisesta päätettäessä		x	x	Koskee ammatillista peruskoulutusta sekä näyttötutkintoon ja siihen valmistavan koulutuksen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamista, ei koske tutkintotilaisuutta.
Rikosrekisteriotteen pyytäminen		x	x	Edellyttää, että opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työpaikalla käytännön tehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa toimitaan olennaisesti alaikäisten parissa. Opiskelijan opinnot ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen.
Huumausainetestiin velvoittaminen **)	x	x	x	Laissa säädetyt edellytykset (ks. luku B 5) huumausainetestaukselle tulee täytyä ennen opiskelijan velvoittamista huumausainetestaukseen.
Opiskeluoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen		x	x	Perusteina terveydentila- ja toimintakykytiedot, turvallisuustekijät tai aikaisemman opiskeluoikeuden peruuttamisen salaaminen opiskelijaksi hakemisen yhteydessä.

*) Työ- ja elinkeinoministeriön työvoimakoulutuksessa noudatetaan lakia julkisista työvoima- ja yrityspalveluista (916/2012).

***) Koskee myös ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavia koulutuksia (VALMA ja TELMA).

A.2.4 Säästösten ja määräysten voimaantulo

SORA-säädökset tulivat voimaan 1.1.2012 alkaen ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Säännöksiä, jotka koskevat opiskeluoikeuden peruuttamista rikoksesta aiheutuvan perusteen mukaan (AKL 630/1998, 32 §, 2 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9), sovelletaan kuitenkin vain 31. joulukuuta 2011 jälkeen opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

Valtioneuvoston asetusta ammatillisesta koulutuksesta (811/1998, 16 §, muutettu 799/2014 ja 329/2015) sovelletaan 1. tammikuuta 2016 tai sen jälkeen turvallisuusalan perustutkintoon johtavat opinnot aloittaneisiin opiskelijoihin. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen (812/1198, muutettu 330/2015) 8 §:ää sovelletaan opiskelijoihin, jotka ovat aloittaneet vartijan ammattitutkintoon, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkintoon tai ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aiheiden kuljettamisen osaamisalalla valmistavat opinnot 1. tammikuuta 2016 tai sen jälkeen.

Opetushallituksen uudistetut ammatillisia perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja koskevat SORA-määräykset tulivat voimaan 1.8.2015. Tarkoitus on, että muutokset otetaan huomioon koulutusta koskevassa hakutiedotuksessa jo ennen asetusten voimaan tuloa. Koulutuksen järjestäjä ei voi jättää noudattamatta edellä mainittuja säädöksiä ja määräyksiä tai poiketa niistä.

B Säästösten ja määräysten sisältö

B.1 Opiskelijaksi ottaminen

B.1.1 Tiedottaminen

”Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijaksi pyrkiville tieto siitä, minkälaisia terveydentilaa koskevia vaatimuksia ja muita edellytyksiä opintoihin liittyy.” (AKL 630/1998, 27 a §, 3. mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 2)

”Opetushallitus määrää 32 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvistä terveydentilaa koskevista vaatimuksista.” (AKL 630/1998, muutettu 787/2014, 27 a § 4 mom.)

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998, muutettu 788/2014) 11 §:n kohdan 3 viittaussäännöksen nojalla ammatillisessa aikuiskoulutuksessa sovelletaan edellä mainittua ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 a §:n 4 momenttia, jossa säädetään Opetushallituksen valtuudesta määrätä terveydentilavaatimuksista.

”Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijoille ja opiskelijaksi pyrkiville tietoa järjestettävästä koulutuksesta.” (AKL 630/1998, muutettu 787/2014, 14 a §)

”Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että koulutusta ja koulutukseen hakeutumista koskevaa tietoa on yleisesti saatavilla.” (AAL/1998, 13 a §)

”Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä hakuoppaissa, sähköisessä ja muussa hakutiedotuksessa sekä mahdollisesti järjestettävissä pääsy- ja soveltuvuuskokeissa. Ammatilliseen peruskoulutukseen opiskelijaksi hakijan tulee sähköisessä yhteishakulomakkeessa www.opintopolku.fi arvioida omaa ajankohtaista terveydentilaansa ja toimintakykyään suhteessa sen SORA -tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksiin, johon hän on hakeutumassa opiskelijaksi, ja josta hän on saanut tietoa hakeutumisvaiheessa. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ammatillista peruskoulutuksesta annetun lain 27 b §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijalta hänen terveydentilaansa koskevia tietoja opiskelijaksi ottamisen arviointia ja päätöksentekoa varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää näitä tietoja milloin tahansa hakeutumisvaiheen aikana riippumatta opiskelijaksi hakijan omasta ilmoituksesta.” (Opetushallituksen määräys 27/011/2015)

”Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että koulutusta ja koulutukseen hakeutumista koskevaa tietoa on yleisesti saatavilla (L 952/2011, 13 a §). Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjä voi tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista esimerkiksi hakuoppaissa, sähköisessä hakutiedotuksessa www.opintopolku.fi ja

muussa hakutiedotuksessa sekä opiskelijaksi ottamisen yhteydessä esimerkiksi pääsy- ja soveltuvuuskokeissa. Opiskelijaksi hakijan tulee arvioida omaa ajankohtaista terveydentilaansa ja toimintakykyään suhteessa sen SORA -tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimukseen, johon hän on hakeutumassa opiskelijaksi, ja josta hän on saanut tietoa hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisessa. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (11 §:n viittaussäännös ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 b §:ään) mukaan koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijalta hänen terveydentilaansa koskevia tietoja opiskelijaksi ottamisen arviointia ja päätöksentekoa varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää näitä tietoja milloin tahansa hakeutumisvaiheen aikana riippumatta hakijan omasta ilmoituksesta.” (Opetushallituksen määräys 28/011/2015)

B.1.1.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Mitä tiedotetaan?

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa SORA-säädöksistä ja määräyksistä. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista sekä muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä, kuten rikosrekisteriotteen näyttämisestä. Opiskelijaksi hakijoille ja opiskelijoille on syytä kertoa myös opiskeluoikeuden peruuttamisen ja palauttamisen mahdollisuuksista SORA-tutkinnoissa sekä huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä ja muista siihen liittyvistä koulutuksen järjestäjän ja opiskeluterveydenhuollon käytänteistä.

Missä tiedotetaan?

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä ammatillista peruskoulutusta varten opetussuunnitelma, joka perustuu Opetushallituksen määräyksenä antamiin perustutkinnon perusteisiin (AKL 630/1998, muutettu 787/2014, 14 ja 14 a §). Koulutuksen järjestäjä voi sisällyttää opetussuunnitelman yhteyteen tai muuhun hallinnolliseen asiakirjaansa koulutuksen järjestäjän toimintatavat tiedottamisessa, mm. miten se ammatillisessa peruskoulutuksessa käytössä olevan www.opintopolku.fi hakupalvelun lisäksi tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä opiskelijoiksi hakeutuville. Koulutuksen järjestäjä voi tiedottaa edellä mainituista asioista muun muassa hakuoppaissa, muussa hakutiedotuksessa (omat verkkosivut, hakijan opas, esitteet) sekä opiskelijavalintatilanteiden (pääsy- tai soveltuvuuskokeiden) yhteydessä riippumatta koulutuksen järjestämistavasta.

Kenelle tiedotetaan?

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijaksi hakijoille yleisistä opintoihin liittyvistä vaatimuksista. Tämä koskee kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja. SORA-tutkintoja koskevat terveydentilavaatimukset ovat tutkintokohtaisia ja niistä tulee tiedottaa erityisesti näihin tutkintoihin opiskelijaksi hakijoille. Koulutuksen järjestäjää velvoittavat säädökset ja määräykset on syytä saattaa myös *opiskeluhuollon henkilöstön* tietoon, jotta moniammatillinen yhteistyö opiskelijaksi hakemisen vaiheessa sujuisi joustavasti.

Koulutuksen järjestäjän on syytä pitää yhteyttä myös *perusopetuksessa toimiviin oppilaidenohjaajiin*, joiden välityksellä tieto SORA- tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista välittyy hakijoille jo ennen ammatillisen peruskoulutukseen hakeutumista ja koulutusalan valintaa. Lisäksi on tärkeää tehdä tiedotukseen liittyvää yhteistyötä *koulu- ja*

opiskeluterveydenhuollon, työvoimaviranomaisten ja oppisopimustoimistojen kanssa sekä aikuisopiskelijoiden kohdalla tarvittaessa myös työterveyshuollon kanssa. Koulutuksen järjestäjän on tärkeää tiedottaa edellä mainituista asioista *alaikäisen opiskelijaksi hakijan huoltajille* silloin, kun opiskelijaksi hakija suunnittelee ammatinvalintaa tai jatko-opintoja (esimerkiksi koulutuksen nivelvaiheissa) tai kun hänen terveydentilansa tai toimintakykynsä on heikentynyt.

Opetushallitus suosittelee, että SORA-tutkintoihin kuuluvien ammatillisten perustutkintojen osalta terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista tiedotetaan ohjauksellisessa mielessä jo perusopetuksen kahdeksannen luokan laajennetussa terveystarkastuksessa, jolloin mukana ovat myös oppilaan huoltajat.

Myös *työpaikkojen, työpaikkaohjaajien, -kouluttajien ja -arvioijien* on hyvä tietää sekä nuorten että aikuisten koulutuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteista kaikilla koulutusaloilla ja tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista erityisesti SORA-tutkinnoissa. Varsinkin silloin, kun näyttötutkinto suoritetaan tutkintotilaisuudessa ilman sitä edeltävää henkilökohtaistettua näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja ammattitaidon hankkimista, tutkinnon järjestäjän on syytä kiinnittää huomiota arvioijien huolelliseen *perehdyttämiseen*. Tutkinnon suorittajan tulee turvallisuutta vaarantamatta saavuttaa ammatillisen perustutkinnon perusteissa edellytetty vähintään tyydyttävä tai ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa edellytetty hyväksytty osaamisen taso.

Kuka tiedottaa?

Koulutuksen järjestäjä määrittelee opetussuunnitelman yhteisessä osassa tai muussa hallinnollisessa asiakirjassaan, miten tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä (esim. rikosrekisteriotteen toimitaminen ja huumausainetestiin velvoittamisen edellytykset) tiedotetaan ja kuka tai ketkä ammattihenkilöt niistä tiedottavat. Käytännössä tiedotusvastuu jakautuu opettajille, kouluspäälliköille, rehtoreille, kuraattoreille, psykologeille ja opinto-ohjaajille.

Koulutuksen järjestäjän tiedotusvastuu tutkintokohtaisista terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista opiskelijaksi ottamisen vaiheessa:

- Koulutuksen järjestäjä tiedottaa
 - koulutusalan ja tutkinnon edellyttämistä terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista
 - huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen veloitteesta ja edellytyksistä opintojen aikana (koskee kaikkia aloja ja tutkintoja)
 - rikosrekisteriotteen näyttämisestä opintojen aikana niissä SORA-tutkinnoissa, joiden opintoja ja käytännön työtehtäviä suoritetaan olennaisesti alaikäisten parissa.
- Koulutuksen järjestäjä tiedottaa opetussuunnitelman yhteisessä osassa tai muussa hallinnollisessa asiakirjassa määräämällään tavalla
 - www.opintopolku.fi hakupalvelussa
 - hakuoppaissa ja muussa hakutiedotuksessa (mm. omat verkkosivut, esitteet)
 - opiskelijavalintatilanteissa, kuten pääsy- ja soveltuvuuskokeissa
 - sen, miten tutkintokohtaisista terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista tiedotetaan ja kuka tai ketkä niistä tiedottavat
 - työpaikkaohjaajien, -kouluttajien ja -arvioijien koulutuksissa sekä muussa työpaikkojen tiedotuksessa.
- Koulutuksen järjestäjä tiedottaa
 - opiskelijaksi hakijalle
 - alaikäisen opiskelijan huoltajille
 - eri yhteistyötahoille (perusopetuksen oppilaan ohjaajat, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, opiskeluhuolto, työvoimaviranomaiset, oppisopimustoimistot, työpaikat, työpaikkaohjaajat, -kouluttajat ja -arvioijat sekä aikuisopiskelijoiden kohdalla mahdollisesti myös työterveyshuolto).
- Kuka asioista tiedottaa?
 - Koulutuksen järjestäjä määrittelee toimijat, toimintatavat ja tiedotusvastuun opetussuunnitelman yhteisessä osassa tai muussa hallinnollisessa asiakirjassaan.
 - Tiedotusvastuu jakautuu eri toimijoiden (esim. opettajat, koulutuspäälliköt, rehtorit, kuraattorit, psykologit, opinto-ohjaajat) kesken.

B.1.1.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Miten ja milloin työpaikkaohjaajia, -kouluttajia ja -arvioijia olisi hyvä tiedottaa SORA-säädöksistä ja -määräyksistä?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä tiedottaa SORA-säädöksistä ja määräyksistä työelämän edustajille järjestämässään koulutustilaisuuksissa ja verkkosivuillaan. Tiedotusta on syytä järjestää määräajoin ja tiedottaa erityisesti SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista ja siitä, milloin ne voivat estää opiskelijaksi ottamisen ja peruuttaa opiskeluoikeuden. Koulutuksen järjestäjän on hyvä tiedottaa, millaisia tietoja opiskelijaksi hakijalta voidaan pyytää opiskelijaksi ottamisen vaiheessa ja millaisia vasta opiskelijaksi ottamisen jälkeen. Työelämälle on syytä tiedottaa myös rikosrekisteriotteen pyytämisestä sekä kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja koskevasta mahdollisuudesta määrätä opiskelija huumausainetestaukseen silloin, kun laissa säädetyt edellytykset testaamiselle henkilön kohdalla täyttyvät.

Koulutuksen järjestäjän on hyvä korostaa tiedottamisessaan yhteistyön merkitystä ja kertoa selkeästi, keneltä työpaikan edustajat, työpaikkaohjaajat, -kouluttajat ja arvioijat voivat kysyä asioita ja keneen he voivat olla tarvittaessa yhteydessä, jos opiskelijan toiminta työpaikalla tapahtuvan opiskelun aikana vaarantaa turvallisuutta tai antaa aiheutta esimerkiksi terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseen. Koulutuksen järjestäjällä on ensisijainen velvollisuus ohjata ja tukea opiskelijaa, ohjata hänet tarvittaessa opiskeluhuollon palveluihin, luoda yhteistyössä opiskelijan ja tarvittaessa hänen huoltajien kanssa opintojen etenemistä edistäviä yksilöllisiä opetusjärjestelyitä sekä ottaa toiminnassaan huomioon säädösten ja määräysten arvoperusta.

B.1.2 Tiedonsaanti opiskelijaksi ottamisen yhteydessä

”Opiskelijaksi pyrkivän tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot.” (AKL 630/1998, 27 b §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 4)

”Opiskelijaksi pyrkivän tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa tieto opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, kun on kysymys 32 §:ssä tarkoitetuista opinnoista.” (AKL 630/1998, 27 b §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 4)

”Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijaksi pyrkivän opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta ja yliopistolta.” (AKL 630/1998, 27 b §, AAL 631/1998, 11 §, kohta 4)

”Opiskelijaksi pyrkivän ja opiskelijan terveydentilaa koskevia 27 b, 32 a, 32 b ja 34 a §:n mukaisia tietoja saavat käsitellä vain ne, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainituista asioista.” (AKL 630/1998, 42 §, 1 mom.; AAL 631/1998, 16 §, kohta 4)

”Koulutuksen järjestäjä selvittää hakeutujan tarpeen valmistavaan koulutukseen, muuhun tarvittavaan ammattitaidon hankkimiseen, ohjaukseen ja tukeen, opiskelunvalmiuksia parantaviin opintoihin sekä erityiseen tukeen. Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa hakeutujalle mahdollisesta tutkintoon liittyvästä erityislainsäädännöstä ja koulutukseen liittyvistä terveydentilaa koskevista vaatimuksista sekä opiskeluun liittyvistä keskeisistä taloudellisen tuen mahdollisuuksista.” (VNA 749/2015, 3 §)

”Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 b §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijalta hänen terveydentilaansa koskevia tietoja opiskelijaksi ottamisen arviointia ja päätöksentekoa varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää näitä tietoja milloin tahansa hakeutumisvaiheen aikana riippumatta opiskelijaksi hakijan omasta ilmoituksesta.”

”Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoi-

hin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen silloin, kun opintoihin liittyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, eikä turvallisuutta vaarantavia esteitä voida kohtuullisin toimenpitein poistaa. Esteenä opiskelijaksi ottamiselle voi olla myös aikaisemmin tapahtuneen opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen salaaminen opiskelijaksi hakeutumisen vaiheessa.”

”Koulutuksen järjestäjän tulee tarvittaessa tehdä yhteistyötä eri koulutusasteiden tai viranomaisten kanssa välttämättömien tietojen saannissa ja antamisessa opiskelijaksi ottamisen päätöksentekoa varten.” (Opetushallituksen määräys 27/011/2015)

”Lisäksi tulee ottaa huomioon, että ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (11 §:n viittaussäännös ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 27 b §:ään) mukaan koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijalta hänen terveydentilaansa koskevia tietoja opiskelijaksi ottamisen arviointia ja päätöksentekoa varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää näitä tietoja milloin tahansa hakeutumisvaiheen aikana riippumatta hakijan omasta ilmoituksesta.”

”Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen liittyviin käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen silloin, kun opintoihin liittyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, eikä turvallisuutta vaarantavia esteitä voida kohtuullisin toimenpitein poistaa. Esteenä opiskelijaksi ottamiselle voi olla myös aikaisemmin tapahtuneen opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen salaaminen hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisessa.”

”Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjän tulee tarvittaessa tehdä yhteistyötä eri koulutusasteiden tai viranomaisten kanssa välttämättömien tietojen saannissa ja antamisessa opiskelijaksi ottamisen päätöksentekoa varten.” (Opetushallituksen määräys 28/011/2015)

B.1.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Mitä tietoja koulutuksen järjestäjä voi saada opiskelijaksi hakijalta hakuvaiheessa?

Terveydentilaa ja toimintakykyä koskevat tiedot. Kun opiskelijaksi hakija hakee www.opintopolku.fi hakupalvelussa ammatillisessa peruskoulutuksessa johonkin SORA-tutkintoon, häntä pyydetään arvioimaan oma ajankohtainen terveydentilansa ja vertaamaan sitä sen SORA-tutkinnon terveydentilavaatimukseen, johon on hakeutumassa opiskelijaksi. Opiskelijaksi hakijaa pyydetään sähköisessä hakulomakkeessa olevassa valikossa merkitsemään rastilla, jos hänellä on sellaisia terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyviä esteitä tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa opiskelijaksi ottamiseen ko. tutkinnossa tai että esteitä ei ole.

Vastaavasti näyttötutkintoon hakeutumisen vaiheessa koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että näyttötutkintoon hakija saa informaatiota www.opintopolku.fi hakupalvelussa SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista ja että opiskelijaksi hakija arvioi omaa ajankohtaista terveydentilaansa suhteessa sen SORA-tutkinnon terveydentilavaatimukseen, johon hän on hakeutumassa.

Riippumatta koulutuksen järjestämistavasta, ja riippumatta opiskelijaksi hakijan antamasta omasta ilmoituksesta, koulutuksen järjestäjä voi pyytää tarkempia terveydentilatietoja, joiden avulla hän voi arvioida opiskelusta ja opiskelun edellyttämistä toiminnoista suoriutumista. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijan terveydentilatietoja (esim. lääkärintodistusta) kuitenkin vain SORA-tutkintoihin haettaessa ja vain opiskelijaksi ottamisen arviointia varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärin arvion siitä, soveltuuko opiskelijaksi hakija terveydentilaltaan kyseiseen tutkintoon. Jos opiskelijaksi hakijaa pyydetään toimittamaan opiskelijaksi ottamisen arviointia varten terveydentilaansa koskevia tietoja, koulutuksen järjestäjä antaa todistuksen tai lausunnon antajalle tiedot ko. henkilön hakeman SORA-tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista. Opiskelijaksi hakijaa voidaan pyytää viemään lääkärille tiedot edellä mainituista asioista.

Opiskelijaksi hakijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia tietoja voivat tarvittaessa antaa lääkärin lisäksi myös muut terveydenhuollon ammattihenkilöt, kuten fysioterapeutit, psykologit ja toimintaterapeutit (laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994).

Opiskelijaksi hakija ei ole vielä opiskeluterveydenhuollon piirissä, joten hänen pitää hankkia tarvitsemansa todistukset joko perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon tai yksityisten terveydenhuoltopalvelujen kautta. Opetushallitus suosittelee kuitenkin, että aina, kun se on mahdollista, opiskelijaksi hakija käyttäisi ensisijaisesti julkisen sektorin koulutai opiskeluterveydenhuollon palveluja terveydentilaansa koskevien tietojen saannissa.

Mikäli tutkinto ei ole ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun asetuksen 16 §:n mukainen ammatillisiin perustutkintoihin kuuluva SORA-tutkinto, koulutuksen järjestäjä *ei voi pyytää* terveydentilaa koskevia selvityksiä opiskelijaksi hakijalta. Terveydentila ei tällöin voi estää opiskelijaksi ottamista.

Koulutuksen järjestäjän kannattaa kuitenkin näissäkin tilanteissa jakaa tietoa ja antaa ohjausta opiskelijoiksi hakijoille siitä, miten jonkin tutkinnon ammatillista koulutusta ja työelämässä toimimista koskevat asiat olemassa olevan tiedon mukaan voivat vaikuttaa henkilön terveydentilaan ja toimintakykyyn. Näin hakija pystyy paremmin hakeutumaan itselleen soveltuvaan koulutukseen.

Tieto mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta

Opiskelijaksi hakijalta kysytään www.opintopolku.fi hakupalvelussa tietoa myös *mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä* ammatillisiin perustutkintoihin kuuluvissa SORA-tutkinnoissa. Myös näyttötutkintoon hakeutumisvaiheessa koulutuksen järjestäjä ottaa asian huomioon www.opintopolku.fi hakupalvelussa sekä hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisessa. Jos opiskelijaksi hakija on ilmoittanut, että hänen opiskeluoikeutensa on aiemmin peruutettu, koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot, jotka koskevat hakijan aikaisemman opiskeluoikeuden peruuttamispäätöstä ja sen perusteluita. Koulutuksen järjestäjä voi harkita tietojen pyytämistä tapauskohtaisesti.

Tietojen pyytäminen, käsittely ja dokumentointi

Koulutuksen järjestäjä päättää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, kuka tai ketkä sen nimeämät ammattihenkilöt pyytävät ja kokoavat opiskelijaksi hakijoiden terveydentila- ja toimintakykytiedot tai aikaisemmat opiskeluoikeuden peruuttamistiedot, jotka osaltaan voivat toimia perusteina opiskelijaksi ottamisen päätöstä tehtäessä.

Arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen pyytämistä sekä niiden käsittelyä ja säilyttämistä on selvitetty tarkemmin tämän oppaan luvussa B 7.

Muutos opiskelijaksi ottamiseen terveydentila- ja toimintakykyarvion perusteella

Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa opiskelijaksi ottamisen muutoksesta Opetushallituksen haku- ja valintarekisteriin erillisellä lomakkeella (liite 2), johon tulee liittää myös koulutuksen järjestäjän tekemä hallintopäätös opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta. Ilmoituksen voi tehdä myös osoitteeseen virkaailija@opintopolku.fi

Opetushallitukseen lähetettävässä ilmoituksessa ei määritellä opiskelijaksi ottamisen estettä ja perustetta tarkasti, vaan ilmoitus opiskelijaksi hakijan terveydentilan tai toimintakyvyn puutteesta riittää. Koulutuksen järjestäjällä tulee kuitenkin olla asiaa koskevat perustelut tarvittaessa käytettävissä. Terveydentilatietoja käsiteltäessä on syytä muistaa, että ne ovat henkilötietolain mukaan arkaluonteisia tietoja.

Koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi ottamista koskeva tiedonsaanti ja tiedonanto

- Mitä tietoja koulutuksen järjestäjä voi saada opiskelijaksi ottamisen yhteydessä SORA- tutkinnoissa?
 - Terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä todistuksia saa pyytää esitettäväksi opiskelijaksi hakijalta vain, jos hakija hakee johonkin SORA-tutkintoon.
 - SORA-tutkintoihin pyrkivältä hakijalta kysytään www.opintopolku.fi hakupalvelussa omaa ajankohtaista arviota terveydentilasta ja toimintakyvystä sekä tietoa mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Jos kyseessä on muu kuin yhteisvalintahaku, voidaan tässä käyttää esimerkiksi koulutuksen järjestäjän terveystietolomaketta.
 - Opiskelijaksi hakijan tulee antaa pyydettäessä koulutuksen järjestäjälle tiedot terveydentilastaan sekä mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta.
 - Koulutuksen järjestäjä voi pyytää tiedot opiskelijaksi hakijan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.
 - Näyttötutkinnoissa koulutuksen järjestäjä huolehtii edellä mainituista asioista www.opintopolku.fi hakupalvelussa ja näyttötutkintoon hakeutumisen henkilökohtaistamisessa.
- Mitä tietoja koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi ottamisen yhteydessä muissa kuin SORA-tutkinnoissa?
 - Muihin tutkintoihin haettaessa opiskelijaksi hakijalle voidaan tiedottaa myös terveydentilaan liittyvistä asioista, mutta silloin opiskelijaksi hakijalta ei saa pyytää terveydentilaa koskevia tietoja. Muissa tutkinnoissa terveydentila ei voi estää opiskelijaksi ottamista.
- Kuka voi antaa opiskelijaksi hakevaa koskevia terveydentila- ja toimintakykytietoja?
 - SORA-säädöksissä ei määritellä opiskelijaksi hakijan terveydentilasta tietoja antavan terveydenhuollon ammattihenkilön koulutusta tai erikoisalaa eikä esimerkiksi sitä, tuleeko lausunnon antajan olla yleislääkäri vai erikoislääkäri. Opiskelijaksi hakijan terveydentilaa koskevia tietoja voivat antaa muutkin laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt.
 - Opiskelijaksi hakijan tulee toimittaa koulutuksen järjestäjälle lääkärintodistus, josta ilmenee, soveltuuko hakijan terveydentila ja toimintakyky haettavan tutkinnon suorittamiseen.
 - Jotta hakija pääsee suorittamaan merenkulku- tai ilmailualan tutkintoja tai liikenneopettajan erikoisammattitutkintoa, hänen on läpäistävä ammatinharjoittamisoikeuden edellyttämät lääkärintarkastukset.
 - Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta tiedot opiskelijaksi hakijan mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta.
- Kuka voi pyytää, käsitellä ja dokumentoida opiskelijaksi hakijaa koskevia terveydentila- ja toimintakykytietoja?
 - Koulutuksen järjestäjä päättää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, kenen tai keiden ammattihenkilöiden tehtävänä on pyytää, käsitellä ja dokumentoida kyseiset tiedot.
 - Salassa pidettävien ja arkaluonteisten tietojen pyytämistä, käsittelyä ja säilyttämistä käsitellään tarkemmin oppaan luvussa B 7.
- Tiedonanto opiskelijaksi ottamisen muutoksesta
 - Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta Opetushallituksen haku- ja valintarekisteriin erillisellä lomakkeella, mikäli opiskelijaksi ottamisen valintatietoja joudutaan muuttamaan opiskelijaksi hakijan terveydentila- tai toimintakykyarvion perusteella.

B.1.2.2 Kysymyksiä vastauksia

Kysymys: Opiskelijaksi hakija ilmoittaa metsäalan perustutkinnon metsäkooneenkuljetuksen osaamisalaan hakiessaan sairastavansa epilepsiaa. Koulutukseen haettaessa ei järjestetä pääsy- tai soveltuvuuskoetta. Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia, jos hän haluaa lisätietoja hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä?

Vastaus: Metsäalan perustutkinto (luonnonvara- ja ympäristöala) kuuluu SORA-tutkintoihin. Voidakseen tehdä opiskelijaksi ottamisen arvion siitä, soveltuuko hakija terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään ko. tutkintoon, koulutuksen järjestäjä voi tarvita lääkärintodistuksen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (27 b §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida sitä, voidaanko hänet ottaa opiskelijaksi.

Koulutuksen järjestäjä on määrännyt sen, kenen tehtäviin kuuluu koota kaikki www.opintopolku.fi hakupalvelun kautta tulleet ilmoitukset, jotka koskevat hakijoiden terveydentilaa tai toimintakykyä tai aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamista (ks. arkaluonteisten tietojen käsittely, luku B 7). Tämän jälkeen koulutuksen järjestäjän nimeämä tai valtuuttama henkilö pyytää opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärintodistuksen, jossa selvitetään, soveltuuko hakijan terveydentila kyseisen tutkinnon suorittamiseen. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa kyseisen tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista lääkärille esimerkiksi niin, että hän antaa opiskelijaksi hakijalle tiedotteen näistä vaatimuksista ja pyytää toimittamaan sen lääkärille. SORA-säädöksissä ei määrätä lausuntoa antavan lääkärin koulutustaustaa tai erikoisalaa. Tässä tilanteessa tulee kuitenkin ottaa huomioon kunkin alan lainsäädännön erityispiirteet. Esimerkiksi ajokorttilaki (386/2011) ja sosiaali- ja terveysministeriön asetus ajoterveydestä (1181/2011) voivat määrätä, että terveydentilalausunnon antajan pitää olla joissakin tapauksissa erikoislääkäri.

Ellei opiskelijaksi hakijalla ole lääkärintodistuksen mukaan terveydentilasta estettä suorittaa tutkintoa ja hän täyttää muilta osin opiskelijaksi ottamisen edellytykset, hänet voidaan kutsua pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen tai haastatteluun, mikäli muitakin hakijoita kutsutaan. Tätä esimerkkiä voidaan soveltaa myös muihin kuljetusalan tutkintoihin. Esimerkiksi lennonjohdon perustutkinnossa, merenkulkualan perustutkinnossa ja liikenneopettajan erikoisammattitutkinnossa on omia lääketieteellisiä kelpoisuusvaatimuksia. Tarvittaessa esimerkiksi merityökelpoisuuden arviointi tulee jättää Liikenteen turvallisuusviraston päätettäväksi (Laki laivaväen lääkärintarkastuksista 1171/2010).

Kysymys: Opiskelijaksi hakijalla huomataan lähihoitajakoulutukseen haun yhteydessä olevan käsissä iho-ongelmia, minkä hän on tuonut esille opiskelijaksi haun aikana myös www.opintopolku.fi hakupalvelussa. Opiskelijaksi hakija täyttää muilta osin (muun muassa koulumenestys) ne kriteerit, joiden perusteella hänet voitaisiin pyytää pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen, mikäli koulutuksen järjestäjä sellaiset järjestää. Pyydetäänkö opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärintodistus ennen pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen osallistumista vai vasta sen jälkeen?

Vastaus: Tässä on kyse SORA-tutkinnosta. Lähihoitajan työhön sisältyy usein ns. märkätyötä erilaisissa hoitoon liittyvissä tilanteissa. Käsien pesu sekä desinfiointiainesten ja suojakäsineiden käyttö voi toistua lähihoitajan työssä tietyissä työpaikoissa lukuisia kertoja

työvuoron aikana. Edellä mainitut seikat voivat altistaa atooppisesti oireilevan henkilön käsien ihon niin, että iho rikkoutuu. Hoitajan rikkoutunut käsien iho voi levittää tartuntoja ja aiheuttaa potilasturvallisuutta vaarantavan riskin erityisesti sairaiden lasten, vanhusten ja muiden heikkokuntoisten potilaiden kohdalla.

Mahdollisesti järjestettävien pääsy- tai soveltuvuuskokeen yhteydessä voidaan keskustella opiskelijaksi hakijan kanssa siitä, miten tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset vaikuttavat käytännön työtehtävissä toimimiseen, työssäoppimiseen sekä tutkinnon suorittamiseen. Opiskelijaksi hakijan käsien iho tulisi saada kuntoon, ettei tilanne paheni. Käsien ihon terveyteen ja altisteilta suojaamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota koulutuksen aikana esimerkiksi työssäoppimisen yhteydessä. Keskustelussa on syytä ottaa esille henkilökohtaiset opintopolut ja hakea sellaisia yksilöllisiä ratkaisuja, joilla henkilö voisi toimia lähihoitajan työssä.

Koulutuksen järjestäjä voi harkita opiskelijaksi hakijan terveydentilaa koskevien tietojen pyytämistä lääkäriltä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (27 b §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida sitä, voidaanko hänet ottaa opiskelijaksi. Laissa ei oteta kantaa siihen, missä vaiheessa ennen opiskelijaksi ottamista lääkärintodistus voidaan pyytää. Tässä koulutuksen järjestäjä voi käyttää omaa harkintaansa.

Kysymys: Opiskelijaksi hakijalla on jauhoallergia, ja hän on hakemassa leipurin koulutukseen. Voidaanko häneltä pyytää todistus terveydentilasta?

Vastaus: Kyseessä on elintarvikealan perustutkinto, joka ei kuulu SORA-tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjä ei siis voi pyytää hakijalta todistusta hänen terveydentilastaan, mutta se voi antaa informaatiota alan luonteesta ja työelämässä toimimisesta opiskelijaksi hakijalle. Koulutuksen järjestäjä voi esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeen yhteydessä ohjata opiskelijaksi hakijaa ottamaan omalta osaltaan huomioon edellä mainitut asiat ja tarvittaessa selvittää yhdessä opiskelijaksi hakijan kanssa mahdollisia yksilöllisiä järjestelyjä, joilla tuetaan tutkinnon suorittamista. Tiedossa on, että jauhoallergia voi rajoittaa merkittävästi leipuriopintojen suorittamista erityisesti työssäoppimisessa, vaikka henkilösuojaimetkin olisivat käytössä.

B.1.3 Tutkintokohtaiset terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset

”Hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa estää opiskelijaksi ottamista. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, joka ei terveydentilansa tai toimintakykynsä vuoksi kykene opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos 32 §:ssä tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät eikä estettä voida kohtuullisin toimin poistaa.” (AKL 630/1998, 27 a §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 3)

”Kun kysymys on 32 §:ssä tarkoitetuista opinnoista, opiskelijaksi ottamisen esteenä on myös tämän lain 32 §:n, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 6 a kohdan, ammattikorkeakoululain (351/2003) 25 a §:n tai yliopistolain (558/2009) 43 a §:n mukainen opiskeluoikeuden peruuttamista koskeva päätös, jos toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseen liittyvät seikat sitä edellyttävät.” (AKL 630/1998, 27a §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 3)

”Tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten tavoitteena on edistää turvallisuutta ammatillisessa peruskoulutuksessa ja myöhemmin työelämässä.” (Opetushallituksen määräys 27/011/2015)

”Tutkintokohtaisten terveydentilavaatimusten tavoitteena on edistää turvallisuutta näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa ja myöhemmin työelämässä.” (Opetushallituksen määräys 28/011/2015)

”Opiskelijaksi hakijan oikeusturvan kannalta on perusteltua, että häntä ei valita sellaiseen koulutukseen, jonka mukaisissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa hän ei terveydentilansa tai toimintakykynsä vuoksi voisi toimia. Opiskelijaksi ottamispäätöstä tehtäessä on kuitenkin otettava huomioon ammatteihin ja työhön sisältyvät moninaiset tehtävät. Saman perustutkinnon sisällä voi olla tutkinnon osia, joiden suorittaminen edellyttää erilaista terveydentilaa tai toimintakykyä ja voi näin mahdollistaa opiskelijaksi hakijalle yksilöllisiä ratkaisuja perustutkinnon suorittamisessa.” (Opetushallituksen määräys 27/011/2015) Määräys koskee myös näyttötutkintona suoritettavaa ammatillista perustutkintoa.

”Opiskelijaksi hakijan oikeusturvan kannalta on perusteltua, että häntä ei valita sellaiseen näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen, jonka mukaisissa käytännön tehtävissä tai työssä oppimisessa hän ei terveydentilansa tai toimintakykynsä vuoksi voisi toimia. Opiskelijaksi ottamispäätöstä tehtäessä on kuitenkin otettava huomioon ammatteihin ja työhön sisältyvät moninaiset tehtävät. Saman ammatti- tai erikoisammattitutkinnon sisällä voi olla tutkinnon osia, joiden näyttötutkintoon valmistava koulutus edellyttää erilaista terveydentilaa tai toimintakykyä ja voi näin mahdollistaa opiskelijaksi hakijalle yksilöllisiä ratkaisuja näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistumisessa.” (Opetushallituksen määräys 28/011/2015)

B.1.3.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Terveydentila ja opiskeluoikeus

Pääperiaatteena opiskelijaksi ottamisessa on esteettömyys. Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa estää opiskelijaksi ottamista. Valtioneuvoston asetuksissa (811/1998, muutettu 1032/2011 ja 329/2015 sekä 812/1998, muutettu 1033/2011 ja 330/2015) määrätään koulutusaloittain tutkinnot, joihin sovelletaan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä vaatimuksia (liite 1, liite 1 a ja liite 1 b). Opiskelijaksi ei voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin ja työssäoppimiseen silloin, kun opintoihin sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. (AKL 630/1998, 32 §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9) Henkilön terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä puute voi estää opiskelijaksi ottamisen silloin, kun opintoihin liittyviä turvallisuusvaatimuksia ei voida täyttää eikä estettä voida kohtuullisin toimin poistaa. Keinoja, joilla mahdollisia opiskelun esteitä voidaan poistaa tai lieventää, ovat esimerkiksi opiskeluhuollon palvelut, apuvälineet, henkilökohtainen avustaja, erityisopetus, erityiset opetusjärjestelyt tai muu tuki ja ohjaus.

Vaikka henkilön terveydentila tai vammaisuus voi estää osallistumisen joihinkin opintoihin liittyviin käytännön työtehtäviin, tämä ei välttämättä merkitse sitä, etteikö henkilö soveltuisi opiskelemaan kyseistä alaa. Hän voi usein opiskella alaa, vaikka hän ei pystyisi

suorittamaan kyseistä tutkintoa kaikkine tutkinnon osineen ja ammattitaitovaatimuksiineen. Tällöin opiskelija voi saada todistuksen suoritetuista tutkinnon osista ja opinnoista, ammattiosaamisen näytöistä ja aikaisemmin hankitusta osaamisesta. Koulutuksen järjestäjän on kuitenkin syytä kertoa opiskelijaksi hakijalle selkeästi, millä tavalla todistus suoritetuista tutkinnon osista ja suoritetuista opinnoista voi vaikuttaa opiskelijaksi hakijan työllistymiseen tai jatko-opintoihin. Opiskelijaksi ottamisessa on otettava huomioon myös ammatteihin ja työhön sisältyvät monenlaiset tehtävät, minkä perusteella opiskelijalle voidaan mahdollistaa yksilöllisiä ratkaisuja koulutuksen suorittamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013, 23 §) on säädetty muun muassa koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan perusteista. Perusteiden mukaan koulutuksen järjestäjä voi valita kuhunkin hakukohteeseen otettavista opiskelijoista enintään 30 prosenttia sellaisia opiskelijoita, jotka valitaan opiskelijaan itseensä liittyvien syiden perusteella. Tällöin ei oteta huomioon opiskelijan saamaa valintapistemäärää. Tällaisia syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt sekä koulutodistusten puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet. Hakijan koulutustarve ja opinnoista suoriutumisedellytykset tulee arvioida ja ottaa huomioon, jos valintapistemäärästä poiketaan.

Ammatillisen *erityisopetuksen* tulee tarjota opiskelijoille mahdollisimman esteetön ja saavutettava ammatillinen koulutus ja edellytykset koulutuksen jälkeiseen työllistymiseen. Erityisopetuksessa voidaan poiketa säädöksistä (AKL 630/1998, 20 §, A 811/1998, muutettu 329/2015, 8 §) siten kuin koulutuksen tai tutkinnon perusteissa määrätään. Lisäksi ammatillisesta koulutuksesta annettu laki (630/1998, 21 §) on mahdollistanut *erityiset opetusjärjestelyt*, jos se on ollut perusteltua opiskelijan terveydentilaan liittyvien syiden vuoksi.

Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset (liite 1 a ja liite 1 b) ovat eri koulutusalojen tutkinnoissa pääsääntöisesti samat perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa (esim. sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala). Tekniikan ja liikenteen alan sekä luonnonvara- ja ympäristöalan perustutkintojen ja ammatti- ja erikoisammattitutkintojen välillä on kuitenkin joitakin eroja. Nämä erot johtuvat esimerkiksi merenkulun ja lennonjohdon hallinnonalojen säädöksistä sekä maantieliikenteen ammattikuljettajalta edellytettävistä erityisistä terveydentilavaatimuksista, jotka eroavat joiltain osin esimerkiksi metsäkoneenkuljettajalta edellytettävistä terveydellisistä vaatimuksista.

Opiskelijaksi hakijan tarvitsemien opiskelujärjestelyjen kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon se, millainen on opiskelijaksi hakijan yksilöllinen tilanne ja tuen tarve, mitkä ovat toimista aiheutuvat kustannukset eri tahoille ja koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema. Arvioinnissa otetaan huomioon myös se, saadaanko toimien toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta. Esimerkiksi kuntoutusta ja vammaispalvelua koskevat säädökset tulee ottaa huomioon yksilön tilannetta arvioitaessa.

Jos opiskelijan *terveydentila tai toimintakyky muuttuu opiskelun aikana*, koulutuksen järjestäjää koskevat tietyt velvollisuudet, jotka on kuvattu opiskeluoikeuden peruuttamista käsittelevässä luvussa B 3.2.

Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttaminen ja opiskeluoikeus

Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös jossain SORA-tutkinnossa ei automaattisesti estä uudelleen johonkin SORA-tutkintoon hakeutumista, vaan koulutuksen järjestäjän

tulee harkita tilanteet tapauskohtaisesti. Opiskelijaksi ottamisen estettä koskevassa harkinnassa tulee aina ottaa huomioon paitsi koulutusala ja tutkinto, jolle henkilö on hakemassa, myös syyt, joiden perusteella aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös on tehty. Koulutuksen järjestäjän on huolellisesti punnittava näitä seikkoja ja arvioitava saatujen tietojen valossa paitsi opiskelijaksi hakijan tilanne, myös toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojelutarpeita. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon myös alaikäisen suojelutarve, mikäli opiskeluoikeus on aikaisemmin peruutettu rikoksen perusteella (770/1993, 6 §).

Opinto-ohjaus ja opiskeluhuollon tuki- ja ohjausjärjestelyt opiskelijaksi ottamisen jälkeen

Opiskelijan henkilökohtaisesta opiskelusuunnitelmasta on säädetty ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (787/2014) 29 a §:ssä. Lain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia yhdessä opiskelijan kanssa opiskelijan yksilöllisiin tavoitteisiin ja valintoihin perustuva henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota päivitetään opiskelun aikana.

Koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadinnassa opiskelijan ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa hakemalla yksilöllisiä ratkaisuja opiskelijan terveyteen ja toimintakykyyn liittyvien esteiden poistamiseen. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa voidaan tarvittaessa sopia mm. opiskelijan yksilöllisistä osaamistavoitteista tai ammattitaitovaatimuksista opintoihin liittyen, tutkinnon osien suorittamisesta ja suoritustavoista, työpaikalla tapahtuvan opiskelun järjestelyistä, aikatauluista sekä osaamisen arvioinnin järjestelyistä. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa voidaan ottaa huomioon opiskelijan oppimistyyli, terveydentila ja toimintakyky, yksilölliset voimavarat sekä mahdollisen erityisen tuen, ohjauksen tai apuvälineiden tarve. Kuntoutukseen ja vammaispalveluun liittyvien säädösten soveltamisessa koulutuksen järjestäjä voi tehdä yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa.

Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa tunnistetaan myös mahdolliset oppimista vaikeuttavat seikat. Opiskelijan tukemisessa ja ohjaamisessa on hyvä kiinnittää huomiota myös opiskelijan itseohjautuvuuteen ja ammatilliseen kasvuun, joita ohjataan ja tuetaan. Koulutuksen järjestäjä seuraa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman toteutumista ja opintojen edistymistä sekä tarjoaa opiskelijalle tarvittaessa tukiopetusta ja ohjausta.

Mikäli opiskelija ei ohjauksesta ja muista tukitoimista huolimatta saavuta jossakin ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osassa vähintään tyydyttävän (T1) tason kriteereiden mukaista osaamista, voidaan opetus antaa erityisopetuksena (630/1998, 20 §). Tällöin opiskelijalle tulee laatia henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva kirjallinen suunnitelma (hojks).

Ammatillisissa perustutkinnoissa ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden sekä osaamisen arvioinnin yksilölliset muutokset ovat *mukauttamista*. Koulutuksen järjestäjän on syytä olla tietoinen, mitä ja miten tutkintoon kuuluvia opintoja voidaan mukauttaa. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa opiskelijalle siitä, miten mukautus vaikuttaa koko tutkinnon suorittamiseen. Opiskelijan tulee saada tutkintotodistus, vaikka tutkinnon tavoitteita olisi mukautettu. Mikäli ammattitaitovaatimuksissa ja osaamistavoitteissa vaadittu osaaminen jäävät olennaisilta osin puutteelliseksi, on tutkintotodistuksen sijasta annettava todistus suoritetuista opinnoista ja sen liitteenä selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa. *Ammatillisessa erityisopetuksessa* opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä tuetaan ja edistetään opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaisilla tuki- ja ohjaustoimilla,

apuvälineillä, avustajalla, monipuolisilla ja vaihtelevilla oppimisen ja osaamisen arviointimenetelmillä sekä muilla toimintatavoilla ja erityisjärjestelyillä, jotka edistävät opiskelijan opintojen onnistumista.

Tutkintokohtaiset terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset opiskelijaksi ottamisen vaiheessa

- Peruseriaate
 - Terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa estää opiskelijaksi ottamista, **mutta** SORA-tutkinnoissa opiskelijaksi hakijan on kyettävä terveydeltään ja toimintakyvyltään toimimaan turvallisesti opintoihin liittyvissä *käytännön tehtävissä ja työssäoppimisessa* silloin, kun opintoihin kuuluu alaikäisen turvallisuuteen, potilas- ja asiakasturvallisuuteen tai liikenteen turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia.
 - Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttaminen voi estää opiskelijaksi hakijan pääsyn opiskelemaan jotain SORA-tutkintoa.
- Milloin opiskelijaksi hakijan terveydentila tai toimintakyky voi estää sen, että hakijaa ei oteta opiskelijaksi?
 - Opiskelijaksi hakijan terveydentila ja toimintakyky voivat estää opiskelijaksi ottamisen *vain SORA-tutkinnoissa*, ellei turvallisuusvaatimuksia voida täyttää, eikä estettä voida *kohtuullisin toimin* poistaa.
 - Opiskelijaksi hakijaa koskevat terveydentilavaatimukset tulee ottaa huomioon näyttötutkintoon hakeutumisen ja siihen valmistavan koulutuksen ja ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa.
 - Muissa kuin SORA-tutkinnoissa opiskelijaksi hakijalle voidaan yleisellä tasolla tiedottaa koulutusammatin ja työelämän vaatimuksista. Näissä tutkinnoissa ei opiskelijaksi hakijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä terveydenhuollon ammattihenkilöiden todistuksia voida pyytää.
- Koulutuksen järjestäjän tehtävät opiskelun esteitä selvitettäessä
 - Opiskelijaksi ottamisen esteitä selvitettäessä on hyvä ottaa huomioon eri tutkintoihin ja tutkinnon osiin sisältyvä osaaminen sekä ammatteihin kuuluvat monenlaiset tehtävät ja hakea yksilöllisiä ratkaisuja, joilla tuetaan opiskelusta suoriutumista.
 - Opiskelijaksi ottamisen esteitä selvitettäessä on syytä ottaa huomioon myös henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ohjauksen, tuen, henkilökohtaisen avustajan, apuvälineiden ja ammatillisen erityisopetuksen mahdollisuudet.

B.1.3.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Opiskelijaksi hakija ilmoittaa nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkintoon hakiessaan sairastaneensa keskivaikeaa masennusta, johon hänellä on ollut lääkitys noin vuoden ajan. Lääkitys jatkuu edelleen. Voidaanko hänet ottaa opiskelemaan kyseistä alaa?*

Vastaus: Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin (humanistinen ja kasvatustieteellinen), jolloin terveydentilasta johtuva syy voi estää opiskelijaksi ottamisen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (27 b §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida hänen opiskelijaksi ottamistaan. Koulutuksen järjestäjän on syytä antaa kyseistä tutkintoa koskevat terveydentilavaatimukset opiskelijaksi hakijalle, jotta hän voi toimittaa ne lääkärille hakiessaan lääkärinlausuntoa terveydentilastaan tai toimintakyvystään. Lääkärinlausunnosta tulee ilmetä, estääkö opiskelijaksi hakijan terveydentila ko. tutkinnon suorittamisen. Laissa ei oteta kantaa siihen, missä vaiheessa ennen opiskelijaksi ottamista lääkärinlausunto voidaan pyytää (ennen pääsy- tai soveltuvuus-

koetta vai vasta sen jälkeen ennen opiskelijaksi ottamista). Päätöksen tietojen pyytämisestä ja pyynnön ajankohdasta tekee koulutuksen järjestäjä. Esimerkiksi tässä tapauksessa koulutuksen järjestäjä voi pyytää hakijaa toimittamaan pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen lääkärintodistuksen, jossa ilmenee arvio siitä, kykeneekö hakija nykyisellään (lääkityksen alaisena) toimimaan hakemansa tutkinnon opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa niin, että turvallisuus ei vaarannu. Lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta tekee koulutuksen järjestäjä.

Kysymys: Linja-autonkuljettajaksi pyrkivällä henkilöllä on ollut selän nikaman välilevyn pullistuma. Voidaanko hänet ottaa opiskelemaan tutkintoa?

Vastaus: Tässäkin on kyseessä SORA-tutkinto, linja-autonkuljettajan ammattitutkinto (tekniikan ja liikenteen ala). Nikaman välilevyn esiinluiskahdus ("discus prolapsi") saattaa vaikeuttaa linja-auton kuljettajan työssä selviytymistä erityisesti rasitukseen liittyvien kipujen ja mahdollisten alaraajojen toimintakyvyn puutteiden vuoksi. Kivun hoidossa käytettävät lääkkeet voivat heikentää linja-auton kuljettajan toimintakykyä ja yhdessä edellisten kanssa voivat aiheuttaa riskin liikenteen turvallisuudelle. Mikäli opiskelijaksi hakija on hoidettu tämän sairauden osalta, aikaisempi sairaus ei estä opiskelijaksi ottamista. Koulutuksen järjestäjän on ohjattava opiskelijaksi hakijaa arvioimaan, ovatko hakijan terveydelliset edellytykset sellaiset, että ne kestävät tulevan ammatin rasitukset.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää lääkärinlausuntoa hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä suhteessa linja-auton kuljettajan ammattitutkinnon terveydentilavaatimuksiin. Opiskelijaksi hakijan toimittamassa lääkärintodistuksessa tulee ilmetä hänen tämänhetkinen fyysinen terveytensä sekä lääkärin arvio siitä, riittääkö opiskelijaksi hakijan terveydentilän tutkinnon suorittamiseen, johon hakija on hakemassa. Opiskelijaksi ottaminen on yksilöllinen päätös, jossa päätöksen teon tukena voidaan käyttää lääkärin tekemää hakijan terveydentila- ja toimintakykyarviota. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta.

Kysymys: Voidaanko näkö- tai kuulovammainen henkilö ottaa opiskelemaan lähihoitajaksi?

Vastaus: Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja, kuuluu SORA-tutkintoihin. Sairaus ja vamma eivät saa estää opiskelua. Opiskelijaksi ei voida kuitenkaan ottaa sellaista hakijaa, joka ei kykene terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin ja työssäoppimiseen silloin, kun opintoihin sisältyy esimerkiksi potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö hakija voisi opiskella kyseistä alaa, vaikka hän ei pystyisi suorittamaan kaikkia tutkinnon osia ja niiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita. Koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, kuuluuko tutkintoon sellaisia tutkinnon osia, joita opiskelijaksi hakija voisi suorittaa ja jotka mahdollistavat yksilölliset koulutusratkaisut.

Myös näkökykyä ja kuuloa edistävät apuvälineet ja laitteet sekä tuki ja ohjaus voivat lisätä opiskelijaksi hakijan toimintakykyä käytännön työtehtävissä. Kaikissa koulutuksen järjestäjän ratkaisuisissa tulee ottaa huomioon, miten paljon opiskelijaksi hakijan kuulo- tai näkövamman rajoittaa toimintakykyä käytännön työtehtävissä. Lisäksi on tärkeää saada tietoa mahdollisista turvallisuutta vaarantavista riskeistä, joiden poistaminen ei ole mahdollista. Opiskelijaksi hakijalle tulee myös kertoa, etteivät mahdolliset tutkinnon osasuoritukset anna täyttä ammatinharjoittamisoikeutta tutkinnon suorittaneen työtehtävissä toimimiseen.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa voidaan mukauttaa opintoja, jos kyseessä on erityisopetus. Mikäli sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnossa ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita on mukautettu merkittävästi, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta, joka oikeuttaisi hänet terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen. Lääkehoitoa ei voida mukauttaa ollenkaan. (Opetushallituksen määräys (79/011/2014), ammatillisen perustutkinnon perusteet, sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja). Opiskelija voi kuitenkin näissä tilanteissa saada ammatillisessa peruskoulutuksessa todistuksen suoritetuista tutkinnon osista ja ammattiosaamisen näytöistä. Opiskelijalle on hyvä selvittää, miten asia voi vaikuttaa hänen jatko-opintoihin hakeutumiseensa ja työllistymiseensä. Tarvittaessa koulutuksen järjestäjän on ohjattava hakijaa hakemaan jonkin muun koulutusalan tutkintoon. Lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta tekee koulutuksen järjestäjä.

Kysymys: Mitä tarkoittaa käytännössä ”... ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa”?

Vastaus: Kohtuullisten toimien arvioiminen on koulutuksen järjestäjän tehtävä. Kohtuullisuutta voidaan tarkastella ainakin opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Opiskelijan näkökulmasta tulee tarkastella kaikkea opiskelijan saatavilla olevaa apua ja tukea. Koulutuksen järjestäjän näkökulmassa otetaan huomioon kohtuullisen toimen aiheuttaman taloudellisen rasitteen kohtuullisuus. Kohtuullisuuden arvioimisenkin lähtökohdaksi on kuitenkin aina se, että opiskelijan tulee kyetä toimimaan turvallisesti tutkinnon vaatimissa käytännön tehtävissä, kun on kyse ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 §:n mukaisista koulutusaloista ja tutkinnoista.

Opiskelijaksi hakijan opiskelun esteistä muodostetaan kokonaisarvio. Asiaa tarkastellaan yksilöllisesti tilanne- ja tapauskohtaisesti niin, että käsittelyssä otetaan huomioon opiskelijaksi hakijan ohjaus, tukitoimet, apuvälineet sekä tarvittaessa myös kuntoutus- ja vammaispalvelulainsäädäntö ja opintososiaaliset edut. Koulutuksen järjestäjä tekee tässä tapauksessa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja ohjaa opiskelijaksi hakijan tarvittaessa toisen koulutuksen järjestäjän tarjoamaan koulutukseen. Opiskelijaksi hakenut voi valittaa Aluehallintovirastoon (AVI), ellei hän ole tyytyväinen koulutuksen järjestäjän tekemään opiskelijaksi ottamispäätökseen.

Kysymys: Opiskelijaksi hakijalla on koulutuksen järjestäjän mielestä terveyteen tai toimintakykyyn liittyvä puute, jonka vuoksi hakijaa ei koulutuksen järjestäjän mielestä voisi ottaa opiskelemaan jotakin SORA-tutkintoa. Hakijan pääsy- ja soveltuvuuskokeeseen toimittamassa lääkärintodistuksessa lääkäri toteaa hakijan kuitenkin terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään soveltuvaksi opiskelemaan kyseistä tutkintoa. Onko koulutuksen järjestäjällä mahdollisuutta olla valitsematta hakijaa koulutukseen?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä tekee aina lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta. Koulutuksen järjestäjän on mahdollista pyytää opiskelijaksi hakijaa osoittamaan, miten hän kykenee suorittamaan haettavaan ammatilliseen tutkintoon kuuluvia käytännön perustehtäviä esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeissa. Tällöin pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen kutsun ja noiden tehtävien tulee koskea kaikkia hakijoita. Tehtävät voivat olla esimerkiksi yksinkertaisia avustavia tehtäviä, jotka eivät mitenkään edellytä alan koulutusta tai aikaisempaa kokemusta. Koulutuksen järjestäjä voi käyttää ko. tilannetta lisätietona päätöksen teossa ja päättää opiskelijaksi ottamisesta ottamalla huomioon turvallisuusvaatimukset ja -riskit. Opiskelijaksi hakija voi valittaa Aluehallintovirastoon (AVI), ellei hän ole tyytyväinen koulutuksen järjestäjän opiskelijaksiottamispäätökseen.

Kysymys: Opiskelijan opiskeluoikeus sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoon ja lähihoitajan ammattiin on peruutettu terveydellisistä syistä. Kahden vuoden kuluttua opiskelija hyväksytään toiseen oppilaitokseen suorittamaan kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkintoa (kodinhuoltaja), jonka opiskeluedellytykset hän täyttää. Kyseinen tutkinto ei kuulu SORA-tutkintoihin, joihin sovelletaan tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia ja joissa opiskeluoikeuden peruuttaminen on mahdollista. Mitä velvollisuuksia koulutuksen tai tutkinnon järjestäjällä on tässä tapauksessa, jos kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkintoa suorittamaan hakeva opiskelija ilmoittaa aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisestaan?

Vastaus: www.opintopolku.fi hakupalvelussa ei tämän tutkinnon osalta ammatilliseen peruskoulutukseen hakemisen yhteydessä kysytä tutkintokohtaisia terveydentilatietoja eikä aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamista, sillä tutkinto ei kuulu SORA-tutkintoihin. Näin toimitaan myös näyttötutkintona suoritettavaan kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkintoon hakeutumisvaiheen henkilökohtaistamisessa. Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös ei siis tässä tapauksessa voi olla opiskelijaksi ottamisen esteenä.

B.2 Rikosrekisteriotteen pyytäminen opiskeluoikeuden arviointia varten

”Opiskelijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa 32 §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskeluoikeuden arviointia varten nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, jos opiskelijan opintoihin tai työssäoppimisjaksoon sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä.” (AKL 630/1998, 32 a §, 4 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Opiskelijan rikosrekisteriotetta koskevaa 32 a §:n mukaista tietoa saavat käsitellä vain ne, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta.” (AKL 630/1998, 42 §, 2 mom.; AAL 631/1998, 16 §, kohta 4)

Rikosrekisterilaki (770/1993, 6 §)

”Yksityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla hänet on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettuun sukupuolisevällisyyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettuun seksuaalirikoksesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla hänet on ennen edellä mainittujen lainkohtien voimaantuloa voimassa olleiden säännösten nojalla tuomittu edellä mainittua tekoa vastaavasta rikoksesta. Lisäksi otteeseen merkitään tiedot rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä ja 20 luvussa tarkoitetuista rikoksista tuomituista sakoista, jotka on rekisteröity sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 46 §:n 1 momentissa tarkoitettuun sakkorekisteriin.”

”Lisäksi opiskelija saa itseään koskevan 2 momentissa tarkoitettua otteen rikosrekisteristä voidakseen opinnoissa taikka opintoihin kuuluvassa työssäoppimisessä tai harjoittelussa ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon olennaisesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa ja jossa ote on pyydettyä toimitettava koulutuksen järjestäjälle tai korkeakoululle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998), ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998), ammattikorkeakoululain (351/2003) tai yliopistolain (558/2009) mukaan. Ote on maksuton. Otetta pyydettyä on ilmoitettava tarkoitus, johon sitä tarvitaan. Ote toimitetaan vain sille, jota se koskee.”

”Oppisopimuskoulutuksessa rikosrekisteriotteen esittämisessä työnantajalle sovelletaan lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002).”

B.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Mitä rangaistuksia ja rikoksia merkitään rikosrekisteriin?

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuinten ilmoitusten perusteella tiedot lainvoimaisista ratkaisuista, joiden mukaan henkilö on tuomittu Suomessa ehdottomaan vankeuteen, valvontarangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

Tässä yhteydessä tarkoitettuja rikoksia ovat lapseen kohdistuneet rikokset, seksuaalirikokset, väkivaltarikokset, huumausainerikokset sekä sakkorekisterin sakot, jotka on tuomittu lapseen kohdistuneista rikoksista.

Milloin rikosrekisteriote voidaan pyytää?

Rikosrekisteriotteesta (lainmukainen käsite) käytetään myös nimeä rikostaustaote. Oikeusrekisterikeskus on alkanut käyttää rikostaustaote-nimitystä lasten kanssa työskenteleville annettavasta otteesta. Se eroaa jonkin verran varsinaisesta rikosrekisteriotteesta, johon merkitään kaikki henkilöstä rikosrekisteriin merkityt tiedot. Tässä oppaassa käytetään kuitenkin lainmukaista termiä rikosrekisteriote.

Rikosrekisteriotteen pyytäminen opiskelijalta edellyttää, että SORA-tutkintoon liittyviin opintoihin (*liite 1*) sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä ja että hänen opintonsa ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen. Rikosrekisteriotteen avulla koulutuksen järjestäjä voi tarkistaa, täyttääkö opiskelija koulutusalan ja tutkinnon turvallisuusedellytykset niin, että hän voi jatkaa opintojaan (AKL 630/1998, 32 §, 2 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9). Tämän oppaan luvussa B 3.1 on selvitetty edellä mainitut säännökset ja se, milloin rangaistuksiin tuomitseminen voi mahdollistaa opiskeluoikeuden peruuttamisen, kun kyseessä on alaikäisen suojelutarve, ja millaisia ko. rangaistukset ovat.

Rikosrekisteriote voidaan pyytää opiskelijalta *vasta sitten, kun koulutus on alkanut ja ennen opintoja tai työssäoppimisjaksoa, joihin sisältyy olennaisesti alaikäisen parissa tapahtuvaa työskentelyä*. Rikosrekisteriote voidaan pyytää vain silloin, kun opiskelija tosiasiansa on aloittamassa alaikäisten parissa työskentelyn, esimerkiksi työssäoppimisjakson. Rikosrekisteriotetta ei sen sijaan voida pyytää sillä perusteella, että opintoihin mahdollisesti jossain vaiheessa saattaa liittyä alaikäisten parissa työskentelyä. Opetushallitus suosittelee, että rikosrekisteriote pyydettäisiin ennen ensimmäistä työssäoppimisjaksoa kaikilta saman opiskelijaryhmän opiskelijoilta, jotka työskentelevät työssäoppimisjaksolla alaikäisten kanssa. Tällä turvataan myös yksilöiden oikeudenmukainen kohtelu.

Opiskelija tilaa itse rikosrekisteriotteen, mutta koulutuksen järjestäjällä on tiedotusvelvollisuus

Koulutuksen järjestäjän tehtäviin kuuluu tiedottaa myös rikosrekisteriotteen toimittamiseen liittyvistä asioista (ks. luku B 1.1). Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa opiskelijalle selkeästi, miten, milloin ja kenelle rikosrekisteriote näytetään. Jos opiskelija kieltäytyy rikosrekisteriotteen toimittamisesta koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän esittää rikosrekisteriotteen. Opiskelijalle kerrotaan myös tästä asiasta.

Opiskelijan tulee itse pyytää rikosrekisteriote Oikeusrekisterikeskuksesta ja toimittaa se nähtäväksi koulutuksen järjestäjälle. Tämä koskee kaikkia tilanteita. Koulutuksen järjestäjällä ei ole oikeutta pyytää rikosrekisteriotetta suoraan Oikeusrekisterikeskukselta.

Opiskelijan Oikeusrekisterikeskukselta tilaama rikosrekisteriote opiskelua varten on maksuton. Opiskelija tilaa otteen vapaamuotoisella hakemuksella (sähköpostitse), tarkoitusta varten laaditulla lomakkeella tai sähköisellä hakemuksella. Katso seuraava osoite: <http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/rekisterit/rikosrekisteri/yksityisenhenkilontiedonsaantioikeus/rikostaustaote.html>

Tietoa pyydetessä on ilmoitettava tarkoitus, johon rikosrekisteriotetta tarvitaan, tilaajan täydellinen nimi, henkilötunnus (syntymäaika ja paikka, jos tunnusta ei ole), tilaajan postiosoite ja puhelinnumero sekä viranomainen (= koulutuksen järjestäjä), jota varten ote tilataan. Hakemukseen lisätään päivämäärä ja allekirjoitus. Sähköpostilla tehty hakemus voidaan hyväksyä ilman allekirjoitusta, jos hakemuksen alkuperäisyyttä ei ole syytä epäillä. Vaikka opiskelija itse tilaa rikosrekisteriotteen, koulutuksen järjestäjän on syytä ohjeistaa opiskelijoita hakemaan sitä oikealla tavalla ja oikeana ajankohtana (vasta opintojen alettua ja vain niiden SORA-tutkintojen yhteydessä, joiden opintoihin tai työssäoppimiseen liittyy olennaisesti työskentelyä alaikäisten kanssa). Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava selkeästi opiskelijoille, mihin tarkoitukseen opiskelija hakee rikosrekisteriotetta ja miten pyyntö tehdään. Opiskelijoille kannattaa kertoa myös siitä, mitkä rikokset näkyvät opiskelua varten pyydettyssä rikosrekisteriotteessa.

Rikosrekisteriotteen näyttäminen sekä tietojen dokumentointi ja säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjällä on syytä olla määräykset ja ohjeet siitä, kuka tai ketkä koulutuksen järjestäjän asiantuntijat saavat pyytää opiskelijalta rikosrekisteriotteen, kenelle se näytetään ja miten opiskelijan näyttämä rikosrekisteriotteen tieto dokumentoidaan koulutuksen järjestäjän ylläpitämiin tietoihin sekä miten se säilytetään koulutuksen järjestäjän pitämässä arkistoissa. Tarkoituksenmukaista on, että koulutuksen järjestäjä nimeää nämä henkilöt ammattinimikkeen mukaan, ei henkilön nimellä. Rikosrekisteriotteen tietoja voivat saada tietoonsa ja käsitellä vain henkilöt, jotka joko valmistelevat opiskeluoikeuden peruuttamista tai päättävät siitä. Tämä pätee myös siinä tapauksessa, kun rikosrekisteriote esitetään ennen alaikäisten parissa tapahtuvia opintoja tai työssäoppimista.

Käytännössä rikosrekisteriotteen esittäminen koulutuksen järjestäjälle voisi toteutua esimerkiksi niin, että opiskelija näyttää rikosrekisteriotteensa koulutuspäällikölle tai vastaavalle, joka merkitsee rikosrekisteriotteen näytetyksi ja kuittaa tiedon päivämäärällä ja omalla nimikirjoituksellaan (esimerkiksi erilliseen opiskelijaluetteloon tai opiskelijahallintorekisterin liitetietoihin). Koska henkilötietolain mukaan arkaluontoisten tietojen (muun muassa rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta kuvaavat tiedot) käsittely on kielletty, tietoja rikosrekisteriotteen sisällöstä ei saa merkitä oppilaitoksen rekistereihin. Mikäli rikosrekisteriote ei sisällä rikosta, jonka perusteella opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, ote palautetaan viipymättä opiskelijalle. Kopiota rikosrekisteriotteesta ei saa ottaa.

Mikäli rikosrekisteriote sisältää tiedon rikoksesta, jonka perusteella opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, rikosrekisteriote toimitetaan sille koulutuksen järjestäjän nimeämälle ammattihenkilölle, jonka tehtäviin kuuluu saattaa asia koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätettäväksi. Rikosrekisteriote säilytetään tämän henkilön hallussa siihen saakka, kunnes opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta asiasta on lainvoimainen päätös tai asia on siirtynyt muutoksenhaun johdosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan käsittelyyn. Rikosrekisteriote säilytetään lukitussa kaapissa, eikä sitä saa näyttää muille kuin niille henkilöille, jotka valmistelevat monijäsenisen toimielimen päätöstä tai jotka ko.

toimielimen jäsenenä tai esittelijänä osallistuvat päätöksentekoon mahdollisesta opiskelu-oikeuden peruuttamisesta. Mikäli opiskelija ei hae muutosta monijäsenisen toimielimen tekemään päätökseen, rikosrekisteriote palautetaan opiskelijalle heti, kun monijäsenisen toimielimen päätös on saanut lainvoiman. Mikäli opiskelija hakee muutosta päätökseen opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta, rikosrekisteriotetta säilytetään oppilaitoksessa siihen saakka, kunnes se lähetetään muiden asiaan liittyvien asiakirjojen mukana opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalle asian käsittelyä varten.

Arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja säilyttämistä koskevia säännöksiä tulee noudattaa. Niitä on selvitetty tarkemmin tämän oppaan luvussa B 7.

Rikosrekisteriotteen toimittamatta jättäminen

Jos opiskelija kieltäytyy rikosrekisteriotteen toimittamisesta koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän esittää rikosrekisteriotteen. Opiskelu-oikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Opiskelu-oikeuden pidättämistä tulee tässä tilanteessa pitää eräänlaisena turvaamistoimenpiteenä, ei kurinpitona. Ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijaa ei voida kuitenkaan pidättää opiskelusta rikostutkinnan ajaksi.

Rikosrekisterimerkintöjen poistuminen rikosrekisteristä

Koulutuksen järjestäjän on syytä ottaa huomioon henkilöä koskevien tietojen poistuminen rikosrekisteristä. Tiedot poistetaan rikosrekisteristä rangaistuksen ankaruuden perusteella määräytyvässä ajassa. Tyypillisiä määräaikoja tietojen poistumiseen ovat 5, 10 ja 20 vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antopäivästä. Tiedot poistetaan henkilön kuoltua tai täytettyä 90 vuotta. Lisätietoja saa Oikeusrekisterikeskuksen sivuilta <http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/>

Rikosrekisteriotteen pyytäminen ja näyttäminen

- Rikosrekisteriotteen tiedot ja opiskeluoikeuden peruuttaminen
 - Rikosrekisteriote sisältää tiedot lapseen kohdistuneista rikoksista, seksuaalirikoksista, väkivaltarikoksista, huumausainerikoksista ja sakkorekisterin sakoista, jotka on tuomittu lapseen kohdistuneista rikoksista.
 - Luvussa B 3.1 kerrotaan tarkemmin, milloin opiskelijan tuomitseminen tuomioistuimessa rangaistukseen voi johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen.
- Koulutuksen järjestäjällä on tiedottamisvelvollisuus seuraavissa rikosrekisteriotteeseen liittyvissä asioissa:
 - tiedotettava jo opiskelijaksi hakemisen vaiheessa rikosrekisteriotteen toimittamisen edellytykset niissä SORA-tutkinnoissa (liite 1), joita se koskee.
 - tiedotettava opiskelijalle opintojen alettua toimintaperiaatteet ja ohjeet rikosrekisteriotteen nähtäväksi pyytämässä (kuka pyytää rikosrekisteriotteen, kenelle se näytetään ja millä tavalla asia dokumentoidaan ja säilytetään koulutuksen järjestäjän arkistossa), koulutuksen järjestäjä voi tiedottaa asiasta koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa tai muussa hallinnollisessa asiakirjassaan.
 - koulutuksen järjestäjä opastaa opiskelijaa rikosrekisteriotteen pyytämiseen liittyvissä asioissa (esimerkiksi mitä tietoja hakemuksessa pitää olla sekä miten ja milloin hakemus käytännössä tehdään).
- Milloin rikosrekisteriote voidaan pyytää?
 - Jos opintoihin tai työssäoppimiseen SORA-tutkinnoissa (liite 1) sisältyy olennaisesti alaikäisten kanssa toimimista.
 - Vasta opintojen alettua (ei opiskelijaksi hakemisen vaiheessa).
- Kuka rikosrekisteriotteen pyytää ja tilaa?
 - Koulutuksen järjestäjä nimeää henkilön tai henkilöt, jotka voivat pyytää opiskelijaa toimittamaan rikosrekisteriotteen.
 - Opiskelija tilaa itse maksuttoman rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskukselta joko vapaamuotoisella hakemuksella tai sähköisellä hakemuksella.
- Kuka voi käsitellä rikosrekisteriotteen tietoja?
 - Rikosrekisteriotteen tietoja saa käsitellä vain koulutuksen järjestäjän nimeämä henkilö tai henkilöt, jotka valmistelevat opiskeluoikeuden peruuttamista tai tekevät niistä päätöksiä.
 - Edellä mainittujen henkilöiden toimintatavat riippuvat siitä, sisältääkö opiskelijan rikosrekisteriote rikoksen vai ei.
 - Arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja säilyttämistä on selvitetty tämän oppaan luvussa B 7.
- Mikäli opiskelija ei toimita rikosrekisteriotettaan nähtäväksi:
 - koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin voi pidättää opiskelijan opiskeluoikeuden, ellei hän toimita rikosrekisteriotetta kohtuullisessa koulutuksen järjestäjän määrittelemässä ajassa
 - opiskeluoikeus voidaan pidättää siihen asti, kunnes opiskelija toimittaa rikosrekisteriotteen nähtäväksi
 - opiskelijalla on oikeus hakea muutosta opiskelusta pidättämistä koskevaan monijäsenisen toimielimen päätökseen hallinto-oikeudelta.
- Milloin rikosmerkintä poistuu rikosrekisteristä?
 - Tiedot poistetaan rikosrekisteristä rangaistuksen ankaruuden perusteella määräytyvässä ajassa. Tyypillisiä määräaikoja tietojen poistumiseen ovat 5, 10 ja 20 vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antopäivästä.

B.2.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Miten kauan opiskelijan toimittama rikosrekisteriote on voimassa?*

Vastaus: Opiskelijan rikostaustan tarkistamista koskevilla säännöksissä ei ole määritelty rikosrekisteriotteen voimassaoloa eikä myöskään työssäoppimisen vähimmäispituutta kuten työ- ja virkasuhteita koskevilla säännöksissä. Koulutuksen järjestäjän harkintaan jää, pyydetäänkö opiskelijaa esittämään rikosrekisteriote opiskeluoikeuden arviointia varten. Työnantajalle on laissa asetettu velvollisuus pyytää työntekijää esittämään rikosrekisteriote, mutta vastaavaa koulutuksen järjestäjää koskevaa säännöstä ei ole. Lainsäädännössä ei ole säädetty, onko ote pyydetävä jokaiselta opiskelijalta ennen lasten parissa tapahtuvaa työssäoppimisjaksoa.

Opetushallituksen suositus: Suosituksena on, että rikosrekisteriote pyydetään ennen ensimmäistä työssäoppimisjaksoa kaikilta niiltä opiskelijaryhmän opiskelijoilta, jotka työskentelevät tosiasiallisesti ja olennaisesti alaikäisten kanssa jotain SORA-tutkintoa suorittaessaan. Tällä menettelyllä turvataan myös yksilöiden oikeudenmukainen kohtelu rikosrekisteriotteen pyytämisessä. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten monta kertaa se pyytää rikosrekisteriotteen tutkintoon johtavan koulutuksen aikana.

Kysymys: *Työnantaja (vanhustyö) on ottanut oppisopimukseen työntekijän, joka koulutautuu lähihoitajaksi. Oppisopimustoimisto on tilannut valmistavan koulutuksen työssäoppimisjaksoineen koulutuksen järjestäjältä. Oppisopimusopiskelijan tulee suorittaa kasvun tukemisen ja ohjauksen kuuden viikon pituinen työssäoppimisjakso päiväkodissa. Mitkä ovat koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet tai velvollisuudet pyytää opiskelijalta rikosrekisteriotetta, kun oppisopimustyöpaikka ja työssäoppimispaikka eivät sitä edellytä?*

Vastaus: Oppisopimuksena järjestettävässä koulutuksessa tulee soveltaa lasten parissa työskentelevien rikosrekisteritaustan selvittämistä koskevaa lakia (504/2002), jonka mukaan työnantajalla on oikeus ja velvollisuus rikostaustan selvittämiseen. Valmistavan koulutuksen järjestäjä ei voi pyytää oppisopimusopiskelijaa tässä tapauksessa esittämään rikosrekisteriotetta. Asiasta on kuitenkin syytä tiedottaa oppisopimusopiskelijan työpaikalle.

Kysymys: *Tilanne on sama kuin edellä, mutta sillä erotuksella, että oppisopimusopiskelija menee tutkintotilaisuuteen päiväkotiin suoraan ilman valmistavaa koulutusta. Mitkä ovat koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet tai velvollisuudet pyytää opiskelijalta rikosrekisteriotetta, kun oppisopimustyöpaikka ei sitä edellytä eikä päiväkotikaan edellytä sitä näin lyhyeltä jaksolta?*

Vastaus: Sama kuin edellä.

Kysymys: *Voidaanko rikosrekisteriote pyytää ammatillisen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen (VALMA) osallistuvalla opiskelijalta silloin, kun opiskelija suorittaa koulutuksensa aikana kokonaan jonkin SORA-tutkinnon osan, johon kuuluu olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä?*

Vastaus: Tässä tilanteessa toimitaan, kuten ko. perustutkinnon yhteydessä toimitaan rikosrekisteriotteen pyytämisessä. Mikäli opiskelijan opinnot ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen, koulutuksen järjestäjä voi pyytää ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan

koulutuksen opiskelijaa toimittamaan rikosrekisteriotteensa koulutuksen järjestäjälle nähtäväksi ennen kuin opiskelija aloittaa opinnot tai työssäoppimisen jonkin SORA-tutkinnon tutkinnon osassa, johon sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä. Mikäli opiskelijan esittämässä rikosrekisteriotteessa on ammatillisesta koulutuksesta annetuin lain 32 §:n 2 momentin mukainen merkintä rikoksesta, voi koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin peruuttaa opiskeluoikeuden alaikäisen suojelutarpeen perusteella tässä tutkinnon osassa. Opiskelijan opinto-oikeutta ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavassa koulutuksessa ei muutoin voida peruuttaa. Ennen kuin opiskeluoikeus edellä mainitusta tutkinnon osasta peruutetaan, on koulutuksen järjestäjän selvítettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus suorittaa jokin muu tutkinnon osa ja ohjattava opiskelijaa suorittamaan sellainen tutkinnon osa, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

B.3 Opiskeluoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen

B.3.1 Opiskeluoikeuden peruuttamisen syistä

”Kun opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskeluoikeuden, jos:

1) opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa; 2) on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan eikä toimintakyvyltään täytä 27 a §:n 1 momentin mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai 3) opiskelija on opiskelijaksi hakuvaiheessa salannut sellaisen 27 b §:n 2 momentissa tarkoitettun tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen valintansa opiskelijaksi.” (AKL 630/1998, 32 §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9)

”Kun opinnot tai opintoihin kuuluva työssäoppiminen edellyttävät olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä, koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskeluoikeuden, jos se on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi ja jos opiskelija on tuomittu rangaistukseen rikoslain (39/1889) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä, 20 luvussa, 21 luvun 1 - 3 tai 6 §:ssä, 31 luvun 2 §:ssä taikka 50 luvun 1, 2, 3, 4 tai 4 a §:ssä tarkoitettusta rikoksesta.” (AKL 630/1998, 32 §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9)

”Opinnoista, joihin tätä pykälää sovelletaan, säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.” (AKL 630/1998, 32 §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9)

B.3.1.1 Opiskeluoikeuden peruuttamisen syiden huomioon ottaminen

Vaikka koulutuksen järjestäjän on ollut mahdollista esittää tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia (liite 1 a ja liite 1 b) opiskelijaksi hakijoille vasta vuoden 2012 alusta alkaen, opiskelijan opiskeluoikeus voidaan kuitenkin peruuttaa jo sitä aikaisemmin opiskelunsa aloittaneiltakin, mikäli peruuttamiseen oikeuttavat opiskelijan terveydentilasta tai toimintakyvystä johtuvat syyt täyttyvät SORA-tutkinnoissa (liite 1).

Opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, kun opiskelija on SORA-tutkintojen opinnoissa **toistuvasti tai vakavasti vaarantanut toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden** ja näin osoittautunut **ilmeisen soveltumattomaksi** toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että opiskelijan puutteellinen tai virheellinen menettely tai piittaamaton suhtautuminen jatkuu huomautuksista huolimatta tai opiskelija laiminlyö olennaisesti työssäoppimispaikan tai opiskeluun liittyvien käytännön tehtävien turvallisuusmääräyksiä. On huomattava, ettei yksittäinen huolimattomuudesta aiheutunut vahinko täytä opiskeluoikeuden peruuttamisen edellytyksiä, ellei teko tai laiminlyönti osoita **ilmeistä soveltumattomuutta** toimia opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa. Yksittäisen vahingon tai opiskelijan virheellisen toiminnan pitää olla erittäin vakava, että se täyttäisi opiskeluoikeuden peruuttamisen edellytykset.

Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa myös, ellei opiskelija **terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään** täytä säädettyjä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä SORA-tutkinnoissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijan vakava fyysinen tai psyykkisen toimintakyvyn puute voi vaarantaa turvallisuutta ja estää siten opintoihin kuuluvista käytännön tehtävistä tai työssäoppimisesta suoriutumisen.

Terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä esteitä voivat olla esimerkiksi vakavat mielenterveyden ongelmat tai vakava päihderiippuvuus. Vakavilla fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn häiriöillä ei kuitenkaan tarkoiteta esimerkiksi sellaisia mielenterveysongelmia, jotka hoidettuina eivät estä koulutukseen pääsyä ja opintoihin osallistumista. Opiskelu-oikeuden peruuttamisperustetta ei ole myöskään silloin, jos edellä mainittu este voidaan kohtuullisin toimin poistaa. Opiskelu-oikeus voidaan kuitenkin peruuttaa tilanteissa, joissa opiskelija ei olisi voinut tulla valituksi koulutukseen, jos hänen terveydentilaansa koskeva seikka (tässä tapauksessa opiskelijaksi ottamisen este) olisi ollut tiedossa jo hakuvaiheessa. Tällainen tilanne voi syntyä, jos opiskelija on salannut terveydentilaansa tai toimintakyvynsä liittyviä tietoja opiskelijaksi hakemisen vaiheessa tai hän on sairastunut tai menettänyt toimintakykyään opintojen aikana.

Koulutuksen järjestäjän on hyvä selvittää opiskelijan kanssa myös yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ja tarkentaa henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa, joita käsitellään tarkemmin luvussa B 3.2.1. Ennen opiskelu-oikeuden peruuttamista koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Mikäli opiskelijan opiskelu-oikeus joudutaan peruuttamaan terveydentilan tai toimintakyvyn vuoksi, se voidaan myös palauttaa peruuttamisen aiheuttaneiden syiden todistetusti poistuttua (tarkemmin luku B 3.3).

Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa myös, jos opiskelija on hakuvaiheessa **salannut tiedon aiemmasta opiskelu-oikeuden peruuttamis päätöksestä**. Tämä edellyttää kuitenkin, että koulutuksen järjestäjä on hakuvaiheessa pyytänyt tietoa opiskelu-oikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja että hakijan salaama tieto olisi voinut estää hakijan opiskelijaksi ottamisen. Tiedon salaaminen ei automaattisesti merkitse opiskelu-oikeuden peruuttamista, vaan edellyttää koulutuksen järjestäjältä tapauskohtaista harkintaa aiemman peruuttamis päätöksen ja sen perusteluista ilmenevien seikkojen perusteella.

Lisäksi opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa, **mikäli opiskelija on aloittanut opiskelunsa 31.12.2011 jälkeen** ja jos opiskelijan opintoihin kuuluu **olennaisesti alaikäisen kanssa työskentelyä ja opiskelija on tuomittu rangaistukseen** sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta teosta (39/1889, 17. luku, 18 §, 18 a § tai 19 §) tai seksuaalirikoksesta (39/1889, 20. luku) tai törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta (39/1889, 21. luku 1-3 §, 6 §) törkeästä ryöstöstä (39/1889, 31. luku 2 §) tai vähäistä vakavammasta huumausainerikoksesta (39/1889, 50. luku 1 §, 2 §, 3 §, 4 § ja 4 a §) ja jos peruuttaminen on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi. Opiskelu-oikeus voidaan peruuttaa muiden huumausainerikosten perusteella, paitsi rikoslain (39/1889) 50 luvun 2 a §:ssä tarkoitetun huumausaineen käyttörikoksen perusteella (vähäinen huumausainerikos). Opiskelu-oikeuden peruuttaminen rikosrekisteriotteen perusteella liittyy alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden suojelutarpeeseen. Tässä yhteydessä tarkasteltavat rikosnimikkeet ovat samat kuin lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002).

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuinten ilmoitusten perusteella tiedot ratkaisuista, joiden mukaan henkilö on tuomittu Suomessa ehdottomaan vankeuteen, valvontarangaist-

tukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Rikoslain (39/1889) kolmannen luvun (4 §, 1 ja 2 momentti) mukaan rangaistukseen voidaan jättää tuomitsematta, jos rikoksentekijä on ollut rikoksen tehdessään alle 15-vuotias tai hänet on jätetty syyntakeettomana tuomitsematta. Rikostuomio ei tarkoita kuitenkaan automaattisesti opiskeluoikeuden peruuttamista, vaan koulutuksen järjestäjän pitää harkita asia aina tapauskohtaisesti. Harkintaan voivat vaikuttaa esimerkiksi koulutusala, tehty rikos, tekoajankohta sekä tuomion pituus.

Opiskeluoikeuden peruuttamisen syyt

- Opiskeluoikeuden peruuttaminen on mahdollista vain SORA-tutkinnoissa.
- Opiskeluoikeuden peruuttaminen on mahdollista, jos
 1. opiskelija vaarantaa toistuvasti tai vakavasti toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden
 2. opiskelija ei täytä terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä
 3. opiskelija on hakuvaiheessa salannut tiedon aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta (mikä olisi voinut estää hänen opiskelijaksi ottamisen)
 4. opiskelija on tuomittu rangaistukseen sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta teosta, seksuaalirikoksesta, törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta tai vähäistä vakavammasta huumausainerikoksesta ja opintoihin tai työssäoppimiseen liittyvä alaikäisen turvallisuutta koskevia vaatimuksia.
- Opiskeluoikeuden peruuttamiseen oikeuttavien syiden ilmetessä koulutuksen järjestäjä on oikeutettu saamaan tietoja ja veloitettu tekemään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Opiskeluoikeuden peruuttamisprosessin olennaisia vaiheita ja toimenpiteitä tarkastellaan luvussa B 3.2.

B.3.1.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä syitä tarkastellaan luvun B 3.2. kysymysten ja vastausten yhteydessä. Näiden esimerkkien kautta lukija voi tutustua peruuttamisen syiden ohella koko opiskeluoikeuden peruuttamisprosessiin. Siihen kuuluu muun muassa koulutuksen järjestäjän oikeus saada tarvitsemiaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä tietoja. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus opinto-ohjaukseen, tukitoimiin sekä opiskelijan ja alaikäisen opiskelijan huoltajan kuulluksi tulemisen mahdollistaminen kuuluvat prosessiin. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että opiskelijan opinnot eivät opiskeluoikeuden peruuttamisenkaan yhteydessä saisi keskeytyä tai johtaa harkitsemattomaan koulutusalan ja ammatin vaihtoon.

B.3.2 Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti ja yhteistyö

”Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä on hankittava asiaa koskeva tarpeellinen asiantuntija- ja muu selvitys sekä varattava opiskelijalle ja hänen huoltajalleen tilaisuus tulla kuulluksi.” (AKL 630/1998, 35 a §, 2 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

”Jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este, hänet voidaan määrätä terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi. Koulutuksen järjestäjä vastaa määräämistään tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvista kustannuksista.” (AKL 631/1998, 32 a §, 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskeluoikeuden arviointia varten koulutuksen järjestäjän osoittaman, ammattia itsenäisesti harjoittamaan oikeutetun lääkärin kirjallinen lausunto, josta ilmenee, että opiskelijalle on tehty tarkastus tai tutkimus terveydentilan selvittämiseksi sekä tarkastuksen tai tutkimuksen perusteella laadittu arvio opiskelijan toimintakyvystä opiskelun edellyttämien terveydentilavaatimusten johdosta.” (AKL 630/1998, 32 a §, 2 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada opiskeluoikeuden arvioinnin edellyttämät välttämättömät tiedot opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta ja yliopistolta.” (AKL 630/1998, 32 a §, 3 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Opiskelijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa 32 §:n 2 momentissa tarkoitettua opiskeluoikeuden arviointia varten nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 3 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, jos opiskelijan opintoihin tai työssäoppimisjaksoon sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä.” (AKL 630/1998, 32 a §, 4 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

- 1) oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten;
- 3) opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten;
- 4) työssäoppimisesta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työssäoppimispaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi; sekä
- 5) poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.” (AKL 630/1998, 43 §; AAL631/1998, 16 §, kohta 5)

”Jos opiskelija kieltäytyy 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetuista terveydentilan toteamiseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Jos opiskelija kieltäytyy 32 a §:n 4 momentissa tarkoitettusta rikosrekisteriotteen nähtäväksi antamisesta, häneltä voidaan pidättää oikeus

opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu toimittamaan rikosrekisteriotteen nähtäväksi.” (AKL 630/1998, 35 §, 5 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Opiskelija voidaan tämän suostumuksella ottaa koulutuksen järjestäjän sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.” (AKL 630/1998, 32 §, 3 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9)

”Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot vireillä olevasta 32 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista tai muuhun koulutukseen siirtämistä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.” (AKL 630/1998, 32 a §, 5 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10)

”Opiskelijaa koskevat tutkintokohtaiset terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimukset tulee ottaa huomioon valtioneuvoston asetuksen 16 §:n mukaisissa perustutkinnoissa opiskelun aikana. Mikäli opiskelun aikana ilmenee, ettei opiskelija enää täytä terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, tulee koulutuksen järjestäjän ensisijaisesti pyrkiä selvittämään opiskelun esteet ja opiskelijan mahdollinen tuen tarve yhteistyössä opiskelijan, huoltajien sekä opiskeluhuollon ja opiskeluterveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa ja hyödyntää yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ja henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa.

Terveydentilan ja toimintakyvyn muuttumisesta koulutuksen aikana aiheutuvat käytännön ongelmat tulee voida mahdollisimman pitkälle ratkaista opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opiskelujärjestelyillä. Myös opintojen ohjaus, opiskelijan pedagoginen tuki, ergonomisiin työtapoihin ja apuvälineiden käyttöön ohjaaminen voivat vahvistaa opiskelijan opiskelukykyä ja perustutkinnon suorittamista.

Mikäli opiskelun esteitä ei voida kohtuullisin toimenpitein poistaa, tulee koulutuksen järjestäjän selvittää yhdessä opiskelijan, hänen huoltajansa ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa opiskelijan mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuessa opiskelun aikana on aina tehtävä yhteistyötä opiskeluhuollon, opiskeluterveydenhuollon ja tarvittaessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuvan opiskelun aikana myös työpaikkojen työterveyshuollon kanssa. Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 32 a §:n mukainen arvio opiskelijan toimintakyvystä opiskelun edellyttämien terveydentilavaatimusten johdosta. Opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttaminen tulee olla viimesijainen keino.” (Opetushallituksen määräys 27/011/2015)

”Opiskelijaa koskevat tutkintokohtaiset terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimukset tulee ottaa huomioon myös valtioneuvoston asetuksen 16 §:n mukaisten perustutkintojen koulutuksen aikana. Mikäli opiskelun aikana ilmenee, ettei opiskelija enää täytä terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään näyttötutkintoon

valmistavaan koulutukseen opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, tulee koulutuksen järjestäjän ensisijaisesti pyrkiä selvittämään opiskelun esteet ja opiskelijan mahdollisen tuen tarve yhteistyössä opiskelijan ja opiskeluterveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa ja tarkistaa näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamiseen liittyviä yksilöllisiä ratkaisuja.

Terveydentilan ja toimintakyvyn muuttumisesta näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen aikana aiheutuvat käytännön ongelmat tulee voida mahdollisimman pitkälle ratkaista opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opiskelujärjestelyillä. Myös opintojen ohjaus, opiskelijan pedagoginen tuki, ergonomisiin työtapoihin ja apuvälineiden käyttöön ohjaaminen voivat vahvistaa opiskelijan opiskelukykyä näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa.

Mikäli opiskelun esteitä ei näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen aikana voida kohtuullisin toimenpitein poistaa, tulee koulutuksen järjestäjän selvittää yhdessä opiskelijan ja opiskeluterveydenhuollon henkilöstön kanssa opiskelijan mahdollisuus hakeutua muuhun näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuessa näyttötutkintoon valmistavien opintojen aikana on aina tehtävä yhteistyötä opiskeluterveydenhuollon ja tarvittaessa työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä tapahtuvan opiskelun aikana myös työpaikkojen työterveyshuollon kanssa. Näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n kohdan 10 (viittaussäännös ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain 32 §:ssä) mukainen arvio opiskelijan toimintakyvystä opiskelun edellyttämien terveydentilavaatimusten johdosta. Opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttaminen näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa tulee olla viimesijainen keino.” (Opetushallituksen Määräys 27/011/2015)

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoja koskeva Opetushallituksen määräys (Määräys 28/011/2015) on edellisen kanssa pääosin samanlainen.

B.3.2.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Mitä koulutuksen järjestäjä tekee, jos se epäilee, että opiskelijalla on opiskeluoikeuden peruuttamiseen oikeuttava este?

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvät säännökset ja määräykset koskevat vain SORA-tutkintoja. Lisäksi on otettava huomioon, ettei opiskeluoikeuden peruuttaminen ole kurinpitotoimi, vaan virheellisen opiskelijaksi ottamisen korjaamiseen liittyvä toimi.

Koulutuksen järjestäjän on syytä arvioida ja ennakoida alakohtaisesti ne työssä ilmenevät tilanteet, joissa potilaan, asiakkaan tai liikenteen turvallisuuteen liittyvät asiat voivat tulla esille. Käytännössä koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että työ- ja muut turvallisuusohjeet ovat ajantasaiset ja ne on otettu alakohtaisesti huomioon koulutuksessa jo ennen työssäoppimaan menoa. Koulutuksen järjestäjä ohjaa tiedottamisellaan opiskelijaa pohtimaan alansa turvallisuusnäkökohtia.

Jos opiskelija sairastuu vakavasti opintojen aikana, tai jos tulee esille opiskelukykyä heikentäviä terveydellisiä seikkoja, on opiskelija ohjattava tarpeellisten palvelujen piiriin, kuten opiskeluterveydenhuoltoon opiskelukyvyn arvioimiseksi sekä tarvittavien tukitoi-

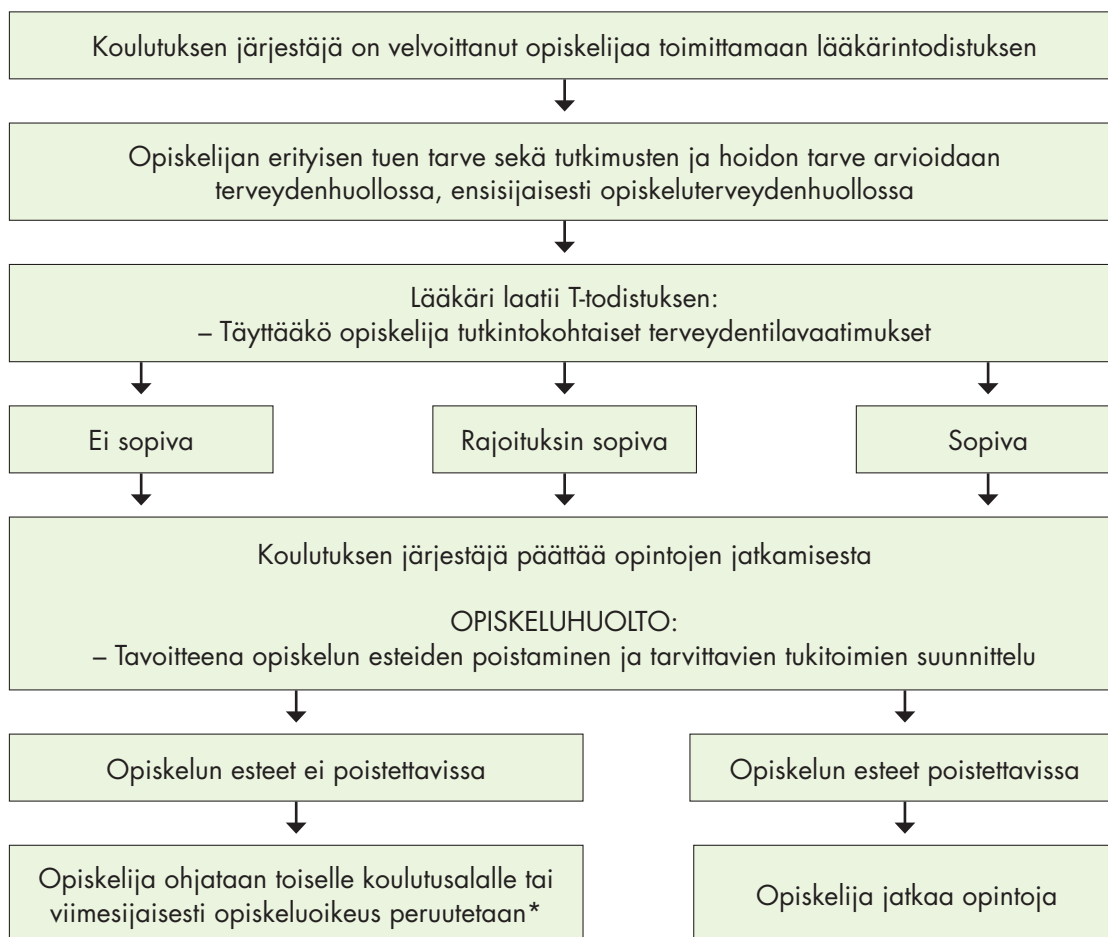
mien ja hoidon suunnittelemiseksi ja järjestämiseksi. Opiskelija voi olla pois opetuksesta sairausloman vuoksi. Terveydentilan tai toimintakyvyn muuttumisesta koulutuksen aikana aiheutuvat käytännön ongelmat ratkaistaan aina *ensisijaisesti* opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opetusjärjestelyillä ja tukemalla opiskelijaa muulla tavalla.

Terveydentilasta tai toimintakyvystä joutuva opiskeluoikeuden peruuttamispäätös edellyttää tarvittavan asiantuntijaselvityksen saamista, eikä sitä tule tehdä ilman terveydenhuollon arviota. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on kuitenkin mahdollista SORA-tutkinnoissa silloin, kun alan opintoihin liittyviin tehtäviin tai työssäoppimiseen sisältyy alaikäisten turvallisuutta tai potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia eivätkä ohjaus, apuvälineet ja muut tukitoimet riitä turvallisuutta vaarantavien esteiden poistamiseen ja tilanteen ratkaisemiseen. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on aina *viimesijainen* keino.

Jos opiskelijalla epäillään olevan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este, joka voisi olla opiskeluoikeuden peruuttamisen perusteena (tarkemmin edellisessä kappaleessa B 3.1), koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan menemään osoittamansa laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Opiskeluterveydenhuollon asiantuntijat päättävät tutkimuksista ja selvityksistä, jotka katsotaan välttämättömiksi opiskelijan terveydentilan ja toimintakyvyn selvittämisessä.

Jos opiskelija on määrätty terveydentilaa ja toimintakykyä selvittäviin tutkimuksiin, koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada kirjallinen lääkärinlausunto. Siitä tulee ilmetä tarkastuksen tai tutkimuksen perusteella laadittu arvio opiskelijan toimintakyvyn nykytilanteesta verrattuna kyseisen tutkinnon edellyttämiin terveydentilavaatimuksiin. Lausunnossa on oltava, mikäli mahdollista, myös arvio siitä, voidaanko opiskelun estettä poistaa, miten se tapahtuisi ja miten pitkään esteen poistuminen veisi aikaa. Koulutuksen järjestäjän on esitettävä lausuntopyynnössään, mitä tarkoitusta varten lausuntoa pyydetään. Koulutuksen järjestäjän on suositeltavaa selvittää lausuntopyynnössään myös esimerkein tutkintoon kuuluvia käytännön tilanteita, jotka opiskelijan pitäisi pystyä suorittamaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Pyyntöön on tärkeätä liittää Opetushallituksen määräyksen mukaiset tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset siitä SORA-tutkinnosta, jota opiskelija on opiskelemassa.

Myös sosiaali- ja terveysministeriö on antanut oppaassaan SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2) ohjeita terveydenhuollon henkilöstölle opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvistä edellytyksistä, lääkärin lausunnosta opiskelukyvystä, päätöksenteosta opiskeluoikeuden peruuttamisessa sekä terveydenhuollon toimista opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen. Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on terveydenhuollossa varmistettava hoidon toteutuminen. Opiskelijan oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin päättyy kunnallisessa opiskeluterveydenhuollossa opintojen loppuessa. Tällöin on syytä tehdä selkeä hoidon jatkosuunnitelma. Lisäksi etsivä nuorisotyö voi tukea alle 29-vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia, jotka ovat jäämässä tai jääneet koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Myös TE-palvelut auttavat työnhaussa ja järjestävät koulutusneuvontaa.

* Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on terveydenhuollon huolehdittava mahdollisesta jatkohoidon suunnittelusta erityisesti silloin, jos opiskelijan kontakti hoitavaan tahoon päättyy opiskeluoikeuden peruuntuessa.

Kuva 1. Opiskeluoikeuden peruuttamisprosessin kuvaus mukaellen. (Lähde: SORA-LAINSÄÄDÄNNÖN TOIMEENPANO TERVEYDENHUOLLOSSA Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2.)

Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki ei ota kantaa lausuntoa antavan lääkärin koulutustaustaan tai erikoisalaan, mutta joidenkin SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimusten yhteydessä opiskelijan tilanteen arviointiin voidaan tarvita erikoislääkäreitä (mm. psyykkiset sairaudet, silmäsairaudet, ihosairaudet). Esimerkiksi merenkulkualalla on omat asiantuntijalääkäriinsä, jotka tutkivat opiskelijan terveydellisen soveltuvuuden alalle.

Tekniikan ja liikenteen alan sekä luonnonvara- ja ympäristöalan tutkinnoissa otetaan huomioon kunkin alan lainsäädännön erityispiirteet, kun selvitetään opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamiseen oikeuttavia terveyden ja toimintakykyyn liittyviä syitä. Esimerkiksi ajokorttilaki (386/2011) ja sosiaali- ja terveysministeriön asetus ajoterveydestä (1181/2011) määräävät, että terveydentilalausunnon pitää olla joissakin tapauksissa erikoislääkärin antama, jotta se oikeuttaa ajokortin saamisen. Kyseisillä aloilla on käytössä myös terveysvaatimusryhmät I ja II erilaisiin kuljetusalan tutkintoihin.

Opiskeluoikeuden arviointia varten saatetaan tarvita myös jonkin muun asiantuntijan kuin lääkärin antama selvitys. Esimerkiksi fysioterapeutin, psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot ovat laillistettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden antamia (laki terve-

ydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994). Epäselvissä tilanteissa erityyökelvottomuuden arviointi tulee jättää Liikenteen turvallisuusviraston päätettäväksi (Laki laivaväen lääkärintarkastuksista 1171/2010).

Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi tehtyjen tarkastusten ja tutkimusten aiheuttamista kustannuksista.

Sosiaali-, terveystyö- ja liikunta-alalla säädellyissä tutkinnoissa (esim. sosiaali- ja terveystyöalan perustutkinto, hierojan ammattitutkinto (koulutettu hieroja), koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ilmoittaa vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelystä Sosiaali- ja terveystyöalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle. Ilmoitus on merkityksellinen, koska opiskelijakin voi toimia ammattihenkilön sijaisena työelämässä ja silloin Valviran tehtävä on valvoa ammatinharjoittamiseen liittyviä seikkoja. Opetushallituksen mielestä säännöstä voidaan tulkita siten, että asian vireilläoloaika alkaa, kun sitä koskeva kokouskutsu ja esityslista on toimitettu koulutuksen järjestäjän monijäseniselle toimielimelle. Asia ei siis ole vireillä vielä siinä vaiheessa, kun haetaan tai odotetaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä selvityksiä esimerkiksi opiskelijan terveydentilasta tai rikosrekisteriotetta.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaa toimittamaan opiskeluoikeuden arviointia varten myös **rikosrekisteriotteen**, jos opintoihin tai työssäoppimiseen sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä. Rikosrekisteriotteen näyttämiseen liittyvät vaiheet on kuvattu tarkemmin tämän oppaan luvussa B 2.

Lisäksi koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä tai oppilaitokselta (ks. oppaan luku B 1.2 tiedonsaannista) opiskeluoikeuden arviointia varten välttämättömät **tiedot, jotka koskevat aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamis- päätöstä** ja sen perusteluja, sekä tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut oppilaitokseen siirto-opiskelijana.

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien tietojen käsittely, dokumentointi ja säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjä ottaa huomioon opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien tietojen käsittelyssä, dokumentoinnissa ja säilyttämisessä arkaluoteisten ja salassa pidettävien tietojen käsittelystä annetut säädökset ja määräykset. Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, kenen tai keiden ammattihenkilöiden tehtäviin kuuluu pyytää edellä mainittuja tietoja joko opiskelijalta tai toiselta koulutuksen järjestäjältä. Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää, miten, milloin ja keneltä kyseisiä tietoja pyydetään ja miten tiedot toimitetaan ja kenelle koulutuksen järjestäjän edustajalle ne esitetään.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota myös tiedon antamista ja saantia koskeviin säännöksiin, (AKL 630/1998, 43 § 4 mom.; AAL 631/1998, 16 §, kohta 5), joiden mukaan tiedon haltijalla on *oikeus salassapitosäännösten estämättä* antaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja eri henkilöille. Säännöksissä selvennetään, kenelle mitään tietoja voidaan antaa. Niiden mukaan esimerkiksi oppilaitoksen johtajalla ja opinto-ohjauksesta vastaavilla henkilöillä on keskenään hieman erilaiset oikeudet saada tietoja opiskelijan terveydentilasta ja toimintakyvystä. Näissä säännöksissä tarkoitettuun toimintaan sovelletaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jonka 29 §:n kohdassa 1 todetaan, että viranomaisen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos

tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty.

Rikosrekisteriotteen nähtäväksi toimittamiseen liittyvät asiat on esitetty tämän oppaan luvussa B 2 ja huumausainetestistä koskevan todistuksen esittämistä koskevat asiat luvussa B 5.

Opiskelijan kieltäytyminen koulutuksen järjestäjän määräämistä terveydentilan ja toimintakyvyn selvityksistä

Jos opiskelija kieltäytyy lääkärintarkastuksesta ja terveydentilan selvityksistä tai rikosrekisteriotteen toimittamisesta koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tutkimuksiin tai toimittamaan rikosrekisteriotteen. Koulutuksen järjestäjä ottaa kohtuullista aikaa määrittäessään huomioon paikalliset olosuhteet (esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon palvelujen saantimahdollisuudet, välimatkat, kulkuyhteydet, saattaja). Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin päättää opiskeluoikeuden pidättämisestä. Samalla kun päätetään opiskelusta pidättämisestä, on päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon eli opiskelusta pidättämisen alkamisajankohdasta. Opiskeluoikeuden pidättämistä voidaan pitää tarpeellisena turvaamistoimenpiteenä, kunnes asiaa koskevat tiedot saadaan.

Koulutuksen järjestäjän yhteistyö- ja ohjausvelvoite opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvissä asioissa

Opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuminen ei saa keskeyttää opiskelijan koulutusta tai johtaa harkitsemattomaan koulutusammatin tai -alan vaihtoon. Opiskelijan asiat ratkaistaan *ensisijaisesti* opiskelijalle sopivilla *yksilöllisillä opetus- ja ohjausjärjestelyillä* ja tarkentamalla henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa. *Opinto-ohjauksen* järjestämisen tavoitteina on edistää koulutuksellista tasa-arvoa, lisätä opiskelijoiden hyvinvointia ja edistää opiskelijan hakeutumista itselleen soveltuvaan koulutukseen myös niissä tilanteissa, jolloin opiskelijan toimintakyky tai terveydentila on olennaisesti muuttunut. Koulutuksen järjestäjä antaa ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelmassa opiskelijalle riittävästi tietoa paitsi tutkinnon osista myös niiden suorittamista edistävästä opinto-ohjauksen sekä opiskeluhuollon tuki- ja ohjausjärjestelyistä, kuten opiskeluterveydenhuolto-, psykologi- ja kuraattoripalveluista.

Koulutuksen järjestäjä *tekee yhteistyötä* muiden toimijoiden kanssa ja *selvittää opiskelijan tilanteen, jotta tämän opinnot sujuisivat*. Nuorten opiskelijoiden kohdalla koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa. Näissä tilanteissa koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän, opiskeluhuollon, sosiaalitoimen, nuorisotoimen, työ- ja poliisihallinnon sekä erityisesti aikuisopiskelijoiden kohdalla tarvittaessa myös työpaikkojen työterveyshuollon kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä.

Tarvittaessa koulutuksen järjestäjä selvittää yhdessä opiskelijan, tämän huoltajan ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa opiskelijan mahdollisuuden hakeutua muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Esimerkiksi tekniikan ja liikenteen alalla sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla on kuljetusalan ammateissa käytössä terveysvaatimusryhmät I ja II erilaisiin tutkintoihin. Vaikka opiskelija ei täytä terveysvaatimusryhmän II kriteerejä, hän saattaa terveytensä puolesta soveltua opiskelemaan tutkintoa, jossa vaaditaan terveysvaatimusryhmän I mukaista terveyttä ja toimintakykyä.

Opiskelijan kanssa voidaan sopia myös siitä, että opiskelija siirtyy koulutuksen järjestäjän tarjoamaan muuhun koulutukseen. Siirron edellytyksenä on, että opiskelija täyttää opiskelijaksi ottamisen edellytykset ja hänellä on mahdollisuus saavuttaa toisen tutkinnon osaamistavoitteet ja ammattitaitovaatimukset. Opiskelija hakeutuu uuteen koulutukseen, ja häneen sovelletaan koulutuksen järjestäjän päättämiä opiskelijaksi ottamisen perusteita (esim. tarvittaessa pääsy- tai soveltuvuuskoee). Opiskelijalle tarjotaan opinto-ohjausta, mutta hänellä ei ole uuteen opiskelupaikkaan automaattista subjektiivista oikeutta, jolla hän ohittaisi muut opiskelijaksi hakijat. Opiskelija ei saa kuitenkaan jäädä opiskeluoikeuden peruuttamisen yhteydessä ilman tulevaisuuteen liittyviä vaihtoehtoja, esimerkiksi opiskelukyvyn osalta jatkohoitosuunnitelmaa tai ohjausta opiskelukykyä edistävään kuntouttavaan toimintaan.

Jos opiskelija ohjataan suorittamaan saman koulutuksen järjestäjän tarjoamaa toista tutkintoa, siirto ei edellytä aiemman opiskeluoikeuden peruuttamista. Asiaa ei ole myöskään tarpeellista käsitellä koulutuksen järjestäjän asettamassa monijäsenisessä toimielimessä. Jos opiskelija antaa suostumuksensa toiseen tutkintoon johtavaan koulutukseen siirrosta, tulee koulutuksen järjestäjän kuitenkin tehdä siirrosta opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava hallintopäätös.

Päätöksenteko opiskeluoikeuden peruuttamisessa

Ennen opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiasta tarpeellinen asiantuntijaselvitys sekä varattava opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Mikäli opiskelijan siirtyminen toiseen koulutukseen tai muut opiskelijan opiskelua tukevat toimenpiteet eivät ole mahdollisia ja päädytään opiskeluoikeuden peruuttamiseen, päätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin (luku B 4).

Opiskelijalle tulee hallintolain mukaan antaa opiskeluoikeuden peruuttamisesta tehty päätös valitusosoituksineen todisteellisena tiedoksi (434/2003, 60 §). Päätöksen yhteydessä opiskelijalle ilmoitetaan myös siitä, miten hän voi niin halutessaan hakea opiskeluoikeuden palauttamista (tarkemmin luvussa B 3.3) koulutuksen järjestäjän monijäseniseltä toimielimeltä. Samalla kun päätetään opiskeluoikeuden peruuttamisesta, on päätettävä täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon eli opiskeluoikeuden peruuttamisen alkamisajankohdasta. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta¹ 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Mahdollinen opiskelijan valitus asiasta käsitellään kiireellisenä. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunta voi myös kieltää peruuttamispäätöksen täytäntöönpanon opiskelijan pyynnön perusteella tai omasta aloitteestaan.

Jotta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira voi hoitaa sille säädettyjä tehtäviä, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus antaa sille välttämättömät tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista tai muuhun koulutukseen siirtämistä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Tämä tarkoittaa ammatillisella toisella asteella erityisesti nimikesuojattuja tervey-

1 *Opiskelijoiden oikeusturvalautakunta* (L 956/2011) on ensimmäinen muutoksenhakuaste opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevissa asioissa. Oikeusturvalautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asiat tulee käsitellä kiireellisinä. Opiskeluoikeuden peruuttamista tai palauttamista koskevaan hallinto-oikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

denhuollon ammattihenkilöitä, kuten lähihoitajaa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa ja koulutettua hierojaa hierojan ammattitutkinnossa. Mikäli henkilö on jo aikaisemmalta koulutustaustaltaan terveydenhuollon ammattihenkilö, ja hän opiskelee jossain SORA-tutkinnossa (sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan ammatti- tai erikoisammattitutkinnossa), myös hänen kohdallaan on potilasturvallisuuden vuoksi syytä ottaa huomioon edellä mainittu asia, vaikka itse opiskeltava tutkinto (esimerkiksi kipsimestarin erikoisammattitutkinto) ei kuuluisikaan Valvirassa rekisteröitäviin tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjä voi saada tiedot terveydenhuollon ammattihenkilöistä Terhikistä (Terveydenhuollon ammattihenkilöiden rekisteri). Käytännössä asia tulee tiedoksi viimeistään henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa laadittaessa tai näyttötutkinnossa hakeutumisvaiheen ja näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen on kuvattu prosessina tämän oppaan kuvassa 1 luvussa B.3.2.1.

Opiskeluvoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti ja yhteistyö

- Opiskeluvoikeuden peruuttaminen on *viimesijainen keino* varmistaa potilaan, asiakkaan tai liikenteen taikka alaikäisten turvallisuus.
 - Opiskeluvoikeuden peruuttamiseen liittyvät säädökset ja määräykset koskevat **vain SORA-tutkintoja**.
 - Opiskelijan asiat ratkaistaan *ensisijaisesti* yksilöllisillä opetus- ja ohjausjärjestelyillä.
- Mitä opiskeluvoikeuden peruuttamiseen liittyviä tietoja koulutuksen järjestäjä voi saada?
 - Koulutuksen järjestäjällä on oikeus määrätä opiskelija menemään terveydentilaa ja toimintakykyä koskeviin tutkimuksiin ja tarkastuksiin sekä saada kirjallinen lääkärintausunto opiskeluvoikeuden arviointia varten, jos on perusteltua epäillä, että opiskelijalla on terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este toimia kyseisen tutkinnon opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa.
 - Koulutuksen järjestäjä maksaa tutkimuksista ja selvityksistä aiheutuvat kustannukset.
 - Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada tiedot opiskelijan mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluvoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä perusteluineen toiselta koulutuksen järjestäjältä tai korkeakoululta.
 - Opiskelijan tulee antaa koulutuksen järjestäjän pyynnöstä rikosrekisteriotteensa nähtäväksi, jos opiskelijan opintoihin tai työssäoppimiseen tosiasiaa sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä.
 - Opiskelija hankkii itse rikosrekisteriotteen Oikeusrekisterikeskuksesta.
- Kuka tietoja pyytää, käsittelee ja dokumentoi?
 - Koulutuksen järjestäjä päättää johtosäännössä tai muussa sisäisessä määräyksessään, ketkä pyytävät opiskeluvoikeuden peruuttamiseen liittyviä tietoja ja miten ja kenelle kyseiset tiedot toimitetaan sekä kuka dokumentoi ja arkistoi ne.
 - Koulutuksen järjestäjä tiedottaa em. asiat selkeästi opiskelijoille.
- Opiskeluvoikeuden peruuttamiseen liittyvän tiedonsaannin laiminlyöminen
 - Ellei opiskelija suostu lääkärintarkastukseen tai toimita rikosrekisteriotetta, koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin voi pidättää opiskelijan opiskeluvoikeuden siihen asti, kunnes hän suostuu tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittamaan pyydettyt todistukset tai rikosrekisteriotteen.
- Opiskeluvoikeuden peruuttaminen
 - Terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuminen opintojen aikana ei saa keskeyttää opiskelijan koulutusta tai johtaa harkitsemattomaan koulutusammatin tai -alan vaihtoon.
 - Terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvissä asioissa opiskelijalle tarjotaan *ensisijaisesti* yksilöllisiä opetus-, ohjaus- sekä opiskeluhuollon palveluja. Näihin kuuluu tarvittaessa myös opinto-ohjaus mahdollisuudesta hakeutua muuhun koulutukseen. Koulutuksen järjestäjän tarjoamaan muuhun koulutukseen siirto edellyttää opiskelijan suostumusta ja siirtoa koskevaa opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaavaa hallintopäätöstä. Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan myös muiden viranomaisten palveluja (esimerkiksi etsivä nuorisotyö ja TE-palvelut).
 - Ennen opiskeluvoikeuden peruuttamista asia yksilöidään ja kootaan tarvittava asiantuntijatieto perusteluineen. Opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi.
 - Opiskeluvoikeuden peruuttamispäätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin.
 - Peruuttamispäätös annetaan valitusosoituksineen opiskelijalle. Tässä yhteydessä opiskelija saa tietoa myös siitä, miten hän voi halutessaan hakea opiskeluvoikeuden palauttamista koulutuksen järjestäjän monijäseniseltä toimielimeltä.
 - Opiskeluvoikeuden palauttamista on mahdollista hakea koulutuksen järjestäjän monijäseniseltä toimielimeltä vain terveydellisistä syistä tehdyn opiskeluvoikeuden peruuttamispäätöksen perusteella.
 - Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutuksen järjestäjällä (esim. sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, hierojan ammattitutkinto/koulutettu hieroja) on velvollisuus antaa Valviralle tieto opiskelijan opiskeluvoikeuden peruuttamisesta koskevasta vireillolosta, käsittelystä ja päätöksestä (myös toiseen koulutukseen siirrosta) sekä sen perusteluista.

B.3.2.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Terveyteen ja toimintakykyyn liittyviä tilanteita

Kysymys: *Linja-autonkuljettajan ammattitutkintoa suorittavalla opiskelijalla todetaan kesken opintojen munuaisten vajaatoiminta. Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia tässä tilanteessa?*

Vastaus: Linja-autonkuljettajan ammattitutkinto on SORA-tutkinto (tekniikan ja liikenteen ala). Mikäli on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvää opiskelun estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan osoittamansa terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkärin) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa määritetään opiskelijan terveydentila ja toimintakyky. Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä ja toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla ja suorittaa kyseistä tutkintoa. Koulutuksen järjestäjä pyytää lääkäriltä lausunnon, jossa opiskelijan terveyteen liittyvät tekijät esitetään ja yksilöidään nimenomaan tietyn tutkinnon opiskeluoikeuden arviointia varten.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa ajoterveydestä (1181/2011, 23§, 1 mom.) todetaan, että jos henkilö kärsii vakavasta ja palautumattomasta munuaisten vajaatoiminnasta, ajoterveysvaatimukset eivät täyty. Saman säännöksen seuraavassa momentissa (1181/2011, 23§, 2 mom.) kuitenkin todetaan, että ajoterveysvaatimusten voidaan katsoa täyttyvän kyseisen alan erikoislääkärin arvion ja säännöllisten uusintatarkastusten perusteella. Sama pätee silloin, jos henkilöllä on munuaisten vajaatoiminta, mutta kysymys ei ole palautumattomasta vajaatoiminnasta.

Ellei opiskelijalla ole terveydellisiä edellytyksiä suorittaa tutkintoa, hänen opintonsa eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti. Koulutuksen järjestäjä selvittää ensin, voiko opiskelija opiskella jotain muuta koulutuksen järjestäjän järjestämää tutkintoa, jonka terveydelliset edellytykset hän täyttää. Ellei tällaista ole tarjolla ja opiskelijan terveys tai toimintakyky voi aiheuttaa liikenteen turvallisuusrisikin, eikä näitä riskejä voida estää yksilöllisellä ohjauksella esimerkiksi jonkin muun koulutuksen järjestäjän tarjoamalla koulutuksella tai muilla tukitoimilla, voidaan päätyä opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle (mikä ei tässä esimerkissä toteudu) on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvät päätökset ovat aina yksilöllisiä ratkaisuja.

Kysymys: *Heikosti näkevä lähihoitajaopiskelija vetää injektoitavaa lääkettä ruiskuun hyvin epätarkasti? Mitä koulutuksen järjestäjän tulisi tehdä?*

Vastaus: Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja, kuuluu SORA-tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee saada selkeä kuvaus opiskelijan toiminnasta ko. työtilanteessa ja siitä, miten potilas- tai asiakasturvallisuuden nähdään vaarantuvan. Silloin, kun on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvää opiskelun estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan osoittamansa terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkärin) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joilla selvitetään opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä. Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä ja toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla ja suorittaa kyseistä tutkintoa. Koulutuksen järjestäjä pyytää lääkäriltä lausunnon, jossa opiskelijan terveyteen liittyvät tekijät esitetään ja yksilöidään nimenomaan tietyn tutkinnon opiskeluoikeuden arviointia varten.

Opiskelijan opinnot eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti, vaan ensin koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, voiko opiskelija opiskella yksilöllisin opiskelujärjestelyin. Mikäli turvallisuutta vaarantava este on olemassa, opiskelijan tulee käyttää tarpeen mukaisia yksilöllisiä keinoja, esimerkiksi näköä korjaavia apuvälineitä. Lääkehoitoa koskevia opintoja ei voida sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa mukauttaa (Opetushallituksen määräys 79/011/2014). Mikäli mukauttamiseen joudutaan, opiskelija voi saada todistuksen suoritetuista opinnoista ja mahdollista tutkinnon osista, mutta hän ei saa sellaista tutkintotodistusta, joka vaaditaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammatinharjoittamisoikeuteen. Opiskelijalle tulee tiedottaa siitä, millä tavalla tutkintotodistuksen puuttuminen vaikuttaa hänen työllistymiseensä ja jatko-opintoihin.

Jos opiskelijan terveys tai toimintakyky aiheuttaa turvallisuusriskin (opiskelijan oma turvallisuus, potilaan tai asiakkaan turvallisuus) eikä riskiä voida estää yksilöllisin ohjaus- tai tukitoimin tai apuvälineillä, voidaan päätyä opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Tätä ennen opiskelijaa ohjataan kuitenkin löytämään koulutusala ja tutkinto, jonka terveydelliset ja toimintakyvyn edellytykset hän täyttää. Jos tällainen tutkinto löytyy, siirto ei edellytä aiemman opiskeluoikeuden peruuttamista, vaan opiskelijan suostumus siirtoon ja siirtoa koskeva opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava hallintopäätös riittävät. Kyseeseen voi tulla ohjaus myös jonkin toisen koulutuksen järjestäjän tarjoamaan koulutukseen.

Ellei opiskelijalle kuitenkaan löydy koulutusta, jonka terveydelliset edellytykset hän täyttää, opiskeluoikeuden peruuttaminen laitetaan vireille. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista kootaan tarvittava asiantuntijatieto sekä varataan opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluiksi. Kun kyseessä on sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa paitsi vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelystä, myös siihen liittyvästä päätöksestä, kuten opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutukseen tai nykyisestä opiskeluoikeudesta luopumisesta perusteluineen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle. Ilmoitus tulee tehdä kirjallisesti.

Kysymys: Opiskelija menestyy teoreettisesti hyvin lapsi- ja perhetyön perustutkintoa suorittaessaan, mutta on tutkinnon ammattivaatimuksiin liittyvissä käytännön vuorovaikutustilanteissa lähes vuorovaikutustaidoton ja aloitekyvytön niin, ettei hänen vastuulleen voi jättää yhtään asiakasta. Tilanne ei muutu, vaikka opiskelijan kanssa keskustellaan asiasta. Miten koulutuksen järjestäjän tai työpaikkaohjaajan tulisi menetellä?

Vastaus: Lapsi- ja perhetyön perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin. Työpaikkaohjaajan on syytä ottaa yhteyttä työssäoppimisesta vastaavaan opettajaan. Työpaikkaohjaajan ja työssäoppimista ohjaavan opettajan pitää tässä vaiheessa keskustella opiskelijan toimintaan liittyvistä puutteista sekä ohjauksen ja tuen tarpeista. Opiskelijan toiminnassa havaitut turvallisuutta vaarantavat tilanteet tulee yksilöidä. Opiskelijan tulee saavuttaa tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset vähintään tyydyttävän (T1) kriteerien tasolla, jotta suoritus olisi hyväksytty. Opiskelijalle pitää tarjota oppimiselle lisäaikaa, esimerkiksi laajennettua työssäoppimista, lisäohjausta tai muita yksilöllisiä tukitoimia. Ammatillisessa erityisopetuksessa myös mukauttaminen on mahdollista tietyin edellytyksin.

Mikäli epäillään opiskelijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvää estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa todetaan opiskelijan terveydentila. Jos opiskelijan tilanne edellä mainitun asiantuntijaselvityksen jälkeenkin muodostaa turvallisuusriskin

lapsi- ja perhetyön perustutkintoon kuuluvassa työssäoppimisessa, on koulutuksen järjestäjän syytä ohjata opiskelija johonkin hänelle paremmin soveltuvaan tutkintoon. Mikäli tällainen löytyy ja opiskelija suostuu siirtoon, riittää suostumus siirtoon ja sitä koskeva opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava hallintopäätös. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen ei tällöin tarvitse ryhtyä. Muussa tapauksessa koulutuksen järjestäjän tulee laittaa opiskeluoikeuden peruuttaminen vireille. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi asiasta ennen opiskeluoikeuden peruuttamista.

Kysymys: Lennonjohdon perustutkinnon opiskelija on teoriakoulutuksen jälkeisissä simulaattoriharjoituksissa saanut toistuvasti hylkääviä tuloksia. Opiskelijan kanssa sovitun lisäkoulutuksen jälkeenkään hänen oppimistuloksissaan ei ole havaittavissa kehitystä. Ilmailukennepalvelusta annetussa ilmailumääräyksessä todetaan: ”Mikäli koulutusohjelmaan sisältyy simulaattorikoulutusta, on oppilaan suoritettava jokainen simulaattoriharjoitus hyväksytysti. Opiskelijan katsotaan suorittaneen simulaattoriharjoitus hyväksytysti, kun simulaattoriharjoitukselle koulutusohjelmassa asetettu koulutustavoite on saavutettu.” Määräyksessä todetaan edelleen: ”Jos oppilas koulutuksen aikana todetaan sopimattomaksi koulutukseen, on hänen koulutuksensa välittömästi keskeytettävä.” Opiskelija on saanut koulutuksen alkaessa lennonjohtajan lääketieteellisen kelpoisuustodistuksen, eikä hänen terveydentilassaan ole tapahtunut koulutuksen aikana kelpoisuuteen vaikuttavia muutoksia. Miten koulutuksen järjestäjän tulee menetellä?

Vastaus: Lennonjohdon perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen terveyden ja turvallisuuden vaarantaminen voi tulla kysymykseen vain aidossa tilanteessa, ei simulaatiossa. Sen sijaan simulaattoritehtävien jatkuva epäonnistuminen voi viitata siihen, ettei opiskelijan terveydentila tai toimintakyky täytä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä. Opiskelija voidaan 32 a §:n mukaisesti määrätä terveydentilan ja toimintakyvyn toteamiseksi terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamaan tarkastukseen ja tutkimukseen. Jos tutkimus osoittaa, ettei opiskelija täytä terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä, opiskeluoikeus voidaan peruuttaa. Ennen peruuttamista tulee tehdä kuitenkin 32 §:n 3 momentin mukainen selvitys opiskelijan mahdollisuudesta muuhun koulutukseen.

Ilmailulakiin perustuvia ilmailumääräyksiä tulee noudattaa lennonjohtajan koulutusta koskevinä erityissäännöksinä ammatillisen koulutuksen lainsäädännön ohella. Määräyksen mukaisesti koulutus on keskeytettävä, jos opiskelija osoittautuu sopimattomaksi koulutukseen. Opiskeluoikeuden peruuttaminen edellyttää kuitenkin, että edellä mainitun 32 §:n mukaiset edellytykset täyttyvät. Opiskelijaa tulee informoida ilmailualan koulutusta koskevista erityissäännöksistä.

Erimielisyys terveydentilan ja toimintakyvyn sopivuudesta koulutusalan tutkintoon

Kysymys: Miten menetellään, jos lääkärintodistuksen mukaan opiskelijan terveys on riittävä, mutta opiskelijan työssäoppimisessa ilmenee terveydellisiä rajoituksia niin paljon, ettei hän pysty suoriutumaan työssäoppimisesta?

Vastaus: Kyseessä on ilmeisesti jokin SORA-tutkinto, koska lääkärintodistus on pyydetty ja esitetty. Ensin tulee yksilöidä mahdolliset opiskelijan toiminnassa ilmenneet puutteet ja selvittää, millaisia turvallisuusriskejä niistä mahdollisesti aiheutuu. Opiskelijan toimintaa

työssäoppimisessa tulee tarkastella tutkinnon perusteissa määrättyjen ammattitaitovaatimusten täytymisen näkökulmasta niin, että arviointikriteerien tulee täytyä vähintään tyydyttävästi, jotta hän voisi jatkaa opintojaan ja suorittaa tutkinnon. Elleivät ammattitaitovaatimukset käytännön työtehtävissä täyty, opiskelijalle voidaan tarjota lisäaikaa oppimiseen, mahdollisesti laajennettua työssäoppimista ja muita yksilöllisiä tukitoimia ja lisäohjausta. Joissain tilanteissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 21 §:n mukaiset erityiset opetusjärjestelyt voivat olla mahdollisia. Myös opintojen mukauttaminen on ammatillisessa erityisopetuksessa mahdollista (AKL 630/1998, 20 §) ottaen kuitenkin huomioon eräiden perustutkintojen perusteiden määräyksissä olevat mukauttamista koskevat rajoitukset.

SORA-tutkinnoissa koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan menemään terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa todetaan opiskelijan terveydentila ja joiden perusteella opiskeluoikeuden arviointia on mahdollista tehdä. Tämä on mahdollista esimerkiksi silloin, kun opiskelijan terveydentila tai toimintakyky on muuttunut opiskelun aikana. Opiskeluoikeuden peruuttaminen voi olla mahdollista turvallisuuden vaarantumisen perusteella.

Rikokseen liittyviä tilanteita

Kysymys: Koulutuksen järjestäjälle on selvinnyt, että lähihoitajaopiskelija on jäänyt kiinni vanhukselta varastamisesta työssäoppimisensa aikana. Opiskelija on tunnustanut tekonsa. Onko tämän asian esille tuleminen sellainen este, että opiskelija ei voi jatkaa opiskelua?

Vastaus: Kyseessä on SORA-tutkinto. Varastaminen on rikos, josta voi seurata rikosoikeudellisia toimenpiteitä. Poliisi tekee tutkinnan, ja asia voi edetä syyttäjän syyteharkintaan. Tämänkaltaisen lähihoitajaopiskelijan toiminta on myös vastoin ammattieettisiä periaatteita. Opiskelijan työssäoppiminen tulee hylätyksi, ja hänen opintonsa viivästyvät tältä osin. Opiskelija voi muuten jatkaa opintojaan rikostutkinnan aikana, sillä ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijaa ei voida pidättää opiskelusta rikostutkinnan ajaksi. Jos tuomioistuimien on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle samasta syystä saa määrätä kurinpitovangastusta. Opiskelija voidaan kuitenkin erottaa määräajaksi tai erottaa opiskelija-asuntolasta määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua (630/1998, 35 c §). Muutoin koulutuksen järjestäjän kurinpitotoimena on kirjallinen varoitus.

Kysymys: Kuljettajaksi opiskeleva ajaa alkoholin vaikutuksen alaisena vapaa-ajallaan kolarin, jossa kuolee ja loukkaantuu ihmisiä. Mitkä ovat käytännön seuraamukset opiskelun kannalta?

Vastaus: Liikenneonnettomuus on sattunut opiskelijan vapaa-ajalla. Opiskelija saa toiminnastaan rikosoikeudellisen tuomion, joten koulutuksen järjestäjä ei voi ryhtyä kurinpitotoimiin. Tuomion aikana opiskelijan opinnot kuitenkin viivästyvät, sillä hänen ajokortin saamisensa viivästyy. Jos opiskelijalla oli jo ajokortti, hän menettää sen joksikin aikaa, jolloin hän ei voi suorittaa käytännön opintoja.

Kyseisellä tapahtumalla ei ole kuitenkaan vaikutuksia opiskeluoikeuteen, ellei opiskelijalla ole esimerkiksi vakava toimintakykyyn vaikuttava päihderiippuvuus, joka voi olla perusteena opiskeluoikeuden peruuttamiseen terveydentilan ja toimintakyvyn perusteella SORA-tutkinnoissa. Jos opiskelijalla todetaan päihderiippuvuus, hänet tulee koulutuk-

sen järjestäjän kirjallisten toimintaohjeiden mukaisesti ohjata hoitoon ja opiskeluhuollon palveluihin. Tapauksessa on kuitenkin otettava huomioon opiskelijan mahdolliset muut rikkeet, niiden määrä ja vakavuus sekä tarkastella niiden yhteyttä liikenneturvallisuuteen.

Kysymys: Opiskelijaksi hakija on saanut huumetuomion viisi vuotta sitten. Onko hän ikuisesti soveltumaton opiskelemaan tiettyjä SORA-tutkintoja?

Vastaus: Viisi vuotta vanha huumetuomio ei pitäisi olla tiedossa koulutuksen järjestäjällä valintahetkellä, ellei opiskelijaksi hakija sitä itse oma-aloitteisesti kerro. Koulutuksen järjestäjä ei saa kysyä asiaa opiskelijaksi hakijalta eikä pyytää siihen liittyvää rikosrekisteriotetta tai velvoittaa opiskelijaksi hakijaa menemään huumausainetestaukseen. Vanha huumetuomio ei myöskään saisi vaikuttaa opiskelijaksi ottamiseen, vaan sen tulee perustua valintahetken tietoon opiskelijaksi hakijan tilanteesta ja soveltuvuudesta.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää nähtäväkseen rikosrekisteriotteen, kun opiskelija on jo aloittanut opinnot ja vain silloin, kun opiskelijan opintoihin tai työssäoppimiseen sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä ja vain silloin, kun opinnot ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen.

Kysymys: Miten opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä päätöksen valmistelu etenee vireillepanosta päätökseen? Miten opiskeluoikeuden peruuttamisprosessi etenee?

Vastaus: SORA-tutkinnoissa opiskeluoikeuden peruuttamisprosessin käynnistämiseksi on koulutuksen järjestäjällä käytettävissä seuraavat mahdollisuudet:

- 1) Mikäli on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on joku terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydentilan ja toimintakyvyn määrittämiseksi osoittamansa lääkärin (tai muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Terveydenhuollon henkilöstö päättää tarvittavista tutkimuksista ja koulutuksen järjestäjä maksaa niistä aiheutuvat kustannukset.
- 2) Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta opiskeluoikeuden arviointia varten tiedot mahdollisesta aikaisemmasta opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamisesta.
- 3) Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaa esittämään rikosrekisteriotteen, mikäli kyseessä tutkinto, jonka opintoihin tai työssäoppimiseen sisältyy olennaisesti työskentelyä alaikäisten parissa ja opinnot ovat alkaneet 31.12.2011 jälkeen.

Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, kenen tehtäviin kuuluu pyytää ja käsitellä edellä mainittuja tietoja. Esimerkiksi opiskelijalta tai toiselta koulutuksen järjestäjältä saatuja tietoja voi käsitellä vain henkilö, joka joko valmistele opiskeluoikeuden peruuttamista tai päättää siitä. Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää, milloin ja miten kyseiset todistukset toimitetaan koulutuksen järjestäjän osoittamille henkilöille. Koulutuksen järjestäjällä on hyvä olla pyyntöä varten lomake, jossa selvitetään lyhyesti, mihin todistuksen esittämispyyntö perustuu ja mitä seuraa, ellei opiskelija toimita todistusta tietyssä määräajassa nähtäväksi. On huomattava, että koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus selvittää SORA-tutkintojen (liite 1) vaatimat terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset myös niissä tapauksissa, kun opiskelija tulee suorittamaan valinnaisena tutkinnon osana vain yhtä tutkinnon osaa jostakin SORA-tutkinnoista.

Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä ja toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla. Ellei edellytyksiä alalla toimimiseen ole, opiskelijan opinnot eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti, vaan ensin koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, voiko opiskelija opiskella yksilöllisten opiskelujärjestelyjen, apuvälineiden ja tukitoimien avulla. Tässä yhteydessä koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon henkilöstö tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. On myös mahdollista, että opiskelija otetaan hänen suostumuksellaan johonkin koulutuksen järjestäjän muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Jos opiskelijan terveys tai toimintakyky aiheuttaa turvallisuusriskin (alaikäisten, potilaan, asiakkaan tai liikenteen turvallisuus) eikä tätä riskiä voida estää yksilöllisillä ohjaus- tai tukitoimilla tai apuvälineillä eikä opiskelijaa voida siirtää suorittamaan jotakin toista tutkintoa, voidaan päätyä opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättämistä kootaan tarvittava asiantuntijatieto ja järjestetään opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisuus tulla kuulluksi. Tässä tilaisuudessa jaetut arkaluonteisten tietojen asiakirjat on suositeltavaa numeroida ja kerätä takaisin kuulemistilaisuuden päätyttyä. Tilaisuudesta tehdään muistio tai pöytäkirja, jotta asiaan voidaan tarvittaessa palata.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen etenee koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen käsittelyyn. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan tutkinnoissa (esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja) koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvän asian vireillä olosta Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle (Valviralle) silloin, kun opiskelijan asia on edennyt monijäsenisen toimielimen käsittelyyn. Monijäsenisen toimielimen päätös valitusosoituksineen toimitetaan opiskelijalle. Tässä yhteydessä opiskelijalle tiedotetaan myös opiskeluoikeuden palauttamisen mahdollisuudesta, mikäli opiskeluoikeuden peruuttamisen syynä on ollut terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka. Opiskelijalle kerrotaan, miten hänen tulee osoittaa se, että opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet syyt ovat poistuneet.

Ilmoituksen tekeminen Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle (Valviralle)

Kysymys: Jotta Valvira voi hoitaa sille säädettyjä tehtäviä, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus antaa sille välttämättömät tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai muuhun koulutukseen siirtämisestä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Miten tällainen ilmoitus tehdään ja missä vaiheessa asian vireilläoloa?

Vastaus: Ennen kuin opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelyyn voidaan edetä, tulee koulutuksen järjestäjän hankkia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiset opiskelija-kohtaiset tiedot (32 a §) opiskeluoikeuden arviointia varten. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa vireillä olevan opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevan asian käsittelyä, opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai muuhun koulutukseen siirtämisestä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista kirjallisesti tiedot Valviralle. Käytännössä on suositeltavaa laatia kuvaus asian käsittelyvaiheista ja liittää mukaan kopiot tehdyistä päätöksistä. Asian katsotaan tulleen vireille, kun sitä koskeva monijäsenisen toimielimen kokouksen kokouskutsu ja esityslista on toimitettu monijäseniselle toimielimelle. Tiedon antaminen Valviralle on merkityksellistä, koska opiskelija voi toimia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön sijaisena, jolloin ammatinharjoittamiseen liittyvä valvonta koskee myös sijaisena toimivaa henkilöä.

B.3.3 Opiskelu-oikeuden palauttaminen

”Se, jolta on peruutettu opiskelu-oikeus 32 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella, voi hakea koulutuksen järjestäjältä opiskelu-oikeuden palauttamista. Opiskelu-oikeus tulee palauttaa, jos hakija osoittaa, ettei opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneita syitä enää ole. Opiskelijan tulee toimittaa koulutuksen järjestäjälle terveydentilaansa koskevat lausunnot.” (AKL 630/1998, 32 b §, 1 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 11)

”Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä velvollisuus antaa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot opiskelu-oikeuden palauttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista.” (AKL 630/1998, 32 b §, 2 mom. ; AAL 631/1998, 11 §, kohta 11)

B.3.3.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Koulutuksen järjestäjän tiedotusvelvollisuus

Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelijoille tiedotetaan opiskelu-oikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyvistä menettelyistä ja oikeudesta hakea muutosta monijäsenisen toimielimen tekemiin päätöksiin. Koulutuksen järjestäjän on syytä määrätä tiedottamisen toimintatavoista SORA-tutkintojen osalta koulutuksen järjestäjän opetus-suunnitelman yhteisessä osassa tai muussa hallinnollisessa asiakirjassaan. Lisäksi opiskelu-oikeuden peruuttamispäätöksen yhteydessä opiskelijalle ilmoitetaan, miten ja millä edellytyksillä hän voi hakea niin halutessaan opiskelu-oikeuden palauttamista.

Opiskelu-oikeuden palauttamiseen liittyvä hakemus

Opiskelijalla on mahdollisuus hakea vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella opiskelu-oikeuden palauttamista koulutuksen järjestäjän asettamalta monijäseniseltä toimielimeltä, jos opiskelu-oikeus on peruutettu terveydentilaa tai toimintakykyä koskevan syyn vuoksi. Palauttamisen hakemiselle ei ole määräaikaa.

Opiskelu-oikeuden palauttamisen edellytyksenä on, että hakija osoittaa terveydentilaansa tai toimintakykyänsä liittyvin terveydenhuollon asiantuntijalausunnoin, että opiskelu-oikeuden peruuttamisen aiheuttaneet syyt ovat poistuneet. Opiskelijan tulee toimittaa terveydentilaansa koskevat lausunnot hakemuksensa liitteinä. Opiskelijan tulisi laittaa hakemukseen tiedot ainakin seuraavista asioista: milloin opiskelu-oikeus on peruutettu ja mistä syystä (mahdollinen kopio päätöksestä), selvitys lausuntoineen terveydentilan tai toimintakyvyn muuttumisesta ja nykyisestä tilasta sekä perustelut sille, miksi opiskelu-oikeus pitäisi palauttaa.

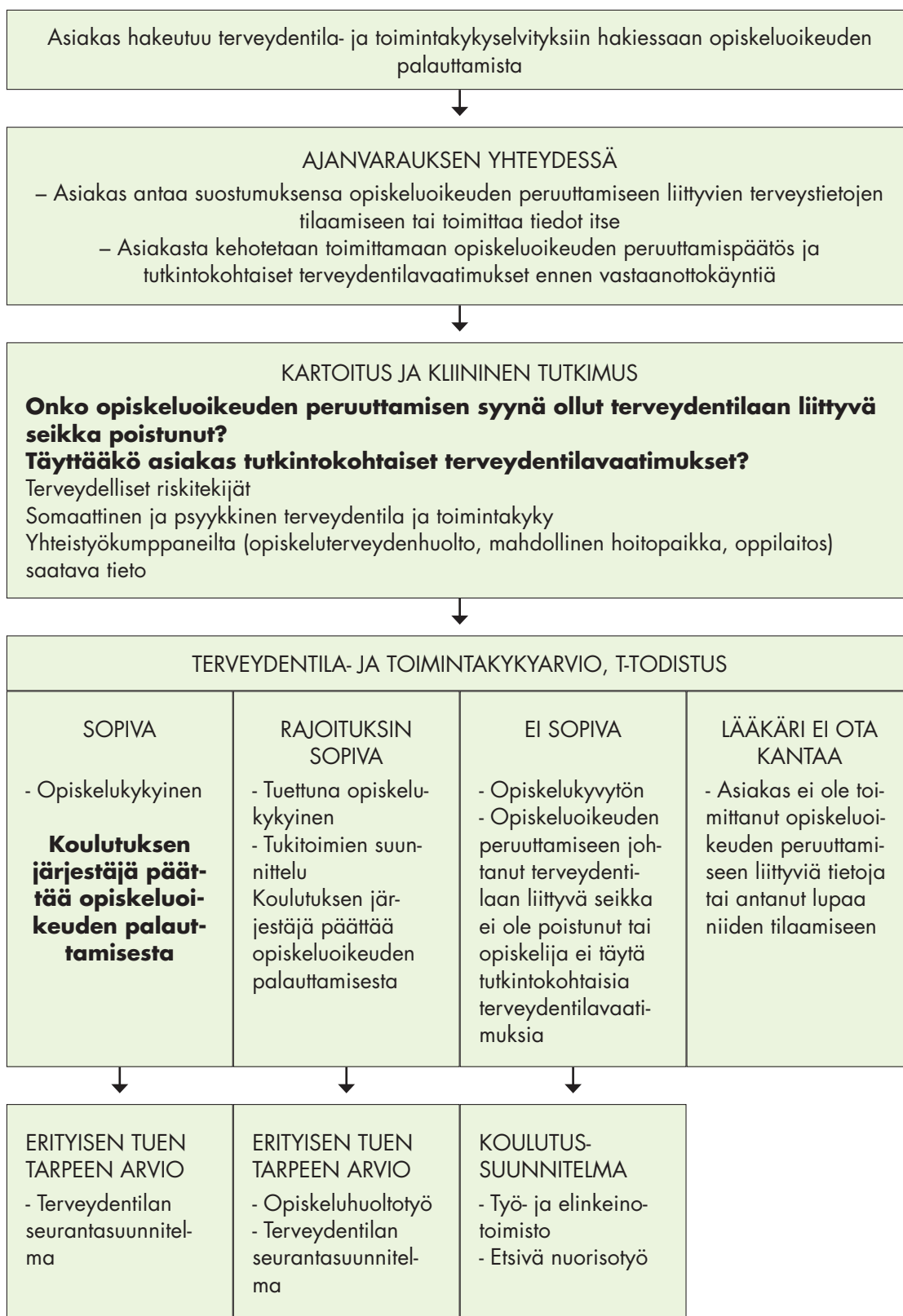
Päätöksenteko opiskelu-oikeuden palauttamisessa

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin palauttaa opiskelijan opiskelu-oikeuden, mikäli siihen on riittävät perusteet (kuvattu edellä). Jos opiskelijan opiskelu-oikeus palautetaan, koulutuksen järjestäjän on syytä tiedottaa asiasta myös opiskeluterveydenhuollolle, alaikäisen opiskelijan huoltajille sekä muille yhteistyötahoille, jotka olivat mukana opiskelu-oikeuden peruuttamisessa. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus antaa myös Valviralle tieto sen toimialaan kuuluvien tutkintojen osalta opiskelu-oikeuden palauttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Ilmoitus tästä tehdään kirjallisesti Valviralle. Opiskelija voi hakea opiskelu-oikeuden (pe-

ruuttamista ja) palauttamista koskevaan päätökseen muutosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Opiskeluvoikeuden palauttaminen

- Opiskelijan on osoitettava, että opiskeluvoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvät syyt ovat poistuneet.
- Opiskeluvoikeuden palauttamisen hakemiselle ei ole asetettu määräaika.
- Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen tomielin päättää opiskeluvoikeuden palauttamisesta.
- Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutuksen järjestäjän on annettava Valviralle tieto sen toimialaan kuuluvien tutkintojen opiskeluvoikeuden palauttamista koskevista päätöksistä ja niiden perusteluista.
- Koulutuksen järjestäjän on hyvä tiedottaa opiskeluvoikeuden palauttamisesta kaikkia, jotka ovat olleet mukana opiskeluvoikeuden peruuttamisprosessissa.
- Koulutuksen järjestäjä huolehtii, että opiskelija saa tietää opiskeluvoikeuden palauttamiseen liittyvistä menettelyistä ja siitä, miten muutosta haetaan opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta.

Kuva 2. Opiskeluoikeuden palauttamisprosessin kuvaus mukaellen. (Lähde: SORA-LAINSÄÄDÄNNÖN TOIMEENPANO TERVEYDENHUOLLOSSA. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2/2015.)

B.3.3.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Opiskelija on sairastunut hierojan ammattitutkinnon (koulutettu hieroja) näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen aikana psyykkiseen sairauteen, ja hänen opiskeluoikeutensa on peruutettu terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvien syiden vuoksi. Opiskelija on ollut hoidossa kolme vuotta, ja hän hakee nyt opiskeluoikeuden palauttamista. Millä edellytyksillä opiskelijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa?

Vastaus: Hakijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa, jos hän toimittaa koulutuksen järjestäjän monijäseniselle toimielimelle hakemuksensa ja siihen liitetyn lääkärintodistuksen tai muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön lausunnon, jossa ilmenee selkeästi, että opiskelija täyttää tällä hetkellä opiskeltavan koulutusalan ja tutkinnon terveydentilavaatimukset. Hänen tulee kyetä toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa niin, ettei hän vaaranna toiminnallaan ala-ikäisten, potilaiden tai asiakkaiden turvallisuutta.

Kysymys: Opiskelijan opiskeluoikeus on peruutettu terveydentilaa koskevan syyn vuoksi. Opiskelijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa hänen toimittamien terveydentilaansa koskevien lausuntojen perusteella, mutta kyseistä tutkintoa ei voi suorittaa enää oppilaitoksessa, jossa opiskelija opiskeli aikaisemmin. Mitä koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tulee tehdä?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin palauttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, ja koulutuksen järjestäjä ohjaa opiskelijaa löytämään vastaavan opiskelupaikan jonkin toisen koulutuksen järjestäjän tarjonnasta. Koska opiskelijan opiskeluoikeus on palautettu, uusia pääsy- tai soveltuvuuskokeita ei tarvitse tällöin järjestää. Opiskelijalla ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta ohittaa muita opiskelijaksi hakijoita toisen koulutuksen järjestäjän tarjoamaan opiskelupaikkaan. Toinen koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen opiskelijaksi ottamisesta.

Kysymys: Pitääkö koulutuksen järjestäjän järjestää opiskeluoikeuden palauttamisen yhteydessä uusi pääsy- ja soveltuvuuskoe?

Vastaus: Laki ei edellytä uusien pääsy- tai soveltuvuuskokeiden järjestämistä niille opiskelijoille, joiden opiskeluoikeus palautetaan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyneiden opiskelun esteiden poistuttua.

B.4 Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin ja sen päätöksenteko

”Kirjallisen varoituksen antaa rehtori. Opiskelu-oikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskelusta pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Toimielimessä tulee olla ainakin koulutuksen järjestäjän, opiskelijahuollon, opettajien, työelämän ja opiskelijoiden edustus. Koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimen puheenjohtajan ja muut jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Opiskelu-oikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimeen lisäksi opiskelijan työssäoppimispaikan edustajan. Toimielimen puheenjohtajaksi tulee nimetä muu kuin opiskelijoi-ta edustava jäsen. Opiskelijoita edustavan jäsenen tulee olla 15 vuotta täyttänyt. Opiskelijoita edustavalla jäsenellä on läsnäolo- ja puheoikeus toimielimen kokouksessa. Toimielimen äänivaltaiset jäsenet toimivat virkavastuulla. Koulutuksen järjestäjä päättää tarkemmin toimielimen toimintatavoista ja päätöksenteosta. Toimielin voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen.” (AKL 630/1998, 35 a §; 631/1998, 11 §, kohta 16)

”Samalla kun opiskelu-oikeuden peruuttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta tai opiskelusta pidättämisestä päätetään, on päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta.” (AKL 630/1998, 35 a §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

B.4.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen nimeäminen

Koulutuksen järjestäjällä voi olla vain yksi monijäseninen toimielin, vaikka se järjestää koulutusta useilla eri koulutusaloilla ja toimipisteissä, jotka voivat sijaita eri paikkakunnilla. Tämä on perusteltua, jotta toimintaperiaatteista ja käytänteistä tulee yhdenmukaiset. On kuitenkin mahdollista, että useampi koulutuksen järjestäjä voi muodostaa yhteisen monijäsenisen toimielimen hoitamaan SORA-säädösten ja -määräysten mukaisia tehtäviä.

Koulutuksen järjestäjän asettamassa monijäsenisessä toimielimessä tulee olla ainakin koulutuksen järjestäjän, opiskeluhuollon, opettajien, työelämän ja opiskelijoiden edustus. Opiskelijajäsenen tulee olla yli 15-vuotias. Opiskelu-oikeuden peruuttamista (ja palauttamista) koskevassa asiassa koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimeen lisäksi opiskelijan työssäoppimispaikan edustajan, joka tuntee kyseisen opiskelijan asian. Koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimen puheenjohtajan ja muut jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajana ei voi toimia opiskelijoiden edustaja. Opiskelijoita edustavalla jäsenellä on läsnäolo- ja puheoikeus toimielimen kokouksessa.

Koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen tehtävät, päätösvalta ja vastuu

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin päättää opiskelu-oikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta sekä kurinpitotoimista. Kirjallinen varoitus on ainoa kurinpitotoimi, jonka antaa rehtori.

Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki ei määrittele, millaiset toimintatavat toimielimellä tulee olla tai milloin koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin on päätösvaltainen, vaan koulutuksen järjestäjä määrää työjärjestyksessään tai muussa sisäisessä määräyksessään monijäsenisen toimielimen toimintatavoista ja päätösvallassa.

Toimielimen äänivaltaiset jäsenet toimivat virkavastuulla. Virkavastuulla toimiva vastaa itse siitä, että hänen virkatoimensa ovat lainmukaisia, ja virkamies on monijäsenisessä toimielimessä vastuussa päätöksestä, jos on sitä kannattanut. Jos virkamies on esittänyt eriävän mielipiteen asiasta, hän ei joudu vastuuseen päätöksestä. Ellei virkavastuulla toimiva toimi lainmukaisesti tai hän laiminlyö virkavelvollisuutensa, seuraamuksina voi olla rikosoikeudellinen vastuu tai vahingonkorvausvastuu.

Virkavastuulla toimivan tulee ottaa toimissaan huomioon myös esteellisyys. Esteellisyys syntyy, jos henkilö on sellaisessa suhteessa käsiteltävään asiaan tai sen asianosaisiin, että se vaarantaa hänen puolueettomuutensa asian käsittelyssä ja päätöksenteossa (Hallintolaki 434/2003, 27 §, 28 §). Esteellinen henkilö ei voi olla päättämässä asiasta, osallistua asian käsittelyyn eikä edes olla läsnä asiaa käsiteltäessä. Hallintolain (434/2003) 28 §:ssä määritellään tarkemmin esteellisyysperusteet ja saman lain 29 §:ssä ja 30 §:ssä säädetään, miten toimielin ratkaisee esteellisyyden niin, että asian käsittely voi jatkua.

Koulutuksen järjestäjä ohjeistaa asettamansa monijäsenisen toimielimen

Koulutuksen järjestäjä määrää laatimassaan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteisessä osassa tai muissa sisäisissä määräyksissään ja ohjeissaan, miten se ohjeistaa opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta sekä kurinpitoasioista päättävän monijäsenisen toimielimen toimintaa ja päätöksentekoa sekä mahdollisesti muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävää toimielinyhteistyötä. Koulutuksen järjestäjä päättää myös, miten toimielimen jäsenet perehdytetään ja koulutetaan tehtäväänsä. Perehdyttämisessä on tärkeää kiinnittää huomiota SORA-säädösten ja määräysten lisäksi myös arkaluonteisista ja salassa pidettävistä tiedoista annettuihin säädöksiin ja selvittää myös, miten toimitaan edellä mainittujen tietojen käsittelyssä ja niihin liittyvissä kokouskäytännöissä (vrt. luku B 7). Tämä tarkoittaa sitä, että kaikille toimielimen jäsenille, myös opiskelijoita edustavalle jäsenelle, selvitetään tarkkaan monijäsenisen toimielimen tarkoitus ja tehtävä sekä pyritään sitouttamaan heidät tärkeään tehtäväänsä.

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin:

- Toimielin päättää opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskelusta pidättämisestä.
- Koulutuksen järjestäjällä voi olla vain yksi toimielin, vaikka se voi järjestää koulutusta useilla koulutusaloilla ja eri toimipisteissä.
- Koulutuksen järjestäjä päättää toimielimen toimintatavoista ja päätöksenteosta.
- Monijäseninen toimielin voi olla myös monen koulutuksen järjestäjän yhteinen.
- Toimielimessä tulee olla ainakin koulutuksen järjestäjän, opiskeluhuollon, opettajien, työelämän ja opiskelijoiden edustus.
- Opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevissa asioissa toimielimessä pitää olla myös erikseen nimetty opiskelijan työssäoppimispaikan edustaja, joka tuntee opiskelijan asian.
- Koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimen jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan ja nimeää myös toimielimen puheenjohtajan.
- Opiskelijaedustajan tulee olla 15 vuotta täyttänyt. Hänellä on toimielimessä läsnäolo- ja puheoikeus.
- Opiskelijaedustaja ei voi toimia toimielimen puheenjohtajana.
- Koulutuksen järjestäjä perehdyttää monijäsenisen toimielimen jäsenet tehtäväänsä.
- Toimielimen äänivaltaiset jäsenet toimivat virkavastuulla, eli he vastaavat itse siitä, että heidän toimensa ovat lain mukaisia esteellisyysäädökset huomioon ottaen.

B.4.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen ohjeistuksessa todetaan, että toimielin on päätösvaltainen, kun 50 % toimielimen äänivaltaisista jäsenistä on paikalla. Miten toimitaan, kun kyseinen 50 % täyttyy, mutta paikalla ei ole yhtään työnantajan tai opiskelijahuollon edustajaa?

Vastaus: Monijäsenisessä toimielimessä pitää olla riittävän laaja edustus laissa määritellyistä edustajatahoista. Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään monijäsenisen toimielimen toimintatavoista ja päätöksenteosta. On suositeltavaa, että toimielin olisi päätösvaltainen silloin, kun kustakin lain edellyttämästä jäsenestä (koulutuksen järjestäjä, opiskeluhuolto, opettaja, työelämä ja opiskelija) on edustus.

Kysymys: Voiko koulutuksen järjestäjä päättää monijäsenisen toimielimen minimikokoonpanon, jonka paikalla ollessa voitaisiin päättää ns. kiireellisistä kurinpitotapauksista, kuten opiskelijan asuntolasta erottamisesta. Jos tämä on mahdollista, pitääkö koulutuksen järjestäjän päättää etukäteen monijäsenisen toimielimen toimintasäännöissä, mitkä ovat kiireellisiä tapauksia?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, milloin monijäseninen toimielin on päätösvaltainen ja milloin sillä on riittävä asiantuntijuus päättää asioista. Yleensä edellytetään, että yli 50 % toimielimen jäsenistä on paikalla. Koulutuksen järjestäjän ohjeistuksessa on hyvä ottaa kantaa myös siihen, voidaanko kokous toteuttaa esimerkiksi videon tai neuvottelupuhelun avulla esimerkiksi kiireellisissä tilanteissa.

Kysymys: *Koulutuksen järjestäjä käsittelee opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvää asiaa, joka ei liity työssäoppimiseen, vaan oppilaitoksessa toteutettaviin käytännön harjoituksiin. Pitääkö monijäseniseen toimielimeen kutsua opiskelijan työssäoppimispaikan edustaja kokoukseen, sillä lain mukaan ”opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimeen lisäksi opiskelijan työssäoppimispaikan edustajan (AKL 630/1998, 35a§; AAL 631/1998, 11§, kohta 16)”.*

Vastaus: Tässä tapauksessa ei tarvita opiskelijan asian tuntevaa työssäoppimispaikan edustajaa, joten sellaista ei voida nimetä eikä kutsua monijäsenisen toimielimen kokoukseen. Monijäseniseen toimielimeen kuuluu pysyvä työelämän edustaja. Kokoukseen voidaan kutsua kuultavaksi opettaja tai kouluttaja, joka tuntee opiskelijan toiminnan oppilaitoksen yhteydessä järjestetyn käytännön tehtävien tai työssäoppimisen aikana.

B.5 Huumausainetestaus

”Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen:

- 1) vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä
- 2) vakavasti vaarantaa liikenteen turvallisuutta
- 3) vakavasti vaarantaa salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojausta tai eheyttä tai
- 4) merkittävästi lisää koulutuksen järjestäjän, 16 §:ssä tarkoitetun työpaikan tai 17 §:ssä tarkoitetun työnantajan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä.” (AKL 630/1998, 34 a §, 1 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 14)

”Huumausainetestä koskevalla todistuksella tarkoitetaan koulutuksen järjestäjän osoittaman laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön antamaa todistusta, josta ilmenee, että opiskelijalle on tehty testi huumausainelain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun huumausaineen käytön selvittämiseksi, sekä testin perusteella laadittu selvitys siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Todistus on esitettävä koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa. Huumausainetestä koskevan todistuksen vaatimisesta on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.” (AKL 630/1998, 34 a §, 2 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 14)

”Koulutuksen järjestäjän tulee yhteistyössä opiskelijahuollon toimijoiden kanssa laatia kirjalliset toimintaohjeet, joilla voidaan ehkäistä opiskelijoiden päihteiden käyttöä ja puuttua päihdeongelmiin.” (AKL 630/1998, 34 a §, 3 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 14)

”Koulutuksen järjestäjä vastaa tässä pykälässä tarkoitetusta huumausainetestä koskevasta todistuksesta aiheutuvista kustannuksista.” (AKL 630/1998, 34 a §, 4 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 14)

”Opiskelijalle tehtävään huumausainetestaukseen sovelletaan muutoin, mitä työterveyshuoltolain (1383/2001) 19 §:ssä säädetään työntekijän testauksesta.” (AKL 630/1998, 34 a §, 5 mom., AAL 631/1998, 11 §, kohta 14)

”2. Opiskeluhuollon palvelut

2.1. Yhteisöllisen opiskeluhuollon palvelut

Koulutuksen järjestäjän tulee määrittellä käytettävissä olevat yhteisöllisen opiskeluhuollon palvelut sekä niihin liittyvät toimenpiteet opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseksi ja edistämiseksi seuraavasti:

...

yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa laadittavat kirjalliset toimintaohjeet tupakoinnin, nuuskaamisen sekä päihdeiden käytön ennaltaehkäisemiseksi, päihdeongelmiin puuttumiseksi ja päihdeongelmaisen hoitoon ohjausta varten. Ohjeissa on syytä täsmentää ainakin, miten ja millä edellytyksillä opiskelijan toimintakykyisyyttä selvittävä huumausainetestausta järjestetään opintoihin liittyvien käytännön tehtävien tai työssäoppimisen yhteydessä, sekä miten ja milloin opiskelija esittää huumausainetestin perusteella laadittuun selvitykseen perustuvan todistuksen koulutuksen järjestäjälle.”

...

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön ja opiskelijahuollon keskeiset periaatteet sekä opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuollon tavoitteet (Opetushallituksen määräys 94, 101/011/2014)

B.5.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Opetushallitus suosittelee, että koulutuksen järjestäjien edustajat sekä opiskeluhuollon asiantuntijat perehtyvät opiskelijan huumausainetestausta koskeviin asioihin, toimintaohjeisiin sekä testausprosessiin kokonaisuudessaan myös sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa -oppaan (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2015:2) kautta. Oppaassa kuvataan mm. opiskelijan päihyymistilan arviointia terveydenhuollossa, tutkimuslähetettä huumausainetestiin, näytteenottoa, testituloksen tulkintaa ja sen ilmoittamista, huumausainetestistä laadittavaa todistusta, alaikäisen opiskelijan huumausainetestausta, testituloksen riitauttamista ja huumeongelmaisen hoitoa. Lisäksi opas sisältää esimerkkejä huumausainetestitulosten tulkinnasta. STM:n SORA-opas on laadittu avuksi erityisesti terveydenhuollon henkilöstölle opiskeluun soveltumattomuuden kysymyksiin. Koulutuksen järjestäjän on syytä tiedottaa oppaasta myös opiskelijoille ja henkilökunnalle. Opas ja sen liitteinä olevat asiakirjamallit löytyvät oheisesta linkistä

<http://stm.fi/julkaisu?pubid=10024/125752>

Huumausainetestausta koskevan todistuksen esittämiseen velvoittaminen

Huumausainetestaukseen lähettämiseen liittyvät säännökset koskevat *kaikkien koulutusalojen tutkintoja opintoihin liittyvien käytännön tehtävien tai työssäoppimisen yhteydessä tai tilanteessa, jolloin opiskelijalla on riippuvuus huumeista*. Opiskelijoiden huumausainetestausta tavoitteena on estää huumausaineiden käytöstä aiheutuvat vaaratilanteet, minimoida päihdeiden käyttöä ja ennaltaehkäistä siitä aiheutuvia haittoja koulutuksen aikana ja työelämässä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisten edellytysten (34 a §) täytyy täytyä, ennen kuin koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestausta koskevan todistuksen.

Laissa säädetyt huumausainetestauksen edellytykset eivät aina täyty teoreettisen luokkaopetuksen tilanteissa. Jos edellytykset huumausainetestaukseen velvoittamiseen eivät täyty ja opiskelija osallistuu teoreettiseen luokkaopetukseen huumausaineiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena ja vaikeuttaa opetusta häiritsevällä toiminnallaan, koulutuksen järjestäjä voi kuitenkin toimia muiden järjestys- ja kurinpitosäännösten mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opiskeluympäristön turvallisuudesta ja tarvittaessa kurinpitosäännösten nojalla esimerkiksi määrätä opiskelijan poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta (AKL 630/1998, 28 §, 35 §). Tilanteessa voidaan tarvita myös opiskeluhuollon toimenpiteitä ja alaikäisen kohdalla yhteyden ottoa huoltajiin. On syytä pitää mielessä säädösten (AKL 630/1998, 34 §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 13) edellyttämät opiskelijan velvollisuudet, joiden mukaan opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Koulutuksen järjestäjän tiedotusvelvollisuus ja päihdeohjelma

Huumausainetestaus on osa koulutuksen järjestäjän hyväksymää ja myös opiskelijoita koskevaa päihdeohjelmaa, jota on syytä noudattaa koulutuksen järjestäjän kaikissa koulutusyksiköissä. Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijaksi hakijoille terveydentilavaatimusten lisäksi myös muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä, esimerkiksi millaisissa opintoihin liittyvissä tehtävissä ja tilanteissa opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestausta koskeva todistus. Koulutuksen järjestäjän on kirjallisissa toimintaohjeissaan hyvä tiedottaa mahdollisimman konkreettisesti, miten ja millä edellytyksillä opiskelijan toimintakykyisyyttä selvittävä huumausainetestaus järjestetään. Koulutuksen järjestäjä päättää, ketkä sen henkilökuntaan kuuluvat henkilöt voivat velvoittaa huumausainetestitodistuksen esittämiseen ja kenen tehtäviin kuuluu huumausainetestitodistuksen pyytäminen sekä millä tavalla lähete huumausainetestaukseen hankitaan (vrt. valtioneuvoston asetus huumausainetestin tekemisestä 218/2005, 4 §). Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää kirjallisissa toimintaohjeissaan, miten, milloin ja kenelle koulutuksen järjestäjän määräämälle henkilölle opiskelija esittää huumausainetestin perusteella laaditun todistuksen ja miten tieto dokumentoidaan.

Koulutuksen järjestäjä laatii päihdeohjelman ohjeet yhteistyössä opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa. Päihdeohjelmaan sisältyy selkeät kirjalliset toimintaohjeet päihdeiden käytön ehkäisemistä ja päihdeongelmiin puuttumista, varhaisen tuen keinoista (mm. puheeksi otto) sekä opiskelijan hoitoon ohjaamisesta. Päihdeohjelmassa kuvataan myös, miten koulutuksen järjestäjä/oppilaitos toimii päihteisiin liittyvissä tilanteissa, ja miten se käsittelee päihteistä mahdollisesti jo aiheutuneita haittoja. Jotta päihdeiden käyttöä voidaan ehkäistä ja päihdeongelmiin puuttua, koulutuksen järjestäjän on syytä informoida myös oppilaitoksen henkilökuntaa opiskelijoiden päihdeiden käyttöön liittyvistä ilmiöistä ja päihteitä käyttävän opiskelijan varhaisesta tunnistamisesta. Asia liittyy osaltaan myös oppimisympäristön turvallisuuden varmistamiseen.

Huumausainetestä koskevan todistuksen esittämisen edellytysten huomioon ottaminen

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestä koskevan todistuksen opintoihin liittyvien käytännön tehtävien tai työssäoppimisen tai opiskelijan huumeista riippuvuuden yhteydessä, kun säädösten (630/1998, 34 a §) mukaiset testauksiedellytykset täyttyvät.

Huumausainetestiin velvoittamisen edellytyksenä on, että kaikki seuraavat kolme edellytystä täyttyvät:

1. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjällä on **perusteltu aihe epäillä**, että opiskelija toimii huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä **tai** työssäoppimisessa **tai** että opiskelija on riippuvainen huumeista. Perusteltu epäily voi perustua esimerkiksi opettajan, työpaikkaohjaajan tai harjoittelun ohjaajan havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai muilta saatuun palautteeseen, jota voidaan pitää luotettavana (usean henkilön havainto).
2. **Lisäksi** edellytetään, että testaaminen on välttämätöntä, jotta opiskelijan toimintakyky voidaan selvittää, **ja että** opiskelija toimii tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä.
3. Edellä mainittujen seikkojen **lisäksi** edellytetään, että kyseisissä tehtävissä toimiminen huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena vaikuttaa **jollakin seuraavista tavoista**:
 - a) Opiskelijan toiminta huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä. Näin on, jos opiskelija käyttää opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä huolellisuutta vaativia tai väärin käytettyinä vaara-aiheuttavia koneita, laitteita tai työkaluja tai vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta.
 - b) Opiskelija vaarantaa toiminnallaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä vakavasti liikenteen turvallisuutta. Liikenteen turvallisuus voi vaarantua esimerkiksi, jos opiskelija ohjaa opintoihin liittyen ajoneuvoa huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena. Liikenteen turvallisuus kattaa myös ilmailualan ja merenkulkualan turvallisuuden.
 - c) Opiskelija vaarantaa toiminnallaan vakavasti salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojausta tai eheyttä, esimerkiksi henkilö-, potilas- tai pankkitietoja.
 - d) Opiskelija lisää toiminnallaan merkittävästi koulutuksen järjestäjän tai työssäoppimispaikan työnantajan hallussa olevien huumaus- tai lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön tai leviämisen riskiä.

Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen velvoittaminen ja siihen liittyvät käytännöt ja yhteistyö

Kaikkien koulutusalojen tutkinnoissa opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskeva todistus, kun edellä mainitut sitä koskevat edellytykset täyttyvät. Mikäli testaamisedellytykset eivät täyty, opiskelijaa ei voida velvoittaa menemään huumausainetestiin. Testaaminen on kuitenkin mahdollista opiskelijan aidosti vapaaehtoisen suostumuksen perusteella. Mikäli opiskelija kieltäytyy vapaaehtoisesta testauksesta, siitä ei saa tehdä johtopäätöksiä eikä siihen saa liittyä sanktioita.

Käytännössä koulutuksen järjestäjän on hyvä suunnitella yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon kanssa opiskelijalle annettava lomake, jossa häntä veloitetaan menemään

huumausainetestiin. Käyttökelpoinen malli ko. lomakkeesta on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa ja se on myös tämän oppaan liitteessä 3. Lomakkeessa selvitetään muun muassa, mihin perustuu koulutuksen järjestäjän oikeus saada tieto asiasta. Henkilötietojen lisäksi lomakkeessa on otettu huomioon päihtymistilan arvioinnin sanallista kuvausta sekä annettu mahdollisuus kuvata toimintakyvyn heikentymistä ja kertoa työtehtävistä, jolloin huumeidenkäyttöepäily on tullut esille. Lisäksi mainitaan, että opiskelijan tulee esittää testaustilanteessa kuvallinen henkilötodistus.

Koulutuksen järjestäjän on syytä huolehtia, että lain mukaiset opiskelijan testiin lähettämisen perustelut on otettu huomioon (esimerkiksi lomakkeessa rästettävänä vaihtoehtoina tai muuten). Näin varmistetaan, että opiskelijan kohdalla kaikki laissa säädetty, edellä kohdissa 1-3 mainitut edellytykset testiin velvoittamiseksi täyttyvät.

Lomakkeessa mainitaan lisäksi selkeästi, kenelle koulutuksen järjestäjän määräämälle henkilölle opiskelijan tulee huumausainetestiä koskeva todistus näyttää, sekä ajankohta, mihin mennessä tämä on tehtävä ja kerrottava myös, mitä seuraamuksia opiskelijalle voi aiheutua, ellei hän esitä huumausainetestiä koskevaa todistusta määräajassa.

Terveydenhuollon henkilökuntaa tulee informoida, mitä tietoa koulutuksen järjestäjä tarvitsee testattavalle annettavasta huumausainetestiä koskevasta todistuksesta. Testin perusteella laaditussa selvityksessä on oltava maininta, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin niin, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

Koulutuksen järjestäjä määrää huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisvelvollisuudesta myös opintoihin kuuluvan työssäoppimisen aikana. Tästä johtuen nopea tiedonkulku koulutuksen järjestäjän edustajien ja työssäoppimispaikkojen välillä on välttämätöntä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa tutkimuksista ja todistuksesta aiheutuvista kustannuksista. Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa alaikäisen opiskelijan huoltajalle huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta. Tämä kaikki edellyttää kirjallisten toimintaohjeiden olemassaoloa ja niistä tiedottamista niin opiskelijalle, työelämälle kuin alaikäisen opiskelijan huoltajille.

Varsinaisen huumausainetestiä koskevan tutkimuslähetteen antaa lääkäri tai huumausainetestaukseen perehtynyt terveydenhoitaja. Tutkimusläheteeseen tulee kirjata testattavan lääkitys (asetus huumausainetestin tekemisestä 218/2005, 4 §, 1 mom.), eli testissä selvitetään nimenomaan opiskelijan huumausaineiden käyttöä muussa kuin lääkinnällisessä tarkoituksessa. Esimerkki tutkimuspyyntölomakkeesta veren ja virtsan laajaa huumausaine- ja lääkeaineseulontaa varten on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. <http://stm.fi/julkaisu?pubid=10024/125752>

Tutkimuslähetteen antajan on potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaisesti annettava testattavalle selvitys huumausainetestin tarkoituksesta ja sisällöstä. Huumausainetestin tulee potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaisesti perustua testattavan jokaiseen testikertaan antamaan suostumukseen. Lisäksi tutkimuslähetteen antajan on annettava testattavalle tieto mahdollisuudesta riitauttaa varmistettu positiivinen testituloksella huumausainetestin tekemisestä annetun asetuksen 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Testattava voi sen mukaan testituloksen oikeellisuuteen liittyvästä

syystä riitauttaa varmistetun positiivisen testituloksen ja vaatia B-näytteen analysointia 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolloin hän on saanut tiedon varmistetusta positiivisesta testituloksesta. Riitauttaminen on tehtävä siihen terveydenhuollon toimintayksikköön, josta huumausainetestiä koskeva tutkimuslähete on annettu.

Huumausainetestin tekee tehtävään koulutettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Positiivinen tulos on varmistettava laatuvalvotussa laboratoriossa. Tarkat säädökset laboratorion laatuvaatimuksista, A- ja B-näytteiden otosta, niiden käsittelystä ja analysoinnista sekä testitulosten ilmoittamisesta on esitetty valtioneuvoston asetuksessa huumausainetestin tekemisestä (218/2005).

Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittäminen koulutuksen järjestäjälle

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan menemään viipymättä huumausainetestaukseen, jos edellytykset huumausainetestiä koskevan tuloksen esittämiseen toteutuvat opiskelijan kohdalla. Tämä on tärkeää testitulosten luotettavuuden kannalta. Testattavan huumausaineriippuvuutta tai käyttöä arvioidaan parhaiten virtsanäytteestä tai verinäytteestä (tai tarvittaessa molemmista).

Opiskelijan tulee esittää huumausainetestiä koskeva todistus koulutuksen järjestäjän määräämässä *kohtuullisessa* ajassa. Huumausainetestiä koskeva todistus esitetään koulutuksen järjestäjän nimeämälle ammattihenkilölle. Huumausainetestiä koskevaan todistukseen sisältyy selvitys siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Todistus annetaan testatulle.

Päätöksenteko huumausainetestiä koskevan todistuksen perusteella

Mikäli opiskelija esittää positiivisen huumausainetestin perusteella laaditun selvityksen koulutuksen järjestäjälle, on koulutuksen järjestäjän toimittava kirjallisten toimintaohjeidensa mukaisesti yhteistyössä opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa ja ohjata opiskelija ensisijaisesti hoitoon.

Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen tai huumausainetestiä koskeva positiivinen testitulos voi johtaa kurinpitotoimiin, kuten kirjalliseen varoitukseen ja toistuessaan määräaikaiseen oppilaitoksesta erottamiseen (ks. luku B 6).

Huumausainetestituloksen esittämisestä kieltäytyminen ei ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan johda opiskelusta pidättämiseen. Kuitenkin jos on perusteltua aiheutta epäillä, että jotain SORA-tutkintoa opiskelevalla opiskelijalla on 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este (vakava päihdeongelma), koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi. Kieltäytyminen terveydentilan tai toimintakyvyn tarkastuksesta ja tutkimuksista (ks. 32 a §:n 1 mom.) voi tällöin johtaa opiskelusta pidättämiseen. SORA-tutkinnoissa huumausaineiden käyttöä ja päihderiippuvuutta voidaan pitää työssäoppimisen ja käytännön tehtävien yhteydessä myös opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn vaikuttavana asiana (AKL 630/1998, 32 § 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9). SORA-tutkinnoissa päihderiippuvuus voi johtaa kurinpitotoimien ohella myös opiskeluoikeuden peruuttamiseen, kun opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia.

Huumausaineiden käyttöä koskevia testaustietoja ja niistä annettuja lausuntoja tulee käsitellä luottamuksellisesti ja ne pitää hävittää koulutuksen järjestäjän arkistoista huolellisesti heti, kun se on asian käsittelyn kannalta mahdollista (ks. luku B 7).

Kuva 3. Huumausainetestauksen prosessikaavio mukaellen. (Lähde: SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2.)

Huumausainetestaus

- Huumausainetestaukseen liittyvät säännökset koskevat kaikkien koulutusalojen tutkintoja.
- Koulutuksen järjestäjän tiedotusvelvollisuus
 - Koulutuksen järjestäjä tiedottaa jo opiskelijaksi hakijalle ja erityisesti opintojen alkaessa opiskeluun liittyvistä tilanteista, joissa opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskeva todistus, jos edellytykset testaamiselle ja todistuksen esittämiselle täyttyvät.
 - Koulutuksen järjestäjä tiedottaa, kenen nimeämänsä henkilön tehtäviin kuuluu pyytää huumausainetestiä koskeva todistus sekä miten, kenelle ja milloin huumausainetestiä koskeva todistus esitetään ja miten tiedot dokumentoidaan.
- Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen velvoittamisen edellytykset
 1. Koulutuksen järjestäjällä *on velvollisuus laatia* yhteistyössä opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa *päihde-ohjelmaan selkeät kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteiden käytön ehkäisemisestä ja päihdeongelmiin puuttumisesta.*
 2. Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen,
 1. jos on **perusteltua aihetta epäillä** opiskelijan huumausaineiden vaikutuksen alaisena olemista opintoihin kuuluvissa *käytännön työtehtävissä tai työssäoppimisessa tai että* opiskelijalla on huumeriippuvuus.
 2. **Lisäksi** edellytetään, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi **ja että** opiskelija toimii erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagoitakykyä vaativissa tehtävissä.
 3. **Lisäksi** edellytetään, että opiskelijan toiminta kyseisissä tehtävissä huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena johtaa **johonkin seuraavista tilanteista:**
 - a) vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä ja terveyttä
 - b) vaarantaa vakavasti liikenteen turvallisuutta
 - c) vaarantaa vakavasti salassapitosäännöksiin suojattuja tietoja
 - d) lisää merkittävästi huumaavien aineiden laitonta kauppaa ja leviämistä.
- Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen velvoittaminen ja siihen liittyvät käytännöt ja yhteistyö
 - Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan menemään huumausainetestiin, mikäli edellytykset siihen täyttyvät. Testausedellytysten täyttyminen on syytä näkyä lomakkeessa, jolla opiskelija velvoitetaan menemään testiin.
 - Opiskelijalla tulee olla kuvallinen henkilöllisyystodistus.
 - Huumausainetestiä koskevan varsinaisen tutkimuslähetteen antaa lääkäri tai huumausainetestaukseen perehtynyt terveydenhoitaja.
 - Tutkimusläheteeseen kirjataan testattavan opiskelijan lääkitys. Tutkimuslähetteen antajan on annettava testattavalle selvitys huumausainetestin tarkoituksesta ja sisällöstä. Lisäksi tutkimuslähetteen antajan on annettava testattavalle tieto mahdollisuudesta riitauttaa varmistettu positiivinen testituloks.
 - Huumausainetestin tekee terveydenhuollon ammattihenkilö laatuvalvotussa laboratoriossa.
 - Koulutuksen järjestäjä määrää huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta myös opintoihin kuuluvan työssäoppimisen aikana.
 - Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa alaikäisen opiskelijan huoltajalle huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta.
 - Koulutuksen järjestäjä vastaa huumausainetestiä koskevista tutkimuksista ja todistuksesta aiheutuvista kustannuksista.

- Huuhausainetestiä koskevan todistuksen esittäminen ja päätöksenteko todistuksen mukaan
 - Koulutuksen järjestäjä määrää toimintaohjeissaan miten, kenelle ja milloin huuhausainetestiä koskeva todistus esitetään ja miten tiedot dokumentoidaan.
 - Huuhausainetestiä koskeva todistus tulee esittää koulutuksen järjestäjän määrittelemässä *kohtuullisessa ajassa*.
 - Testin luotettavuuden kannalta on tärkeää, että opiskelija menee testaukseen viivyttämättä.
 - Huuhausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen tai huuhausainetestin positiivisen testaustuloksen perusteella annettu lausunto voi johtaa kurinpitotoimiin, kuten kirjalliseen varoitukseen ja toistuuksaan opiskelijan määräaikaiseen oppilaitoksesta erottamiseen.
 - Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhuolto tekevät yhteistyötä opiskelijan hoitoon ohjauksessa, mikäli opiskelijan esittämä todistus huuhausainetestauksesta antaa siihen aihetta.
 - Huuhausainetestauksesta kieltäytyminen ei johda opiskeluoikeuden pidättämiseen. Kuitenkin **SORA-tutkinnoissa**, mikäli koulutuksen järjestäjä perustellun epäilyn vuoksi määrää opiskelijan menemään terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiin tarkastuksiin (jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi), voi terveydentilaa koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen johtaa opiskelijan opiskelusta pidättämiseen. Edellä mainituissa tilanteissa huuhausaineiden käyttöä tai päihderiippuvuutta voidaan pitää työssäoppimisen ja käytännön tehtävien yhteydessä opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvänä asiana. Tällöin opiskelusta pidättäminen voidaan nähdä turvaamistoimenpiteenä.

B.5.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Opiskelijaa epäillään perustellusti huumeiden käytöstä. Mitkä ovat käytännön mahdollisuudet tarkistaa opiskelijan huuhausaineiden käyttö, ellei opiskelija toimi opiskeluun liittyvissä käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huuhausainetestitestiä koskevan todistuksen vain, mikäli on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huuhausaineiden vaikutuksen alaisena tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista ja testaamista koskevat lain mukaiset muut edellytykset täyttyvät (630/1998, 34 a §). Laissa säädetyt huuhausainetestauksen edellytykset eivät aina täyty teoreettisen luokkaopetuksen tilanteissa, joten opiskelijaa ei voida velvoittaa huuhausainetestiin ennen opiskeluun liittyvien käytännön tehtävien tai työssäoppimisjakson aloittamista. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla opiskeluhuollon kanssa yhdessä laadittu päihdeohjelma ja kirjalliset toimintaohjeet ennaltaehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdeongelmiin puuttumisesta, joiden mukaan tässä tilanteessa toimitaan. Järjestysäännöt ja kurinpitoa koskevat säädökset antavat koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuksia myös muihin toimenpiteisiin, esimerkiksi kirjalliseen varoitukseen.

Jos kuitenkin on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on riippuvuus huumeista ja opiskelija häiritsee opetusta tai käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, opiskelijan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä kurinpitosäännösten nojalla. Mikäli kyseessä on jokin SORA-tutkinto, ja on syntynyt perusteltu aihe epäillä, että opiskelijalla on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este (vakava päihderiippuvuus), opiskelija voidaan määrätä terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin

tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi. Jos opiskelija kieltäytyy tarkastuksista ja tutkimuksista, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.

Kysymys: Mikä on vastaus silloin, kun edellä mainitussa tilanteessa opiskelija on joko menossa työssäoppimaan tai jo toimii työssäoppijana?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjällä tulee olla perusteltu aihe epäilylle, että opiskelija toimii huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa tai että hän on riippuvainen huumeista, ennen kuin se voi velvoittaa opiskelijan menemään huume testiin. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä tai että opiskelija huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena vaarantaa vakavasti liikenteen turvallisuutta tai salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai lisää koulutuksen järjestäjän tai työssäoppimispaikan työnantajan hallussa olevien huumausaineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä. Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelija esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen edellä mainittujen ehtojen täytyessä. Koulutuksen järjestäjä vastaa huumausainetestistä aiheutuvista kustannuksista.

SORA-tutkintojen yhteydessä huumausaineiden käyttöä voidaan tarkastella käytännön tehtävien ja työssäoppimisen yhteydessä myös opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvänä asiana. Tällöin opiskelijan huumausaineiden käyttö muuhun kuin lääkinälliseen tarkoitukseen niin, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt, voi olla opiskeluolkeuden peruuttamisen syy, jos huumausaineiden käyttö vaarantaa asiakkaan, potilaan tai liikenteen turvallisuuden eikä estettä voida kohtuullisin toimin poistaa. (AKL 630/1998, 32 § 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 9).

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on edellä mainittu terveyteen ja toimintakykyyn liittyvä este, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin (AKL 630/1998, 32 a § 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 10). Koulutuksen järjestäjällä tulee olla myös kirjalliset toimintaohjeet siitä, miten opiskelijoiden päihteiden käyttöä voidaan ehkäistä ja päihdeongelmiin puuttua.

Kysymys: Saako terveydenhoitaja kutsua opiskelijat ammatillisessa koulutuksessa (autonkuljettaja) huumausainetestiin?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestausta koskevan todistuksen vain silloin, kun yksilön edellytykset testaamiselle täyttyvät lain (630/1998, 34 a §) mukaisesti. Koko opiskelijaryhmää ei voida velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskevia todistuksia niin sanottuna yleisenä toimenpiteenä. Kyseessä on aina henkilöön liittyvä asia.

Kysymys: *Jos huumausainetestiä koskevan todistuksen mukaan opiskelija on käyttänyt huumeita, voiko hän edelleen jatkaa opiskelua autonkuljettajaksi vai ohjataanko opiskelija opiskelemaan toista ammattialaa?*

Vastaus: Ennen kuin opiskelija on voitu velvoittaa menemään huumausainetestaukseen, on testausta koskevien edellytysten täytynyt toteutua. Jos opiskelija on huumausainetestiä koskevan todistuksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt, koulutuksen järjestäjän on syytä ohjata opiskelija ensisijaisesti opiskeluhuollon kautta hoitoon.

Koulutuksen järjestäjä voi logistiikan perustutkinnossa (SORA-tutkinto) määrätä opiskelijan opiskeluoikeuden arviointia varten menemään laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi (630/1998, 32 a §). Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada lääkäriltä kirjallinen lausunto, josta ilmenee opiskelijalle tehtyjen tutkimusten tai selvitysten perusteella laadittu arvio opiskelijan toimintakyvystä opiskelun edellyttämien terveydentilavaatimusten (liite 1 a) vuoksi. Lausunnon perusteella koulutuksen järjestäjä arvioi, onko opiskelijalla edellytyksiä jatkaa opintojaan logistiikan perustutkinnossa. Liikenteen turvallisuuden vaarantuminen voi olla perusteena opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Se, pystyykö opiskelija jatkamaan opiskelua autonkuljettajaksi, on aina yksilöllinen koulutuksen järjestäjän harkintaan ja laillistettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden lausuntoihin perustuva päätös. Mikäli opiskelija kieltäytyy menemästä terveydentilan ja toimintakyvyn selvityksiin, voi koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin pidättää opiskelijan opiskeluoikeuden, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja selvityksiin.

Asiaan voi vaikuttaa myös tekniikan ja liikenteen alan lainsäädäntö. Esimerkki ajokorttilaki (386/2011) ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus ajoterveydestä (1181/2011) määrittävät ajokortin saamisen ehtoja, jotka puolestaan voivat olla tutkinnon suorittamisen perustana. Mikäli opiskelija menettää ajo-oikeutensa, hänen muilla oikeuksillaan (esim. lupa kuljettaa vaarallisia aineita) ei ole silloin merkitystä, vaan opiskelijan on mahdotonta osallistua käytännön opintoihin ja työssäoppimiseen.

Ennen opiskeluoikeuden peruuttamiseen ryhtymistä tulee koulutuksen järjestäjän huolehtia opinto-ohjauksesta ja järjestää opiskelijalle mahdollisuus siirtyä koulutuksen järjestäjän tarjoamaan muuhun tutkintoon johtavaan koulutukseen. Mikäli opiskelija suostuu siirtymään hänelle soveltuvaan muuhun perustutkintoon, tulee siirrosta tehdä opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava hallintopäätös. Tällöin opiskeluoikeuden peruuttamiseen ei ryhdytä. Mikäli opiskelija ei suostu siirtoon eikä opiskelijalla ole edellytyksiä jatkaa logistiikan perustutkinnossa, koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin päättää opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Monijäseninen toimielin voi palauttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, kun opiskelija pystyy esittämään lääkärin todistuksen terveydellisten opiskeluesteidensä poistumisesta.

Opiskelijalle voidaan antaa kurinpidollisena rangaistuksena kirjallinen varoitus, mikäli opiskelija on (630/1998, 34 a §) käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Teon jatkuessa tai teon ollessa vakava opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määräjäksi. Ennen näitä kurinpitotoimia opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi.

Kysymys: Opiskeluterveydenhuollossa on tieto opiskelijan huumeiden käytöstä, ja opiskelija on kuljetusalalla. Opiskelija kieltää tiedon luovuttamisen oppilaitoksen käyttöön? Miten toimitaan?

Vastaus: Kysymyksessä on todennäköisesti SORA-tutkintoihin kuuluva tutkinto ja siten erityisesti liikenteen turvallisuuteen liittyvä asia. Asian käsittelyssä on kuitenkin syytä ottaa huomioon, onko kyseessä tieto vanhasta huumeiden käytöstä vai ajankohtaisesta asiasta, joka voisi merkittävästi vaarantaa esimerkiksi liikenteen turvallisuutta opiskelijan työssäoppimisen tai opintoihin kuuluvien käytännön tehtävien aikana. Mikäli tieto on vanha, sen antamiseen koulutuksen järjestäjälle ei ole perusteita. Mikäli opiskelija kieltää ajankohtaisen huumeiden käyttötiedon antamisen, opiskeluterveydenhuollossa on syytä keskustella opiskelijan kanssa liikenteen turvallisuusvaatimuksista ja vastuullisesta toiminnasta kuljetusalalla ja saada opiskelija itse tekemään järkevä ratkaisu opiskeluunsa liittyvistä vaihtoehdoista ennen kuin jotain vakavaa sattuu.

Asia on syytä ottaa huomioon koulutuksen järjestäjän päätöksenteossa, mikäli asia akuutista opiskelijan huumeiden käytöstä tulee tiedoksi koulutuksen järjestäjälle. Tässä tapauksessa tiedon haltijalla (opiskeluterveydenhuollon asiantuntijalla) on oikeus antaa salassapitosäännösten estämättä opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja esimerkiksi oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle, jotta opiskelun turvallisuus voidaan varmistaa (AKL 630/1998, 43§; AAL 631/1998; 16 §, kohta 5). Edellä mainituissa säännöksissä kuvattuun toimintaan sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jonka 29 §:n ensimmäisessä kohdassa todetaan, että viranomaisen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen säädetty.

SORA-tutkinnossa huumausaineiden käyttöä tai päihderiippuvuutta koskevia tietoja voidaan pitää myös terveydentilaa ja toimintakykyä koskevana tietona. Mikäli perusteltua aihetta epäilyyn on, koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan menemään tarvittaaviin lääkärin suorittamiin tutkimuksiin, joiden perusteella voidaan arvioida opiskelijan toimintakykyä työssäoppimisessa. Mikäli opiskelija kieltäytyy menemästä terveydentilan tutkimuksiin, opiskeluoikeus voidaan pidättää siihen asti, kunnes hän suostuu toimittamaan koulutuksen järjestäjälle nähtäväksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön tekemät terveydentilan ja toimintakyvyn selvitysten tulokset.

Opiskelijan tilanteen ratkaisemisessa tulee ottaa huomioon myös päihteiden käyttöä ehkäisevät toimenpiteet ja hoitoon ohjaus. Tilanteen niin vaatiessa ja opiskelijan suostuessa ohjaus johonkin toiseen tutkintoon ja viimesijaisesti opiskeluoikeuden peruuttaminen kuljetusalan tutkinnossa voivat olla vaihtoehtoja. Opiskelijalle voidaan antaa kurinpidollisina toimenpiteenä kirjallinen varoitus. Teon tai laiminlyönnin vakavuus tai jatkuvuus jo saadusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta voi johtaa opiskelijan määräaikaiseen erottamiseen oppilaitoksesta (enintään 1 vuosi).

Kysymys: Miten työpaikkaohjaaja toimii, kun hän epäilee opiskelijan olevan työssäoppimisen aikana huumausaineiden vaikutuksen alaisena?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä on syytä olla kirjalliset toimintaohjeet tällaisten tilanteiden varalle. On tärkeätä, että koulutuksen järjestäjä on tiedottanut työpaikkaohjaajien koulutuksessa SORA-säädöksistä ja määräyksistä ja miten esimerkiksi

huumausaineiden käyttöepäilyn yhteydessä tulee toimia. Käytännössä perusteltu aihe epäillä huumausaineiden vaikutuksen alaisena toimimista työssäoppimisessa tai sitä, että opiskelija on riippuvainen huumeista, syntyy usean henkilön samansuuntaisten havaintojen perusteella. Työpaikkaohjaaja ottaa yhteyttä opettajaan tai kouluttajaan, joka vastaa kyseisen opiskelijan työssäoppimisesta. Tämän jälkeen tarkastellaan yhdessä, täyttyvätkö opiskelijan toiminnassa kaikki huumausainetestausta koskevan todistuksen esittämiseen velvoittavat edellytykset, sillä ilman niiden toteutumista koulutuksen järjestäjä ei voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestiä koskevaa todistusta.

Kysymys: Mikä on lain mainitsema kohtuullinen aika, jonka kuluessa huumausainetestiä koskeva todistus on esitettävä?

Vastaus: Tähän ei ole yksityiskohtaista suositusta, mutta koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan osallistumaan huumausainetestaukseen viipymättä, kun edellytykset huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä ovat olemassa. Testin luotettavuuden kannalta välitön testiin meneminen on olennaista. Kohtuullista aikaa määriteltäessä on syytä ottaa huomioon opiskelijan mahdollisuus saada tarvittavat terveydenhuollon palvelut, välimatkat ja kulkeminen. Myös saattajaa saatetaan joskus tarvita.

Kysymys: Mitä tarkoittaa käytännössä vakavasti vaarantaminen?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä joutuu arvioimaan kunkin tilanteen turvallisuusriskit ja todennäköisyydet tapauskohtaisesti. Tilanteessa, jossa on kyseessä vakavasti vaarantaminen, turvallisuuden vaarantumisuhka voi olla suuri. Vakavasti vaarantaminen voi olla myös rikosasia, jolloin koulutuksen järjestäjä kutsuu paikalle poliisin.

Kysymys: Miten SORA-säädöksissä subtaudutaan alkoholin käytön testaamiseen?

Vastaus: Huumausainetestauksesta annetut säännökset (AKL 630/1998, 34 a §) eivät anna koulutuksen järjestäjälle mahdollisuutta velvoittaa opiskelijaa menemään puhalluskokeella tai verikokeella tehtävään alkoholin testaukseen. Alkoholin vaikutuksen alaisena esiintyminen teoreettisissa opinnoissa tai työssäoppimisessa voi johtaa päihdeohjelman ja opiskeluhuollon mukaisiin toimenpiteisiin ja tarvittaessa myös kurinpidollisiin toimenpiteisiin, koska päihtyneenä esiintyminen on vastoin koulutuksen järjestäjän järjestyssääntöjä.

B.6 Turvallinen opiskeluympäristö ja kurinpito

”Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä.” (AKL 630/1998, 28 §, muutettu 1269/2013 ja AAL 631/1998, 11 §:n viittaussäännös kohta 5, muutettu 1270/2013)

Opiskeluympäristön turvaamisessa on lisäksi syytä ottaa huomioon ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 d §:n säännökset rehtorin ja opettajan oikeudesta ottaa haltuunsa opiskelijalta 28 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine, 35 e §:n säännökset opettajan ja rehtorin oikeudesta tarkastaa opiskelijan mukana olevat tavarat, 35 f §:n säännökset haltuun ottamisen ja tarkastamisen yleisistä periaatteista ja 35 g §:n säännökset haltuun otettujen esineiden ja aineiden luovuttamisesta ja hävittämisestä.

”Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän:

- 1) häiritsee opetusta;
- 2) käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti;
- 3) menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo oppilaitoksen järjestystä;
- 4) kieltäytyy 34 a §:ssä tarkoitetun huumausainetestin koskevan todistuksen esittämisestä; taikka
- 5) on 34 a §:ssä tarkoitetun selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.” (AKL 630/1998, 35 §, 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa 1 momentissa tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, hänet voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi sekä erottaa asuntolasta määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi.” (AKL 630/1998, 35 §, 2 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta.” (AKL 630/1998, 35 §, 3 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.” (AKL 630/1998, 35 §, 4 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Jos opiskelija kieltäytyy 32 a §:n 1 momentissa tarkoitetuista terveydentilan toteutukseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Jos opiskelija kieltäytyy 32 a §:n 4 momentissa tarkoitettusta rikosrekisteriotteen nähtäväksi antamisesta, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu toimittamaan rikosrekisteriotteen nähtäväksi.” (AKL 630/1998, 35 §, 5 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 15)

”Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta, opiskelijan asuntolasta erottamista ja kirjallisen varoituksen antamista opiskelijalle on kurinpitorangaistukseen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöitävä, hankittava tarpeellinen selvitys sekä varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös opiskelijan huoltajaa. Muista 35 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä on ilmoitettava opiskelijan huoltajalle.” (AKL 630/1998, 35 a §, 3 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

”Kurinpitorangaistuksista, opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja opiskelusta pidättämisestä tulee antaa kirjallinen päätös ja 35 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettut toimenpiteet tulee kirjata.” (AKL 630/1998, 35a §, 4. mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

”Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta sekä opiskelusta pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin...(jatkuu toimielimen kuvauksella).” (AKL 630/1998, 35 a §, 1 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

”Samalla kun opiskeluoikeuden peruuttamisesta, määräaikaisesta erottamisesta, asuntolasta erottamisesta tai opiskelusta pidättämisestä päätetään, on päätettävä päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta.” (AKL 630/1998, 35a §, 5 mom.; AAL 631/1998, 11 §, kohta 16)

B.6.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämän varmistamiseksi koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Lisäksi edellä mainittujen sääntöjen ja määräysten yhteydessä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n 2 momentissa tarkoitetuista esineistä tai aineista sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. (AKL 630/1998, 28 § ja AAL 631/1998, 11 § kohta 5).

Opetushallitus on antanut määräyksen koulutuksen järjestäjille suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista (Määräys 92/011/2014). Kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista annettavan suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon seuraavaa:

- Suunnitelman tavoitteena on turvata oppilaitoksen työrauha, sisäinen järjestys, opiskelun esteetön sujuminen sekä oppilaitosyhteisön turvallisuus ja viihtyisyys.
- Suunnitelman tavoitteena on varmistaa koulutuksen järjestäjän toimintaperiaatteiden yhdenmukaisuus ja oikeudenmukaisuus kurinpitokeinojen käyttämisessä sekä sitouttaa eri osapuolet sovittuihin toimintatapoihin.
- Kurinpitokeinoja käytettäessä on noudatettava hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä.
- Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää puolestaan, ettei kurinpitokeinoja saa käyttää, esimerkiksi kostamiseksi tai loukkaamistarkoituksessa.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja menettelytavoista yhteistyössä opiskelijoiden, opettajien, muun henkilökunnan, huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla henkilökuntaa ja opiskelijakuntaa ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa
- menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
- henkilökunnan perehdyttäminen ja osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille
- menettelytavat suunnitelman seuraamista sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Poistumismääräys opetustiloista – ei hallintopäätös

Jos opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti tai vaarantaa toisen henkeä tai terveyttä, hänet voidaan *määrätä poistumaan kyseisen päivän jäljellä olevien oppituntiansa ajaksi* luokkahuoneesta, muusta opetustilasta tai oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta. Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä *enintään kolmen työpäivän ajaksi*, jos on vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii tai opetus tai siihen liittyvä toiminta kohtuuttomasti vaikeutuu (630/1998, 35 §) opiskelijan väkivaltaisen, uhkaavan tai häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Poistumismääräyksen opetustiloista voi antaa rehtori, opettaja ja harjoittelupaikan ohjaaja yhdessä tai erikseen. Myös osallistuminen työssäoppimiseen voidaan evätä edellä mainituista syistä. Silloin päätöksen tekevät työpaikkaohjaaja ja työssäoppimista ohjaava opettaja yhdessä. Edellä mainitut toimenpiteet eivät ole

hallintopäätöksiä, mutta toimenpiteet tulee kirjata, jotta ne voidaan jälkikäteen todentaa (taulukko 3). Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa opiskelijan huoltajalle kurinpitorangeistuksesta.

Opettajalla ja rehtorilla on oikeus *poistaa opetustilasta* häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava *opiskelija, ellei tämä noudata edellä kuvattua poistumismääräystä* (AKL 630/1998, 35 b §). SORA-säädösten myötä opetustilasta poistamisoikeus koskee myös ammatillista aikuiskoulutusta (AAL631/1998, 11 §, kohta 17). Opettaja ja rehtori voivat toimia näin myös, jos opiskelija on saanut tiedon opetuksen epäämisestä kolmeksi työpäiväksi, mutta opiskelija on edelleen oppilaitoksen alueella. Jos opiskelija yrittää vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää opiskelijan poistamiseksi sellaisia voimakeinoja, jotka ovat puolustettavia, kun otetaan opiskelijan ikä, tilanteen vakavuus ja vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarvio huomioon. Jos opettaja tai rehtori (tai molemmat yhdessä) joutuvat turvautumaan voimakeinojen käyttöön, heidän tulee antaa tilanteesta kirjallinen selvitys koulutuksen järjestäjälle. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Jos opiskelija on vaarallinen itselleen tai muille, koulutuksen järjestäjän on syytä kutsua poliisi.

Hallintopäätöksinä annettavat kurinpitotoimet

Kirjallinen varoitus voidaan antaa opiskelijalle, joka häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo järjestystä, kieltäytyy huumausainetestistä koskevan todistuksen esittämisestä tai on selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti on yksilöitävä ja opiskelijalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori (630/1998, 35 a § 1 momentti). Vaasan hovi-oikeuden syyskuussa 2014 antaman päätöksen mukaan ammatillisesta (perus-)koulutuksesta annetussa laissa ei ole säädetty mahdollisuudesta delegoida rehtorin päätösvaltaa tältä osin muille viranhaltijoille. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa opiskelijan huoltajalle kurinpitorangeistuksesta.

Oppilaitoksesta erottaminen määräajaksi on mahdollista, jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa kirjallisen varoituksen perusteena ollutta epäasiallista käytöstä. Enimmäisaika oppilaitoksesta erottamiselle on yksi vuosi. On huomattava, ettei pysyvä oppilaitoksesta erottaminen kurinpidollisena toimenpiteenä ole ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan mahdollista. Ennen määräaikaista oppilaitoksesta erottamista kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöidään ja opiskelijalle järjestetään tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen oppilaitoksesta erottamista on kuultava alaikäisen huoltajaa. Opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta päättää monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen valitusosoituksineen (taulukko 3).

Asuntolasta erottaminen määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi (joka voi olla pitempi aika kuin vuosi). Ennen määräaikaista erottamista kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöidään ja opiskelijalle järjestetään tilaisuus tulla kuulluksi. Ennen asuntolasta erottamista on kuultava alaikäisen huoltajaa. Opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta päättää monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen valitusosoituksineen (taulukko 3).

Opiskeluvoikeuden pidättäminen on luonteeltaan turvaamistoimenpide, ei kurinpitotoimenpide

Jos opiskelija kieltäytyy terveydentilan toteamiseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista tai rikosrekisteriotteen toimittamisesta tilanteissa, joissa opinnot edellyttävät olennaisesti alaikäisen parissa työskentelyä, opiskeluvoikeus voidaan pidättää siihen asti, kunnes opiskelija suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittaa pyydetyn rikosrekisteriotteen. Päätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen valitusosoituksineen (taulukko 3). Poistumismääräys ja opetuksesta epääminen ovat kirjattavia toimenpiteitä. Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa opiskelijan huoltajalle kurinpitotoimenpiteistä.

Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Ammatillisen koulutuksen lainsäädännöstä on kurinpitosäädöksistä poistettu opiskelusta pidättämisen mahdollisuus rikostutinnan ajaksi. Jos opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä (AKL 630/1998, 35 c §; AAL 631/1998, 11 §, kohta 18). Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitotoimenpiteitä. Opiskelijan saa kuitenkin erottaa määräajaksi oppilaitoksesta tai erottaa määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi opiskelija-asuntolasta, jos se on perusteltua opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella.

Taulukko 3. Yhteenveto kurinpitotoimien soveltamisesta.

KURINPITO					
Hallintopäätökset			Ei hallintopäätös		
Kurinpitotoimi	Kirjallinen varoitus	Määrällinen erottaminen oppilaitoksesta tai asuntolasta	Opiskeluoikeuden pidentäminen	Poistumismääräys opetustiloista	Opetuksesta epäminen enintään kolmeksi työpäiväksi
Milloin?	<ul style="list-style-type: none"> opiskelija häiritsee opetusta opiskelija käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti opiskelija menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo oppilaitoksen järjestystä opiskelija kieltäytyy huumausainetestä koskevan todistuksen esittämisestä opiskelija on selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muuhin kuin lääkinällisiin tarkoituksiin 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelijan teko tai laiminlyönti on vakava opiskelija jatkoo kirjallisen varoituksen perusteena ollutta epäasiallista käyttäytymistä 	<ul style="list-style-type: none"> siihen asti, kunnes opiskelija suostuu opiskeluoikeuden peruuttamisprosessiin liittyviin terveydentilan toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin (vain SORA-tutkinnoissa) siihen asti, kunnes opiskelija suostuu toimittamaan rikosrekisteriöhteen nähtäväksi tilanteissa, joissa opinnot edellyttävät olennaisesti alaikäisen parissa työskenteilyä (vain tietyissä SORA-tutkinnoissa) 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelija häiritsee opetusta opiskelija käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti opiskelija vaarantaa toisen henkeä tai terveyttä 	<ul style="list-style-type: none"> jos on vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii opiskelijan uhkaavan ja väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasta opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi
Kuka päättää?	rehtori	monijäseninen toimielin	monijäseninen toimielin	<ul style="list-style-type: none"> toimivalta rehtorilla, opettajalla tai harjoittelupäivän ohjaajalla yhdessä tai erikseen 	<ul style="list-style-type: none"> koulutuksen järjestäjä määrittelee (pääosvaltaa ei määritetä laissa)

Kuuleminen	<ul style="list-style-type: none"> teko tai laiminlyönti on yksilöitävä ja hankittava tarpeellinen selvitys ennen kirjallisen varoituksen antamista on varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi 	<ul style="list-style-type: none"> teko tai laiminlyönti on yksilöitävä ja hankittava tarpeellinen selvitys on varattava opiskelijalle tilaisuus tulla kuulluksi on kuultava alaikäisen opiskelijan huoltajaa 	<ul style="list-style-type: none"> varattava opiskelijalle mahdollisuus lausua mielipiteensä tutkimuksiin tai rikosteksterioitteen esittämiseen velvoittavasta oppilaitoksen määräyksestä ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajalle 	<ul style="list-style-type: none"> ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajalle
Ilmoitus huoltajalle	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Kirjallinen päätös	kyllä	kyllä	kyllä	<ul style="list-style-type: none"> ei ole hallintopäätös, vaan toimenpiteet tulee kirjata, jotta ne voidaan jälkikäteen todentaa.
Muuta	<ul style="list-style-type: none"> perusteltu päätös tiedoksi opiskelijalle valitusosoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> määräaikainen erottaminen oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi määräaikainen erottaminen asuntolasta enintään opintojen loppuajaksi (voi olla enemmän kuin vuosi) perusteltu päätös tiedoksi opiskelijalle valitusosoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> opiskelusta ei voida pidättää rikostutkimman ajaksi perusteltu päätös tiedoksi opiskelijalle valitusosoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> opettajalla tai rehtorilla on oikeus poistaa häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava opiskelija opetusfilasta tai opilaitoksen alueelta, ellei hän noudata opiskelun epäämistä kolmeksi työpäiväksi jos opettaja tai rehtori joutuu turvautumaan voimakeinoihin, niistä on tehtävä kirjallinen selvitys koulutuksen järjestäjälle

Valituksen tekeminen kurinpitoon liittyvistä hallintopäätöksistä

Kirjallisen varoituksen antamisesta, määräaikaisesta erottamisesta ja opiskeluoikeuden pidättämisestä sekä asuntolasta erottamisesta on tehtävä perusteltu hallintopäätös, joka annetaan opiskelijalle tiedoksi valitusosoituksineen. Samalla tulee päättää päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta. Tällöin päätös voidaan laittaa käytäntöön valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus kiellä päätöksen täytäntöön panoa lainvoimaa vailla olevana. Tiedot ovat julkisia, ellei niihin sisälly muista syistä salassa pidettäviä tietoja esimerkiksi terveydentilasta. Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa kirjallista varoitusta, määräaikaista erottamista, asuntolasta erottamista tai opiskelusta pidättämistä, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista hallinto-oikeudelle.

Koulutuksen järjestäjän on syytä ottaa huomioon ja tiedottaa myös opiskelijoille, että koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätöksistä on valitusoikeus opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaan vain opiskeluoikeuden peruuttamisen ja palauttamisen osalta. Asia on merkityksellinen erityisesti siksi, että 14 päivän muutoksenhaku-aika kuluu nopeasti umpeen, jos opiskelija osoittaa valituksensa väärälle valitusviranomaiselle.

Kurinpitotoimet

- Ei hallintopäätöstä
 - Jos opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti tai vaarantaa toisen henkeä tai terveyttä, hänet voidaan *määrätä poistumaan kyseisen päivän jäljellä olevien oppituntiansa ajaksi*.
 - Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan *evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi*, jos on vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii tai opetus tai siihen liittyvä toiminta kohtuuttomasti vaikeutuu (630/1998, 35 §) opiskelijan väkivaltaisen, uhkaavan tai häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.
 - Ellei opiskelija noudata edellä mainittuja päätöksiä, opettajalla ja rehtorilla on oikeus *poistaa opiskelija opetustilasta, oppilaitoksen tilaisuudesta ja oppilaitoksen alueelta*. Jos opiskelija tässä tilanteessa tekee vastarintaa, opettaja ja rehtori voivat käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta eivät voimankäyttövälineitä. Voimakeinoin turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta koulutuksen järjestäjälle.
- Hallintopäätökset
 - **Kirjallinen varoitus** (rehtori antaa); opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo järjestystä, kieltäytyy huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä tai on selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.
 - **Oppilaitoksesta erottaminen määräajaksi** (enintään vuodeksi); opiskelijan teko tai laiminlyönti on vakava tai opiskelija jatkaa kirjallisen varoituksen perusteena ollutta epäasiallista käytöstä (monijäseninen toimielin päättää).
 - **Asuntolasta erottaminen määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi** (monijäseninen toimielin päättää).
 - **Opiskeluoikeuden pidättäminen**; koskee vain SORA-tutkintoja. Opiskelija kieltäytyy terveydentilan toteamiseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista tai rikosrekisteriotteen toimittamisesta silloin, kun opinnot edellyttävät olennaisesti alaikäisen parissa työskentelyä. Monijäseninen toimielin pidättää opiskelijan opiskeluoikeuden siihen asti, kunnes opiskelija suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittaa pyydetyn rikosrekisteriotteen.

- Kuuleminen
 - Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta tai kirjallisen varoituksen antamista kurinpitotoimeen johtava teko on yksilöitävä ja opiskelijalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.
 - Ennen opiskelijan erottamista oppilaitoksesta tai opiskelija-asuntolasta on kuultava myös alaikäisen opiskelijan huoltajaa.
- Huoltajan tiedottaminen
 - Kurinpitorangeistuksista tulee tiedottaa alaikäisen huoltajalle.
 - Huumausainetestistä koskevan todistuksen vaatimisesta on ilmoitettava alaikäisen opiskelijan huoltajalle.
- Kurinpito ja syytteen vireilläolo
 - Opiskelijaa ei voida pidättää opiskelusta rikostutkinnan ajaksi.
 - Jos opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan saa samasta syytä aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.
 - Jos tuomioistuin tuomitsee opiskelijan rangaistukseen, hänelle ei saa samasta syytä määrätä kurinpitorangeistusta.
 - Opiskelijan saa kuitenkin erottaa määräajaksi oppilaitoksesta tai erottaa määräajaksi tai opintojen loppuajaksi opiskelija-asuntolasta, jos se on perusteltua opiskelijan tekemän rikoksen perusteella.
- Valituksen tekeminen
 - Koulutuksen on syytä tiedottaa ja antaa opiskelijalle ohjausta valituksen tekemiseen liittyvistä käytännöistä ja aikatauluista.

B.6.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Opiskelija on tuonut puukon kouluun ja toimii uhkailevasti luokassa, vaikka pitääkin puukon sen näyttämisen jälkeen repussa. Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia?

Vastaus: Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Tilanteessa opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy luokassa uhkaavasti, rikkoo järjestyssääntöjä ja vaarantaa opiskeluympäristön turvallisuuden. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla näitä tilanteita varten suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja toimia sen mukaisesti mahdollisia kurinpitotoimia käyttäessään. Tällaisia tilanteita varten on kirjaamismenettely, vaikka toimenpiteet eivät vaadi hallintopäätöksiä. Opiskelija voidaan määrätä poistumaan kyseisen päivän jäljellä olevien oppituntien ajaksi luokkahuoneesta ja opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Tilanteen hoitamisessa kyseeseen tulevat myös opiskeluhuollolliset toimenpiteet ja alaikäisen opiskelijan kohdalla yhteyden ottaminen huoltajiin on välttämätöntä. Koulutuksen järjestäjän on syytä olla yhteydessä myös poliisiin, kuten muissakin oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvissä tapauksissa.

Tässä tapauksessa rehtori voi antaa opiskelijalle myöhemmin myös kirjallisen varoituksen, mitä ennen teko on yksilöitävä ja opiskelijalle on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta tiedotetaan myös alaikäisen huoltajille.

B.7 Arkaluonteisten tietojen käsittely

”Opiskelijaksi pyrkivän ja opiskelijan terveydentilaa koskevia 27 b, 32 a, 32 b ja 34 a §:n mukaisia tietoja saavat käsitellä vain ne, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka antavat lausuntoja mainituista asioista.” (AKL 630/1998, 42§, 1 mom.; AAL 631/1998, 16§, kohta 4)

”Opiskelijan rikosrekisteriotetta koskevaa 32 a §:n mukaista tietoa saavat käsitellä vain ne, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta.” (AKL 630/1998, 42§ 2 mom.; AAL 631/1998, 16§, kohta 4)

”Koulutuksen järjestäjän tulee määritellä ne tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä.” (AKL 630/1998, 42§, 3 mom.; AAL 631/1998, 16§, kohta 4)

”Koulutuksen järjestäjän on säilytettävä arkaluonteiset tiedot erillään muista henkilötiedoista. Arkaluonteiset tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.” (AKL 630/1998, 42§, 4 mom.; AAL 631/1998, 16§, kohta 4)

”Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999), jollei tässä laissa toisin säädetä.” (AKL 630/1998, 42§, 5 mom.; AAL 631/1998, 16§, kohta 4)

”Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

- 1) oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi;
- 2) opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten;
- 3) opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten;
- 4) työssäoppimisesta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työssäoppimispaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi; sekä
- 5) poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.” (AKL 630/1998, 43 § 4 mom.; AAL631/1998, 16 §, kohta 5)

B.7.1 Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tehtävät

Mitkä ovat arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja?

Henkilötietolaki (523/1999, 11 §) määrittelee arkaluonteisiksi tiedoiksi terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta tai henkilöön kohdistettuja hoitotoimenpiteitä koskevat tiedot, rikolliseen tekoon tai rangaistukseen liittyvät tiedot sekä tiedot henkilön sosiaalihuollon tarpeesta. Arkaluonteisia tietoja ovat myös rotua, uskonnollista, yhteiskunnallista tai po-

liittista vakaumusta sekä henkilön seksuaalista suuntautumista koskevat tiedot. Lisäksi tietoja opinto-oikeuden peruuttamisesta voidaan pitää arkaluonteisina. (AKL 630/1998, 42§; AAL 631/1998, 11 §)

Mitä arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja koulutuksen järjestäjä voi lain mukaan saada?

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada opiskelijaksi hakijan terveydentilatietoja ennen opiskelijaksi ottamista koskevaa päätöksentekoa (AKL 630/1998, 27b§, 1. mom.; AAL 631/1998, 11§, kohta 4) sekä opintojen aikana opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyviä tietoja (AKL 630/1998, 32a§; AAL 631/1998, 11§, kohta 10). Koulutuksen järjestäjällä on oikeus pyytää opiskelijaa esittämään rikosrekisteriote opiskelun aikana ennen alaikäisten parissa tapahtuvaa työssäoppimista (AKL 630/1998, 32 a § 4 mom.; AAL 631/1998, 11§, kohta 10). Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada myös huumaus-ainetestiä koskeva todistus nähtäväksi, jos testaamisen edellytykset ovat täyttyneet (AKL 630/1998, 34 a §; AAL 631/1998, 11§, kohta 14; tarkemmin luvussa 7). Lisäksi koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä tieto opiskelijan mahdollisesta aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä.

Arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen käsittely

Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään ne henkilöt (tai ammattiryhmät), joilla on oikeus käsitellä arkaluonteisia tietoja. Opiskelijaksi hakijaa tai opiskelijaa koskevia *terveydentilaan liittyviä arkaluonteisia tietoja* saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta tai antavat näistä lausuntoja.

Lisäksi tulee ottaa huomioon, että tiedon haltijalla on oikeus antaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä (630/1998, 43§ 4 mom. ja 631/1998, 16§, kohta 5). Näillä säännöksillä on haluttu varmistaa erityisesti opiskelun ja opiskeluympäristön turvallisuutta, opiskelijan ohjauksen ja tuen saantia sekä työssäoppimispaikan asiakkaiden ja henkilöstön turvallisuutta. Niiden avulla voidaan myös arvioida ja selvittää opiskelijan terveydentilasta aiheutuvia turvallisuushetkiä. Edellä mainittuja tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa seuraavasti:

- oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi
- opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten
- opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten
- työssäoppimisesta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työssäoppimispaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi
- poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuushetkien selvittämisestä, välittömän turvallisuushetken arvioimiseksi tai sellaisessa tilanteessa, mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan pääsääntöisesti henkilötietolakia (523/1999). Opiskelijan *rikosrekisteriotetietoja* saavat käsitellä kuitenkin vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta.

Arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee säilyttää arkaluonteiset tai salassa pidettävät tiedot erillään muista henkilötiedoista. Em. tiedot poistetaan rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

Arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen käsittely

- Mitä arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja koulutuksen järjestäjä voi saada?
 - opiskelijaksi hakijan (SORA-tutkinnot) terveystiedot
 - opiskelijan (SORA-tutkinnot) terveystiedot
 - rikosrekisteriote (SORA-tutkinnot), jos opintoihin tai työssäoppimiseen liittyy olennaisesti työskentelyä alaikäisen kanssa
 - huumausainetestiä koskeva todistus (jos edellytykset huumausainetestiin lähettämiseksi täyttyvät)
 - opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevat tiedot.
- Kuka saa käsitellä arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja?
 - Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, ketkä henkilöt saavat käsitellä arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja ja millaisia tietoja tämä koskee. Hakijan ja opiskelijan terveydentilatietoja saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta tai antavat näistä lausuntoja. Opiskelijan rikosrekisteriotetietoja saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskeluoikeuden peruuttamisesta.
 - Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla oikeus antaa salassapitosäännösten estämättä:
 1. oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi
 2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilöille muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten
 3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten
 4. työssäoppimisesta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä työssäoppimispaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi
 5. poliisille ja koulutuksen järjestäjän edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai sellaisessa tilanteessa, mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.
- Arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen säilyttäminen
 - Oppilaitoksen tulee säilyttää arkaluonteiset tai salassa pidettävät tiedot erillään muista henkilötiedoista.
 - Arkaluonteiset tai salassa pidettävät tiedot poistetaan rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta (viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin).

B.7.2 Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Miten koulutuksen järjestäjän tulee menetellä arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen kanssa silloin, kun se ostaa joltakin toiselta koulutuksen tai tutkinnon järjestäjältä jonkin tutkinnon osan järjestämisen? Mitä sopimuspaperiin tulee kirjata arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen osalta?*

Vastaus: Koulutuksen tai tutkinnon järjestäjä huolehtii koulutukseen liittyvistä viranomaistehtävistä ja henkilökisterin ylläpitämisestä. Myös ostopalvelujen tuottajan tulee noudattaa lainsäädäntöä, joka koskee arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen käsittelyä ja arkistointia.

Lähteet

Ajokorttilaki (386/2011)

Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998 muutoksineen)

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998 muutoksineen)

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013)

Esteettömästi toisen asteen opintoihin – opas esteettömään opiskelijavalintaan ja opiskeluun. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2014.10.

Hallintolaki (434/2003)

Henkilötietolaki (523/1999)

Huumausainelaki (373/2008)

Ilmailulaki 1194/2009

Ilmailumääräys ANS M1-4

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998 muutoksineen)

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998 muutoksineen)

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)

Laki laivaväen lääkärintarkastuksista (1171/2010)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta (956/2011)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)

Terveydenhuoltolaki 1326/2010

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. Opas SORA-säädösten ja määräysten toimeenpanoon ammattikoulutuksessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2013:1.

Opetushallituksen määräys Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisissa perustutkinnoissa (27/011/2015)

Opetushallituksen määräys Opiskelijan terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa (28/011/2015)

Opetushallituksen määräys Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön ja opiskelijahuollon keskeiset periaatteet sekä opetustoimeen kuuluvan opiskelijahuollon tavoitteet ammatillisessa peruskoulutuksessa/Opiskeluhoitosuunnitelman laatiminen ammatillisessa peruskoulutuksessa (101/011/2014)

Opetushallituksen määräys Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista ammatillisessa peruskoulutuksessa (92/011/2014)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:7. Opiskeluoikeuden peruuttaminen, päihdetestas ja kurinpito turvallisuutta edistävinä keinoina. SORA-työryhmän muistio.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Perustuslakivaliokunnan lausunto (PsVL 60/2010)

Rikoslaki (39/1889)

Rikosrekisterilaki (770/1993)

Sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM 14/2010)

SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ajoterveydestä (1181/2011)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautiin raskaudenaikaisesta seulonnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Suomen perustuslaki (731/1999)

Työterveyshuoltolaki (1383/2001)

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998 muutoksineen)

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998 muutoksineen)

Valtioneuvoston asetus huumausainetestin tekemisestä (218/2005)

Valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta.

Valtioneuvoston asetus ammatilliseen aikuiskoulutukseen liittyvästä henkilökohtaistamisesta (794/2015)

Liite 1

Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998, muutettu 1032/2011, 799/2014 ja 329/2015)

3 luku. Opiskelijan oikeusturva

16 § Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 32 §:ää sovelletaan seuraaviin ammatillisiin perustutkintoihin johtaviin opintoihin:

- 1) humanistisella ja kasvatusalalla lapsi- ja perhetyön perustutkinto, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto sekä viittomakielisen ohjauksen perustutkinto;
- 2) tekniikan ja liikenteen alalla lentokoneasennuksen perustutkinto, lennonjohdon perustutkinto, logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapalvelujen osaamisala, rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala, merenkulkualan perustutkinto sekä turvallisuusalan perustutkinto;
- 3) luonnonvara- ja ympäristöalalla metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala;
- 4) sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, hammas-tekniikan perustutkinto, lääkealan perustutkinto sekä liikunnanohjauksen perustutkinto

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998, muutettu 1033/2011 ja 330/2015)

8 § Opiskeluoikeuden peruuttaminen

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 11 §:n 9 kohtaa sovelletaan seuraaviin ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistaviin opintoihin:

- 1) humanistisella ja kasvatusalalla koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto, lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto sekä koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto;
- 2) tekniikan ja liikenteen alalla ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto, linja-autonkuljettajan ammattitutkinto, puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto, vartijan ammattitutkinto, yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto, ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala, liikenneopettajan erikoisammattitutkinto, maarakennusalan ammattitutkinto sekä turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto
- 3) luonnonvara- ja ympäristöalalla metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto
- 4) sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla perhepäivähoitajan ammattitutkinto, jalkohoidon ammattitutkinto, kipsausalan ammattitutkinto, obduktiopreparaattorin ammattitutkinto, kipsimestarin erikoisammattitutkinto, psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto, kehitysvamma-alan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto, päihdetyön ammattitutkinto, näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto, puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto, työvalmennuksen erikoisammattitutkinto, vanhustyön erikoisammattitutkinto, hierojan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto, liikunnan ammattitutkinto sekä valmentajan ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto.

Liite 1 a

Terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatillisissa perustutkinnoissa

TAULUKKO 1: Terveydentilavaatimusten kuvaukset ammatillisissa perustutkinnoissa koulutusaloittain ja tutkinnoittain (VNA 811/1998, 16 § (muutettu 1032/2011, 799/2014 ja 329/2015).

HUMANISTINEN JA KASVATUSALA	TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none">• Lapsi- ja perhetyön perustutkinto• Nuoriso- ja vapaa-ajanohjauksen perustutkinto• Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032 /2011, muutettu 799/2014) määrätyissä humanistisen ja kasvatusalan perustutkinnoissa tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none">• sellainen psyykinen tai fyysinen sairaus tai vamma, joka estää käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen kuten psykoottistasoinen oireilu tai vakavasti toimintakykyä laskeva masennus, vakava sosiaalisten tilanteiden pelkotila tai viittomisen estävä sairaus tai vamma (viittomakielisen ohjauksen perustutkinnossa)• muu sairaus tai vamma, joka vaarantaa opiskelijan oman tai muiden käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistuvien tai niissä työskentelevien terveyden tai turvallisuuden• päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.

TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA, LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA	TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> Lentokoneasennuksen perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä lentokoneasennuksen perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne ottaen huomioon lentokonealan yleiset terveydentilavaatimukset.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> sellainen psyykinen tai fyysinen sairaus tai vamma, joka estää käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen sellainen näön tai kuulon heikkous, jota ei saada korjattua apuvälinein sekä värisokeus hankala käsi-ihottuma allergia lentokonehuoltotyössä käytetyille aineille ja materiaaleille sairaudet, jotka pahenevat vuorotyössä päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus <p>Avioniikka-asentajalta edellytetään:</p> <ul style="list-style-type: none"> lentokonealan yleisten terveysvaatimusten (ks. yllä) lisäksi tarkkaa värinäköä (Ishihara 15/15).
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> Lennonjohdon perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä lennonjohdon perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.</p> <p>Lennonjohdon perustutkintoon hakeutuvan henkilön terveydentila tai toimintakyky tulee arvioida alan säädöksissä esitettyjen terveydentilavaatimusten mukaisesti. Terveydelliset tekijät voivat muodostaa esteen lennonjohdon perustutkintoon opiskelijaksi ottamiselle.</p> <p>Lennonjohtaja tarvitsee lupakirjansa lisäksi lääketieteellisen kelpoisuustodistuksen saadakseen toimia lennonjohtajana.</p> <p>Lääketieteelliset kelpoisuustodistukset myönnetään, uusitaan tai niiden voimassaoloa jatketaan yleiseurooppalaisten ilmailuviranomaismääräysten Eurocontrol class 3, lääketieteelliset kelpoisuusvaatimukset, mukaisesti.</p> <p>Kyseiset määräykset ja terveystarkastuksissa käytettävät lomakkeet sekä lista Trafín valtuuttamista ilmailulääketieteen keskuksista ja ilmailulääkäreistä löytyvät internetistä osoitteesta http://www.trafi.fi/ilmailu/ilmailulaaketiede</p>

<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Logistiikan perustutkinto, kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapaalvelujen osaamisala • Rakennusalan perustutkinto, maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala • Metsäalan perustutkinto, metsäkoneenkuljetuksen osaamisala 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014, muutettu 329/2015) määritetyissä tekniikan ja liikenteen alan tutkinnoissa sekä luonnonvara- ja ympäristöalalla kuuluvassa metsäalan perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.</p> <p>Logistiikan perustutkinnon (kuljetuspalvelujen, yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ja lentoasemapaalvelujen osaamisala), rakennusalan perustutkinnon (maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala) ja metsäalan perustutkinnon (metsäkoneenkuljetuksen osaamisala) koulutuksessa edellytetään henkilöltä käytännön tehtäviin ja työssäoppimisen aiheuttamaan kuormitukseen nähden riittävää fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä.</p> <p>Maantieliikenteessä ammattikuljettajalta edellytetään joko ryhmän 2 ajokorttia (kuorma- ja linja-autojen sekä raskaiden ajoneuvoyhdistelmien kuljettajat) tai henkilö-auton ammattiajolupaa (taksinkuljettajat). Näitä haettaessa sovelletaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen ajoterveydestä ryhmän 2 mukaisia terveydentilavaatimuksia.</p> <p>Ajolupaa koskevista terveydentilavaatimuksista ja ajoterveyden valvonnasta säädetään ajokorttilaissa (386/2011) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa ajoterveydestä, jossa annetaan tarkemmat säännökset ajokortin terveysvaatimuksista direktiivin 2006/126/EY liitteen III ja direktiivin 2009/113/EY-vaatimusten mukaisesti. www.finlex.fi</p> <p>Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • insuliinihoitoon diabetes • epilepsia tai muut tasapainoelimestön sairaudet ja toimintahäiriöt • sellainen näön tai kuulon heikkous, jota ei voida korjata apuvälineillä • sydän- ja verenkiertoelinten sairaus • fyysisen kuormituksen sietoa ja ulkotyössä selviytymistä rajoittava hengityselinten sairaus • tuki- ja liikuntaelimestön sairaus • munuaissairaudet • psyykinen sairaus, joka estää käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.
--	--

<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Merenkulkualan perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä merenkulkualan perustutkinnossa turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.</p> <p>Laivaväen lääkärintarkastuksista annettu laki (1171/2010) edellyttää, ettei merialalla toimivalla ole sellaista vikaa, vammaa tai sairautta, joka estää tai selvästi vaikeuttaa hänen työtään. Hän ei saa sairastaa tautia, jonka voidaan olettaa pahenevan laivatyön johdosta tai vaarantavan muiden aluksella olevien terveyden taikka merenkulun turvallisuuden. Laivaväen näkö- ja kuulokyvyn sekä värinäön tulee täyttää sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen (70/1985) vaatimukset.</p> <p>Normaalien työtehtävien lisäksi henkilön tulee pystyä huolehtimaan poikkeustilanteiden hoitamisesta (tulipalo aluksella, pelastautuminen). Raajojen normaali toimivuus, kyky liikkua portaisissa sekä tehdä keskiraskasta ruumiillista työtä ovat perusvaatimuksia.</p> <p>Henkilöllä ei saa olla sairautta, joka vaikeutuu valvomisen, epäsäännöllisen työrytmin ja poikkeavan fyysisen tai psyykkisen kuormituksen johdosta tai joka vaatii kurissa pysyäkseen säännöllistä lääkehoitoa.</p> <p>Merenkulkualan perustutkinnon suorittanut tarvitsee pätevyyskirjansa lisäksi merimieslääkärintodistuksen.</p> <p>Merenkulkualan perustutkintoon hakeutuvan henkilön terveydentila tai toimintakyky tulee arvioida alan sääöksissä esitettyjen terveydentilavaatimusten mukaisesti. Terveystekijät voivat muodostaa esteen merenkulkualan perustutkintoon opiskelijaksi tai tutkinnon suorittajaksi ottamiselle.</p> <p>Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla muun muassa</p> <ul style="list-style-type: none"> • liikuntaelämistön tai hermoston sairaus tai vamma • vika tai vamma, joka vaikeuttaa puhumista tai kuulemista taikka kuullun ymmärtämistä • tasapainohäiriö • epilepsia • insuliinihoitoinen diabetes • kohtauksellinen, toimintakykyyn vaikuttava sairaus • vakava mielenterveyshäiriö kuten masennus, psykoosi, kaksisuuntainen mielialahäiriö • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus • yleisvaarallinen tartuntatauti. <p>Epäselvissä tilanteissa merityökelpoisuuden arviointi tulee jättää Liikenteen turvallisuusviraston päätettäväksi (Laki 1171/2010).</p> <p>Lisätietoja http://www.trafi.fi/merenkulku</p>
---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Turvallisuusalan perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (329/2015) määrättyssä turvallisuusalan perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellainen näön tai kuulon heikkous, jota ei voida apuvälineillä korjata • sellaiset psyykkiset sairaudet, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vaikea toimintakykyä laskeva masennus • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus • toimintakykyyn vaikuttava tuki- ja liikuntaelimestön sairaus. <p>Valtioneuvoston asetuksen 329/2015, 16 §:n 2 kohtaa sovelletaan 1.1.2016 tai sen jälkeen turvallisuusalan perustutkintoon johtavat opinnot aloittaneisiin opiskelijoihin.</p>
<p>SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA</p>	<p>TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET</p>
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellaiset psyykkiset sairaudet, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vaikea toimintakykyä laskeva masennus • sellaiset fyysiset sairaudet kuten tuki- ja liikuntaelimestön sairaudet tai vammat sekä krooniset ihottumat, jotka rajoittavat toimintakykyä siinä määrin, että estävät käytännön tehtävissä tai työssäoppimisessa toimimisen • veriteitse tarttuva sairaus saattaa rajoittaa käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen sijoittumista • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.

<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hammastekniikan perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä hammastekniikan perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellainen näön heikkous, jota ei voida korjata apuvälineillä • vaikea käsi-ihottuma
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lääkealan perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä lääkealan perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellainen näön heikkous, jota ei voida korjata apuvälineineillä • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.
<p>Ammatilliset perustutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikunnanohjauksen perustutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1032/2011, muutettu 799/2014) määrättyssä liikunnanohjauksen perustutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellaiset psyykkiset tai fyysiset sairaudet tai vammat, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vakava toimintakykyä laskeva masennus tai tuki- ja liikuntaelimestön sairaus • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.

Liite 1 b

Terveydentilaa koskevat vaatimukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa

TAULUKKO 2: Terveydentilavaatimusten kuvaukset ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa koulutusaloittain ja tutkinnoittain (VNA 812/1998, 8 § (muutettu 1033/2011 ja 330/2015).

HUMANISTINEN JA KASVATUSALA	TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET
<p>Ammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none">• Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto• Lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto <p>Erikoisammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none">• Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1033 /2011, muutettu 330/2015) määrätyissä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa tarkoitettuihin opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none">• sellainen psyykinen tai fyysinen sairaus tai vamma, joka estää käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistumisen kuten psykoottistasoinen oireilu tai vakavasti toimintakykyä laskeva masennus, vakava sosiaalisten tilanteiden pelkotila tai viittomisen estävä sairaus tai vamma• muu sairaus tai vamma, joka vaarantaa opiskelijan oman tai muiden käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen osallistuvien tai niissä työskentelevien terveyden tai turvallisuuden• päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.

TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA, LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA	TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET
<p>Ammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto • Linja-autonkuljettajan ammattitutkinto • Puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto • Yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto • Maarakennusalan ammattitutkinto • Metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto • Ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala <p>Erikoisammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikenneopettajan erikoisammattitutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssäoppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1033/2011, muutettu 330/2015) määrättyissä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa.</p> <p>Ohessa mainittujen ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin valmistavassa koulutuksessa edellytetään henkilöltä käytännön tehtäviin ja työssä oppimisen aiheuttamaan kuormitukseen nähden riittävää fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä.</p> <p>Maantieliikenteessä ammattikuljettajalta edellytetään joko ryhmän 2 ajokorttia (kuorma- ja linja-autojen sekä raskaiden ajoneuvoyhdistelmien kuljettajat) tai henkilöauton ammattiajolupaa (taksinkuljettajat). Näitä haettaessa sovelletaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen ajoterveydestä ryhmän 2 mukaisia terveydentilavaatimuksia.</p> <p>Ajolupaa koskevista terveydentilavaatimuksista ja ajoterveyden valvonnasta säädetään ajokorttilaissa (386/2011) sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa ajoterveydestä, jossa annetaan tarkemmat säännökset ajokortin terveystaustatutkimuksista direktiivin 2006/126/EY liitteen III ja direktiivin 2009/113/EY-vaatimusten mukaisesti. www.finlex.fi</p> <p>Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • insuliinihoitoinen diabetes • epilepsia tai muut tasapainoelimestön sairaudet ja toimintahäiriöt • sellainen näön tai kuulon heikkous, jota ei voida korjata apuvälineillä • sydän- ja verenkiertoelinten sairaus • fyysisen kuormituksen sietoa ja ulkotyössä selviytymistä rajoittava hengityselinten sairaus • tuki- ja liikuntaelimestön sairaus • munuaissairaudet • psyykinen sairaus, joka estää käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen osallistumisen • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus. <p>Asetuksen 330/2015, 8 §:ää sovelletaan opiskelijoihin, jotka ovat aloittaneet ympäristöhuollon ammattitutkintoon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisalalla valmistavat opinnot 1.1.2016 tai sen jälkeen.</p>

<p>Ammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vartijan ammattitutkinto <p>Erikoisammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (330/2015) määrätyissä vartijan ammattitutkinnossa ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnossa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellainen näön tai kuulon heikkous, jota ei voida apuvälineillä korjata • sellaiset psyykkiset sairaudet, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vaikea toimintakykyä laskeva masennus • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus • toimintakykyyn vaikuttava tuki- ja liikuntaelimestön sairaus. <p>Asetuksen 330/2015, 8 §:ää sovelletaan opiskelijoihin, jotka ovat aloittaneet vartijan ammattitutkintoon ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkintoon valmistavat opinnot 1.1.2016 tai sen jälkeen.</p>
---	--

SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA	TUTKINTOKOHTAISET TERVEYDENTILAVAATIMUKSET
<p>Ammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perhepäivähoidajan ammattitutkinto • Jalkojenhoidon ammattitutkinto • Kipsausalan ammattitutkinto • Obduktiopreparaattorin ammattitutkinto • Kehitysvamma-alan ammattitutkinto • Päihdetyön ammattitutkinto • Hierojan ammattitutkinto <p>Erikoisammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kipsimestarin erikoisammattitutkinto • Psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto • Kehitysvamma-alan erikoisammattitutkinto • Näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto • Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto • Työvalmennuksen erikoisammattitutkinto • Vanhustyön erikoisammattitutkinto • Hierojan erikoisammattitutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1033/2011, muutettu 330/2015) määrätyissä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellaiset psyykkiset sairaudet, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vaikea toimintakykyä laskeva masennus • sellaiset fyysiset sairaudet kuten tuki- ja liikuntaelimestön sairaudet tai vammat sekä krooniset ihottumat, jotka rajoittavat toimintakykyä siinä määrin, että estävät käytännön tehtävissä tai työssä oppimisessa toimimisen • veriteitse tarttuva sairaus saattaa rajoittaa käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen sijoittumista • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.
<p>Ammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikunnan ammattitutkinto • Valmentajan ammattitutkinto <p>Erikoisammattitutkinnot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valmentajan erikoisammattitutkinto 	<p>Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa sitä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen, jos valtioneuvoston asetuksessa (1033/2011, muutettu 330/2015) määrätyissä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset sitä edellyttävät ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa. Henkilön terveydentilan tai toimintakyvyn osalta tulee arvioida mahdollisten sairauksien aiheuttamat rajoitteet ja sairauksien yksilöllinen hoitotilanne.</p> <p>Opiskelijaksi ottamisen esteenä voi olla</p> <ul style="list-style-type: none"> • sellaiset psyykkiset tai fyysiset sairaudet tai vammat, jotka estävät käytännön tehtäviin tai työssä oppimiseen osallistumisen, kuten ajankohtainen hoitamaton psykoosi tai vakava toimintakykyä laskeva masennus tai tuki- ja liikuntaelimestön sairaus • päihteiden ongelmakäyttö tai päihderiippuvuus.

Liite 2

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

ILMOITUS REKISTERINPITÄJÄLLE
Päiväys

Vastaanottaja

Opintopolun hakuneuvonta

OPISKELIJAVALINNAT

OPETUSHALLITUS

ILMOITUS OPINTOPOLKU-REKISTERIIN TEHTÄVÄSTÄ OPISKELIJAKSI OTTAMISTIEDON MUUTOKSESTA

Lähtäjän tiedot

Oppilaitos ja opetuspiste: _____

Ilmoituksen antajan tiedot

Nimi: _____

Sähköpostiosoite: _____

Puhelinnumero: _____

Päiväys: _____

Tapauksen kuvaus

Muutos koskee seuraavan haun valintatietoa:

- Vuosi 201_
- Kevään yhteishaku _ Syksyn yhteishaku _

Hakijan etunimi: _____

Hakijan sukunimi: _____

Hakijanumero: _____

Hakutoive, jota muutos koskee: _____

Perustelut ja lisätietoja (käytä tarvittaessa lisäsivuja):

Liitteet

Liitä ilmoitukseen oppilaitoksen hallintopäätös asiasta.

Toimitus

Lähetä ilmoitus ja hallintopäätös faksilla numeroon 029 533 1039. Voit myös skannata asiakirjat ja lähettää ne sähköpostin liitteenä osoitteeseen virkaailija@opintopolku.fi.

Sähköpostitse ei saa tietoturvasyistä lähettää asiakirjoja, jotka sisältävät hakijan henkilötunnuksen.

Liite 3: Tiedonsiirtolomake Terveystieteiden tutkimuskeskuksesta – opiskelija velvoitettu esittämään huumausainetestistä koskeva todistus

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen perustuen

lakiin ammatillisesta koulutuksesta (630/1998, 34 a §), lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), 11 § 4 kohta), ammattikorkeakoululakiin (932/2014, 36 §), yliopistolakiin (558/2009, 43 d §), valtioneuvoston asetus huumausainetestien tekemisestä (218/2005, 4§)

1. Opiskelijan tiedot (nimi, henkilötunnus):

2. Opiskelijalla kuvallinen henkilöllisyystodistus: kyllä ___ ei ___ *

*mikäli opiskelijalla ei ole kuvallista henkilöllisyystodistusta, on opiskelijalla oltava testaustilanteessa mukana koulutuksen järjestäjän, työssäoppimispaikan tai harjoittelupaikan edustaja, joka voi luotettavasti todistaa opiskelijan henkilöllisyyden

3. Perustelu vaatimukselle esittää huumausainetestistä koskeva todistus:

___ epäily huumausaineiden vaikutuksen alaisena olemisesta
___ epäily huumeriippuvuudesta

4. Päihtymysepäily (paikka, kellonaika ja pvm): _____

5. Päihtymystilan arvioijan (koulutuksen järjestäjän, työssäoppimispaikan tai harjoittelupaikan edustaja) nimi ja puh:

6. Päihtymystilan arviointi:

Puhe: ☐ selvää ☐ epäselvää	Puhuteltavuus: ☐ kyllä ☐ heikentynyt	Ajan ja paikan taju: ☐ kyllä ☐ heikentynyt
Kävely: ☐ varmaa ☐ epävarmaa	Reaktiokyky: ☐ normaali ☐ hidastunut	Alkoholin haju: ☐ ei ☐ kyllä
Olemus: ☐ rauhallinen - hallittu ☐ unelias	☐ euforinen – menee lujaa ☐ uhitteleva	☐ ahdistunut ☐ itkuinen
Fyysiset oireet: ☐ ei ole ☐ vapina	☐ levottomuus ☐ oksentaminen	☐ hikoilu

7. Kuvaus toimintakyvyn heikentymisestä:

8. Opiskelija ohjattu testaukseen seuraavista tehtävistä:

9. Huumausainetestaustodistuksen esittämiseen velvoittaneen koulutuksen järjestäjän edustajan yhteystiedot (nimi, puhelinnumero):

10. Opiskelija ohjattu terveydenhuoltoon huumausainetestausta varten

kellonaika ja pvm: _____

terveydenhuollon yksikön nimi: _____

mahdollisen saattajan nimi: _____

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Nimenselvennys
(päihtymystilan arvioinut henkilö)

Tämän asiakirjan alkuperäinen kappale on koulutuksen järjestäjän kappale. Yksi kopio on annettu opiskelijalle ja yksi jää terveydenhuollon yksikköön.

Verkkajulkaisu
ISBN 978-952-13-6167-8
ISSN 1798-8969